

İnönü Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi

İNUSAM ANALİZ

Sayı: 1

Yıl: 2020

ISSN: 2687-6191

“HİBRİD Terörizm”
Putin, Laden’in Ayak izlerini

TÜRKİYE
ve
NATO

ULUSLARARASI HUKUK
ACISINDAN SÜRÜP

COND BELT AND ROAD FORUM FOR II
“一带一路”
Kusak-Yol Girişimi
ve
Batıdaki Yansımaları

İNUSAM

HINDİSTAN’IN BE
SİYASETİ

RUS STRATEJİK KUL
VE
JEOPOLİTİĞİ

RBAYEV’İN İSTİFASININ
MAYANLAR
MEYENLER

NAZARBAYEV
D. SVA

m.inonu.edu.tr

m.inonu.edu.tr

INUSAM

inusam.inonu.edu.tr

İMTİYAZ SAHİBİ

İnönü Üniversitesi Adına Rektör
Prof. Dr. Ahmet KIZILAY

YAYIN KURULU**Editör**

Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ

Yardımcı Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk DERİNDAG
Ali ATILGAN
Aynur BAŞURGAN

DANIŞMA KURULU

Prof.Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK
Prof.Dr. Tayyar ARI
Prof.Dr. M. Hakkı CAŞIN
Prof.Dr. Mehmet ŞAHİN
Prof. Dr. Ahmet KARADAĞ
Doç. Dr. Oğuzhan GÖKTOLGA
Doc. Dr. Hakan ÖZDEMİR
Doç. Dr. Osman AĞIR
Dr. Öğr. Üyesi Abdullah TORUN
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman EKİCİ
Dr. Zekeriya AKDAĞ

Prof. Dr. Cengiz YAKINCI
Öğr. Gör. Bünyamin Bayram
Necati BAY

Dizgi Mizanpaj
İnönü Üniversitesi Yayınevi

Grafik Tasarım
Ömer GEYİK

INUSAM

COPYRIGHT © 2019

Bu yayının tüm hakları

İnönü Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi (İNÜSAM)'a aittir.

İNÜSAM'ın izni olmadan bu yayının

tamamının veya bir kısmının elektronik veya başka yollarla

basımı, yayını, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

Kaynak göstermek sureti ile alıntı yapılabilir.

İNÜSAM ☒ İnönü Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi

İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ek Bina

Kat: 3 Battalgazi/Malatya

Tel: +90 422 377 43 83

www.inusam.inonu.edu.tr

REKTÖRÜN MESAJI

İnönü Üniversitesi akademik yayıncılığa verdiği önemi portföyünde yer alan yayınların sayısındaki artış ile ortaya koymaktadır. Bu kapsamda yayın hayatına adım atan İNUSAM Analiz, bir düşünce kuruluşu nezdinde yıllık yayınlanan akademik bir dergi olarak dikkat çekicidir.

Ulusal ve uluslararası alanda başarılı üniversitelerin ortak özelliği, eğitim kalitesi ve araştırmaya verdiği önemin yanı sıra bilimsel yayıncılıkta gösterdiği performanstır. Bu bakımdan Üniversitemiz araştırma merkezleri arasında yer alan Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin yayın dünyasına kazandırdığı İNUSAM Analiz'i önemli ve faydalı buluyorum.

İNUSAM Analiz akademisyenlerin ulusal ve uluslararası alanda gündeme yönelik görüş ve yorumlarına yer vererek nitelikli bir referans kaynağı olacak ve gündemi takip etmek için büyük bir kolaylık sağlayacaktır. Bu nedenle her yıl yayınlanması planlanan İNUSAM Analiz'in Üniversitemize ve merkezimize ve saygınlık kazandıracağına inanıyorum.

Prof.Dr. Ahmet KIZILAY
Rektör

EDİTÖRDEN

INUSAM Uluslararası politika ve güvenlik alanında araştırmalar yapmak, bilgi üretmek ve bilgiyi paylaşmak amacıyla yola çıktı. Bu kapsamda hedefler belirleyen bir araştırma kurumunda bilginin derlenmesi, bilgi işleme vasıtalarının geliştirilmesi ve amaçlanan istikamete yönlendirilmesi için bir uzmanlık birikiminin oluşması gerekmektedir, ki bu da zaman ve birikime dayalı emek gerektiren bir konu. Bu bilgi birikiminin sağlanması için araştırma projelerinin yanı sıra akademik yayınlara gereksinim duyulur. Stratejik araştırma merkezleri tarafından yayınlanan bülten, dergi ve raporlar hem kurumsal faaliyetin duyurulması ve paylaşılması hem de birikimsel bilginin üretilmesi açısından önemli araçlardır. Bu gerekçelere dayalı olarak İNUSAM yıl boyunca uzman analistlere hazırlattığı yorumları kitaplaştırarak bilginin kullanım değerini artırmayı ve ömrünü uzatmayı hedeflemiştir. İlk sayısı ile birlikte yayın hayatına atılan İNUSAM Analiz'in iyi bir akademik çizgiyi yakalayacağına ve alana katkı sağlayacağına inanıyorum.

İnsan yapıtları zaman içinde ve giderek mükemmelleşir. Bu bilinç içinde ilerleyen süreçte İNUSAM Analiz'in bugün ki başlangıç noktasından çok daha iyi ve farklı bir noktayı yakalayacağına inancımız tamdır. Bu düşünceler içinde İNUSAM Analiz'in ilk sayısı birbirinden farklı, fakat ortak stratejik değerlere sahip analizlerle okuyucuların beğenisine sunulmuş durumda.

İNUSAM Analiz'in ilk sayısı NATO, Orta Asya, Küresel ekonomi, Suriye, Güvenlik Diplomasisi ve ekonomi politik konularında alanın uzmanları tarafından kaleme alınmış analizleri içermektedir. İki kutuplu uluslararası sistemin dağılmasının ardından dünya yeni bir denge arayışı içindeyken Orta Asya ülkeleri ve Çin dikkat çekici bir konumdadır. İçinde yer aldıkları sistem nedeniyle küresel ekonomik sisteme ve liberalizme uzak kalmış olan Orta Asya devletleri uluslararası sisteme eklenirken pek çok sorunu da beraberinde yaşamaktadırlar. Bu sorunların bir kısmı küresel etkilere neden olacak kadar kronik nitelikler taşır.

Çin ise 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası sistemin en başat aktörlerinden biri olacağı öngörülen ve bu nedenle akademik çalışmaların da odağına yerleşen bir ülke. Ayrıca uluslararası sistemin evirildiği nokta, günümüzde Çin'i tarihteki geleneksel vizyonunun ötesine taşımaktadır. Yani tarih boyunca defansif politikalara odaklanan ve kendi coğrafyasının ötesine taşmayan Çin, ilk kez sınır ötesi stratejilere ilgi göstermektedir. Bu kapsamda "Yol Kuşak Projesi" jeopolitik ve jeoekonomik bir strateji vizyonu içermektedir. Bu projenin ne içerdiği ve ne anlam taşıdığı Dr. Sami Yıldırım'ın özlü

anlatımıyla okuyucuların beğenisine sunulmuştur. Çin'in izlediği proaktif politikalar Çin siyasal etki alanının genişlemesi anlamına da gelmektedir. Fakat küreselleşmenin kültürel taşıyıcısı olan Batı medeniyeti ile Çin'in otoriter konsepti arasındaki farklılıklar doku uyumsuzluğuna neden olacak kadar derindir. Nitekim bunun ilk baş gösterdiği yer Hong Kong olmuştur. Uzun yıllar Batı egemenliğinde kalan bu adalar grubu 1997 yılında tekrar Çin'in hakimiyetine girdikten sonra zaman zaman kitlesel gösterilerin mahalli haline gelmiştir. Maitituoheti Atawulla yapmış olduğu özlü ve derinlemesine analizde Hong Kong'da protestoların neden sona ermiyor sorusuna cevap aramaktadır.

Asya'nın ve uluslararası politikanın sorunlu alanlarından biri de Rusya ve Ukraynadır. Rusya 1990 sonrası dönemde derin ekonomik ve politik tükenmişliğin neden olduğu travmayı atlatma çabası içerisinde bocalamaktadır. İki kutuplu sistemin merkez ülkelerinden biri iken uluslararası sistemde çok gerilere düşmenin neden olduğu yetersizlik ve tükenmişlik sendromu iç ve dış politikada muhafazakâr anakronizme ve popülizme neden olmuştur. Bu bağlamda bölgesel ve uluslararası sorunlara reaktif yaklaşan Rusya ilk önce Ukrayna ile derin sorunlar yaşamış ve Kırım'ın işgal ve ilhakına neden olan bir politikayı hayata geçirmiştir. Ardından Suriye sorununa aktif bir biçimde müdahil olmuştur. Rusya'nın gerek Ukrayna sorununa gerekse bölgesel sorunlara yönelik politikalarını Rus Stratejik kültürü üzerinden analiz eden iki yazı Fikret Birdişi ve Taras Zhovtenko tarafından kaleme alınmıştır. Her iki yazının ortak yönü Rusya'nın emperyal geçmişinin ve Sovyetler Birliği dönemindeki politik birikiminin yürüttüğü yeni dış politikasına kanalize edildiği yönündedir. Rusya'nın yürüttüğü bölgesel politikanın Ukrayna iç politikasına nasıl yansıdığı konusu da Taras Zhovtenko tarafından ayrıca ele alınmıştır.

INUSAM Analiz'in bu sayısının odaklandığı diğer bir konu da NATO olmuştur. Soğuk Savaşın sona ermesi NATO'nun varlığının sorgulanmasına neden olmuş ya da yeni misyonunun ne olması gerektiği konusundaki tartışmaları alevlendirmiştir. Levent Yiğittepe yazdığı analizle NATO konusunda yaşanan tartışmaları özetlemekte 11 Eylül sonrası uluslararası alanda yaşanan güvenlik sorunlarının NATO'nun yeni vizyonunu nasıl biçimlendirdiğine dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Tarık Oğuzlu'da NATO'nun önemli bir müttefiki ve en büyük kara ordusunu oluşturan Türkiye'nin NATO ile olan ilişkilerini kaleme almaktadır. Türkiye'nin NATO'ya olan bağlılığı devam ederken, değişen uluslararası ortamda Türkiye'nin NATO'dan beklentisinin bölgenin hassasiyetlerini dikkate alması yönünde gerçekleştiği Oğuzlu'nun üzerinde durduğu ve altını çizdiği bir konu olmuştur.

INUSAM Analiz'in ele aldığı diğer bir konu ise Hindistan'ın bölge siyaseti üzerinedir. Duygu Çağla Bayram tarafından yapılan analizde Hindistan'ın bölgesel siyasetinin 1990'lı yılların sonlarıyla geliştirmiş olduğu "Genişletilmiş Komşuluk" (Extended Neighbourhood)

konseptine dayandığı ve Hindistan'ın bölgesel bir güç olmanın ötesinde uluslararası politikada daha etkin roller üstlenmek konusunda istekli olduğu vurgulanmaktadır.

INUSAM Analiz'in ilk sayısında yer alan jeopolitik değerlendirmelere ek olarak ekonomi politik içeren bir analiz ise Ömer Faruk Derindağ tarafından yapılmıştır. Ekonomi politiğin değişkenlerine değinmeden uluslararası politikada büyük resmin görülmesinin mümkün olmadığına işaret eden Derindağ, ekonominin ve politikanın dönemsel olarak ağırlıklarının ve önem derecelerinin değişmesi ve bazı durumlarda ekonomik zararlar uğruna politik kararlar alınmasının ekonomi politiğin stratejik, dinamik ve konjonktürel doğasından kaynaklandığına işaret etmiştir.

INUSAM Analiz'in sayfalarında yer verdiği diğer bir konu ise Güvenlik Diplomasidir. İki kutuplu yapılanmanın sona ermesi hegemonik istikrarın sağladığı göreceli güvenliği de olumsuz etkilemiştir. Soğuk Savaş'ın ardından takip eden dönemdeki belirsizlikler ve küreselleşmenin etkileri uluslararası politikada yaşanan sorunların daha çok güvenlik temelli olmasına neden olmuş ve bu sorunların çözümünde silahlı kuvvete başvurmanın dünyanın geneli açısından oluşturduğu sorunlar, bir güvenlik diplomasisine duyulan ihtiyacı artırmıştır. Bu kapsamda Nurgül Bekâr tarafından vurgulanan Güvenlik Diplomasisi uluslararası alanın aktörlerinin arasındaki ilişkileri betimleyen en iyi kavram olarak öne çıkmaktadır.

Uluslararası politikayı güncel gelişmeler doğrultusunda fakat rasyonel tarzda ve değişmeyen argümanlar çerçevesinde ele alan İNUSAM Analiz'in bu ilk sayısının akademisyenler ve öğrenciler başta olmak üzere bu konulara ilgi duyan tüm paydaşlara yararlı olacağını düşünüyor ve okuyucunun takdirlerine sunuyoruz.

Bu sayıya değerli birikimleriyle katkı sağlayan analistlerimizin yanı sıra, mizanpaj işlemlerini gerçekleştiren Ali Atılgan ve Aynur Başurgan ile derginin görsel grafikleri ve kapak tasarımlarını yapan Ömer Geyik, İNÜSAM Analiz'in nitelikli bir materyal olarak ortaya çıkmasının ardındaki görünmeyen kahramanlar olarak taktir ve teşekkürlerimizi fazlasıyla hak etmektedirler.

Saygılarımla.

Doç.Dr. Fikret BİRDİŞLİ

İÇİNDEKİLER

10

**Nazarbayev'in İstifasının Ardından
Konuşulmayanlar ve Söylenmeyenler**
Doç. Dr. Fikret Birdişi

14
Kuşak

Yol Girişimi ve Batıdaki Yansımaları
Dr. Sami YILDIRIM

20

**Nazarbayev Sonrası
Avrasya Ekonomik Birliği**
Prof. Dr. Toğrul İSMAİL

24

Türkiye Ve Nato
Prof. Dr. H. Tarık OĞUZLU

30

**21.Yüzyılda Tartışmalarla
Nato'nun Yeni Yüzü**
Dr. Öğr.Üyesi Levent YİĞİTTEPE

İÇİNDEKİLER

34

Uluslararası Hukuk Açısından Suriye’de Güvenli Bölge Oluşumu
Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

40

Hint Altkıtası Stratejik Kültürü Ve Hindistan-Pakistan Gerginliği
Doç. Dr. Fikret BİRDİŞLİ

46

Ukrainian Presidential Elections Results And Their Political Impact
Associate Professor Taras Zhovtenko

52

Hong Kong’da Protestolar Neden Sona Ermiyor?
Maitituoheti Atawulla

60

«Hybrid» Terrorism: How Putin Follows Bin Laden Footsteps
Associate Professor Taras Zhovtenko

İÇİNDEKİLER

65

**“Hibrid Terörizm”:
Putin, Laden’in Ayak İzlerini
Nasıl Takip Ediyor?
Associate Professor Taras Zhovtenko**

70

**Global Ekonomi
Politik Bağlamda
Türkiye’nin Görünümü
Dr. Öğr.Üyesi Ömer Faruk Derindağ**

75

**Rus Stratejik
Kültürü ve Jeopolitiği
Doç.Dr. Fikret BİRDİŞLİ**

80

**Hindistan’ın
Bölge Siyaset
Duygu Çağla BAYRAM**

88

**Güvenlik
Diplomasisi
Dr. Öğr. Üyesi Nurgül BEKAR**

91

**Slavların Kökeni
Arif Cengiz ERMAN
Dilbilimci/Almanya**

NAZARBAYEV'İN İSTİFASININ ARDINDAN KONUŞULMAYANLAR VE SÖYLENMEYENLER

Doç.Dr. Fikret BİRDİŞLİ
İNÜSAM Direktör

Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev 19 Mart 2019 günü beklenmedik bir şekilde istifasını açıkladı. Kazakistan'ın değişmez lideri olarak kabul edilen böyle bir siyasetçi ve "otoriter" bir yönetimle idare edilen bir ülke için bu durum oldukça şaşkınlık yaratan ve merak uyandıran bir konu. Dolayısıyla Nazarbayev'in istifa kararını normal bir siyasal akış içinde değerlendirmeni olanağı yok. Türkiye nezdinde oldukça saygı uyandıran ve takdir toplayan Nazarbayev'i istifa kararının ardındaki gerçek hakkında çok sayıda şey yazılıp çizilmesine rağmen henüz söylenmeyen şeyler de var.

Türkiye nezdinde oldukça saygı uyandıran ve takdir toplayan Nazarbayev'in istifa kararı şaşkınlık yarattı.

Sovyetler Birliği'nin dağılması'nın ardından 16 Aralık 1991 yılında bağımsızlığına kazanan Kazakistan, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri arasında en gcl aynı zamanda bölgede Rus nüfusunun en fazla olduğu lke. Kazakistan yaklaşık 19 milyona yakın nüfusa sahip. Bu nüfusun %23'n Ruslar oluşturuyor. Bu da yaklaşık olarak 4,5 milyon eder. Nüfusun %63' etnik Kazak iken geriye kalan %37'si ise diğer etnik gruplar oluşuyor ki bu gruplar arasında Ruslar baskın durumda. 2.724 900 km kare alana sahip Kazakistan Türkiye'nin yaklaşık 3,5 katı büyüklüğünde. Bu büyüklüğüyle dünyanın onuncu sıralamasında yer alıyor. Kazakistan'ın Rusya ile 7644 km'lik sınırı varken Çin ile 1765 km. sınırı var. Başta petrol ve doğal gaz olmak üzere bölgenin en zengin maden kaynaklarına sahip olan ülkeler arasında dikkat çekici bir konuma sahip olan Kazakistan'da kişi başına düzen gelir ise 26 bin dolar civarı.

Tahmin edilebileceği gibi Kazakistan'ın en büyük ithalat partneri Rusya'dır. Daha sonra ise Çin geliyor. Dünyanın petrol üreticisi ülkeler arasında 14'nc sırada yer alan Kazakistan OPEC yesi değil. İspatlanmış doğalgaz rezervinde ise yine dünyanın 14'nc sırasında yer almakta. Kazakistan'ın Hazar'a kıyısı olması, Rusya ile diğer Orta Asya Türk Devletleri ve Hindistan arasında tampon bir bölge oluşturması da Kazakistan'ın jeostratejik açıdan oldukça önemli kılıyor.

Dünyanın önde gelen gümüş ve bakır üreticisi olan Kazakistan aynı zamanda dünya Uranyum rezervlerinin ise %32,6'sine sahip olmakla zirvede yer alıyor. Rusya ise %52 ile dünyanın en fazla zenginleştirilmiş Uranyumuna sahip olmasına rağmen Uranyum madeninin ancak %5'ine sahip. Tabi bu rakamlar Uranyum konusunda Rusya'nın Kazakistan'a olan bağımlılığının en açık göstergesi.

Kazakistan'ın Rusya için önemi sadece bunlardan ibaret değil. Dünyanın en eski ve en büyük uzay fırlatma ss Baykonur uzay ss de Kazakistan'da. Rusya'nın Sary Shagan Anti Batistik Füze test sahası, Balkaş Radar İstasyonu da Kazakistan'da konuşludur. Bu listeye daha fazla şeyler de eklenebilir ama sanırım Kazakistan'ın Rusya için stratejik önemini anlamaya bu kadarı da yeter.

Tekrar Nazarbayev'e dönecek olursak. Nazarbayev Kazakistan'ın bağımsızlığını ilan ettiği günden günümüze kadar yaklaşık 28 yıldır iktidarda kalan bir lider. Bu süre içinde Kazakistan üzerindeki Rus etkisini azaltabilmek için çok çabaladı. Oldukça realist ve rasyonel bir lider olan Nazarbayev bu amaca ulaşabilmek için Avrasya Ekonomik Birliği'nin kurulmasında önemli amillerden biri olmuştur. Bu örgüt içinde Rusya'nın ağırlığını dengeleyebilmek için Türkiye'nin örgüte katılmasını çok istemesine rağmen bu Rusya yüzünden mümkün olmadı. Diğer önemli bir hamle ise Türk Keneşi'nin kurulması. ürk dili konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi anlamına gelen Türk Keneşinin hayata geçirilmesinde Nazarbayev'in katkıları çok büyük.

Rusya'nın Kırım'da bulunan Rusları kullanarak Kırım'ı ilhak etmesi ise Nazarbayev'i kaygılandıran konuların başında geliyor.

Rusya'nın Kırım'da bulunan Rus nüfusu kullanarak Kırım'ı ilhak etmesi ise Nazarbayev'i kaygılandıran en önemli konuların başında gelmiştir. Çünkü Kazakistan'da Rus nüfusu oldukça fazladır. Bu nedenle Avrasya Ekonomik Birliği'ne olan inancı ve desteği zayıflayan Nazarbayev 2017'de Kiril Alfabetini terk ederek Latin alfabesine geçme kararı almıştır. Nazarbayev'in diğer Türk Cumhuriyetlerinde olduğu gibi otoriter bir yönetici olduğunda şüphe yok. Bu nedenle Kazakistan demokrasi açısından sorgulanabilir bir ülke olduğu da aşikar. Fakat uzun yıllar Sovyetler egemenliğinde baskı altında kalarak ihmal edilmiş bir ülkede demokrasinin güçlendirmesi zaman alacaktır

---

Uzun yıllar Sovyetler egemenliğinde baskı altında kalarak ihmal edilmiş bir ülkede demokrasinin güçlendirilmesi zaman alacaktır.

Benzer durumdaki ülkelerle karşılaştırıldığında Nazarbayev'in ülkesini kadife eldiven geçirilmiş bir "demir yumrukla" yönettiği ve oldukça dengeli ve makul bir lider olarak ülkesinin gerçeklerinin farkında olduğunu da kabul etmeyen yok gibi. Ayrıca bu özellikleriyle Kazakistan'da radikallerin köklenmesine de müsaade etmemiştir. Bu nedenle otoriter yönetimine rağmen Batı'nın bile taktirini kazanmış Nazarbayev'in özellikle Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesinde "Ak sakallı" olarak adlandırılacak kadar sağduyulu davranan bir lider olduğu da kabul edilmelidir. Ülkesinin ve Türk dünyasının geleceğini bu kadar önemseyen bir liderin birden istifa etmesi ise yukarıda saydığım nedenlere bağlı olarak oldukça şüphe verici. Bu konuda henüz somut bir delil olmamasına rağmen Rusya'nın Nazarbayev'in politikalarından rahatsız olduğunu anlamak hiç te zor olmayacaktır. Rusya'nın Doğu Avrupa'da ve Suriye'de insiyatifi ele geçirmeye başladığı bir dönemde Orta Asya Türk Cumhuriyetleri üzerinde etkisini artırma çabaları da dikkatten kaçmamalı. Dünyanın çok kutuplu bir yapılanmaya doğru evrilmeye başladığı bir dönemde Rusya'nın ABD ve Çin'le olan rekabetinde Kazakistan'ın önemli bir tutunma bölgesi olduğu düşünüldüğünde Nazarbayev'in ani istifa kararı oldukça şüphe çekici.

INUSAM

KUŞAK-YOL GİRİŞİMİ VE BATIDAKİ YANSIMALARI

Dr. Sami YILDIRIM¹

Kuşak-Yol Girişimi (KYG), Çin Devlet Başkanı Şi Jinping tarafından 2013 yılı sonunda ortaya atılan bir proje olarak bugüne kadar 70 kadar ülkenin katıldığı bir trilyon dolarlık bir altyapı yatırımına sahiptir. Hedefleri, siyasi koordinasyon, yetenek geliştirme, ticaretin kolaylaştırılması ve serbestliği, mali iş birliği ve halklar arası yakınlaşma olan girişimin ABD (dolar) hegemonyasını kırarak, çevre ülkeleri, merkezin neo-liberal sömürü zincirlerinden kurtarması ve sadece küreselleşmeye değil aynı zamanda fakirliğin azaltılmasına da hizmet etmesi umulmaktadır. Çin bu girişimle bir yandan yoksul batı bölgelerini dünyaya entegre ederken, diğer yandan zengin kıyı bölgesinin üretim fazlasını 70 ülkeyle ticaret üzerinden paylaşabilecektir. Çin döviz rezervlerini etkin kullanmayı, ekonomik reformu, küresel ekonomi ile derin entegrasyonu ve enerji güvenliğini de hedeflemektedir. Bunların sonucunda doğal olarak, endüstriyel gelişim ve sürdürülebilirlik sağlanmış olacaktır.

¹“Uluslararası İlişkilerde Asya: ‘Kuşak-Yol’un Jeo-ekonomisi ve Güvenliği” adlı kitabın yazarıdır. (Nobel Yay., 2018, 372 sf.)

Land and Sea Corridors of the Belt and Road Initiative

-- Silk Road Economic Belt -- 21st Century Maritime Silk Road

Küresel hegemonyasını bir süredir tehlikede gören ABD'dekiler başta olmak üzere bazı batılı kanaat önderleri söz konusu girişimi kıyasıya eleştirmektedir. Örneğin ünlü uluslararası ilişkiler düşünürü John Mearsheimer, Çin'in 21. Yüzyıldaki konumunu, ABD'nin 20. Yüzyıldaki hâline benzetmekte²; Çin'in önce Asya'da bir hegemon olarak sahneye çıkıp, ardından bir süper güç olarak dünyaya yön vereceği fikrini, "aggressive realism (saldırgangerçekçilik)" olarak adlandırmaktadır.

Kuşak-Yol girişimi 70 kadar ülkeyi içine alan bir trilyon dolarlık altyapıya sahip, bölgede ABD hegemonyasını kırmayı hedefleyen bir projedir.

Mearsheimer, Çin'in yumuşak bir güç görünümünde, dünya ve ABD'yi, kimseye zarar vermeyeceği yönünde ikna ettiği iddiasını da ortaya koymaktadır. Hatta Kuşak-Yol Girişimi'ni ABD'nin II. Dünya Savaşı sonrası uyguladığı Marshall Planı'na da benzetmektedir. Mearsheimer, Çin'i soft power, yani yumuşak güç olarak nitelerken, Trump ekibinden Peter Navarro 'hard power (sert/savaşçı güç)' olarak tanımlamakta; bir başka Amerikalı düşünür Joseph Nye ise 'sinsilik' imasıyla Çin'i bu kez 'smart power (akıllı güç)' olarak tasvir etmektedir., Trump tarafından Çin konusunda yeni strateji geliştirmek üzere 98 yaşında göreve geri çağrılan Andrew Marshall ise, ABD'nin Çin'i bir tehdit olarak görmekte geç kaldığını ve ABD'nin, Çin'e karşı daha da sert oynamayı planlaması gerektiğini savunmaktadır.

²"Uluslararası İlişkilerde Asya: 'Kuşak-Yol'un Jeo-ekonomisi ve Güvenliği" adlı kitabın yazarıdır. (Nobel Yay., 2018, 372 sf.)

Mearsheimer, Çin'i soft power, Trump ekibinden Peter Navarro 'hard power, Joseph Nye ise 'sinsilik' imasıyla smart power olarak tasvir etmektedir.

Çin'in gelişmekte olan ülkeleri Kuşak-Yol yatırımları bahanesiyle derin bir borç tuzağına soktuğu (haraç sistemi) iddia edilmekte, hatta daha da ileri gidilerek yükselen "Çin Emperyalizmi"nin 70 ülkeyi birden avucuna alacağı propagandası da piyasaya sürülmektedir.

Oysa Çinliler başta olmak üzere savunucularına göre Kuşak-Yol Girişimi, ucuz Çin mallarını dünyaya satma projesi değil, alt yapı, endüstriyel ve çevreci yatırımlarla birlikte bir kalkınma hayali olup, savaş tehdidiyle kabul ettirilen ve reel karşılığı olmayan dolar dayatması ve borçlanması tuzağına karşı gelişen bir dünya çıkışıdır. Çin, 1,4 milyar nüfusunu beslemek, eğitmek ve kalkındırma zorunluluğu içinde olan ve sömürülme geçmişi bulunan gelişmekte olan bir ülke olarak bunun öncülüğünü yapmaktadır. Ayrıca Kuşak-Yol içinde yer alan 70 ülkenin yüzde 90'a yakını, az gelişmiş veya gelişmekte olan yoksul ülkelerdir. Proje, ABD'nin dünya jandarması iddiasıyla üzerlerinde etkili olduğu Birleşmiş Milletler, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Swift gibi küresel sömürü araçlarının yerine adil, çevreci ve eşitlikçi bir 'gelişen dünya sistemi önerisi'dir. Bu geniş kapsamlı girişim, doğal olarak küresel kırılmalara da açıktır. Güney Çin Denizi gerginliği, Tayvan, Doğu Türkistan (Sincan), Japonya ve Güney Kore ile adacıklar krizi, hatta Suriye'nin vekâleten işgal planı da aslında, Avrasya projesini, Kuşak-Yol'u baltalama girişimleridir. Trump yönetimi, 2019'da Çin'e ticaret savaşının yanı sıra doğrudan askeri tehditleri de içeren bir çalışma içindedir. Buna karşılık Çin de Amerikan saldırılarına karşı hazırlığını ciddiyetle yapmaktadır. Çin Devlet Başkanı Şi Jinping, 5 Aralık 2018 tarihinde Çin ordusuna seslenişinde, tüm birimlerin olası bir savaşa hazır olması talimatını vermiştir.

Çin resmi rakamlarına göre, Kuşak ve Yol Girişimi çerçevesinde, Çin dünya genelinde 34 ülkede 42 limana sahip ya da ortak olmuştur. Dünyanın dördüncü büyük nakliye firması, ikinci büyük liman işletmecisi olan COSCO, 2018'de Belçika'nın Brüt limanındaki en büyük yatırımcı olmuştur. Brüt'ün bir önemli özelliği Avrupa otomotiv nakliyatındaki en önemli liman olmasıdır. Çin otomobil firması Geely, İsveç'in Volvo'sunu satın almış; Almanya'nın otomotiv devi Daimler Benz'e de ortak olmuş, hatta 'smart car bölümü'nün de sahibi olmuştur. Çin daha da önemlisi, Almanya'nın dünyadaki çoğu fabrikaya robot satan, fabrika robotu üreticisi dev şirketi Kuka'yı satın almıştır ki Kuka, Çin'in "Made in China 2025" hedefinin 10 ayağından biri olan Endüstri 4.0 projesinde çok önemli bir rol oynayacaktır.

Kuşak-Yol bağlamında Çin Devlet Başkanı Şi Jinping 22 Mart 2019 tarihinde İtalya'dan başlayarak Monako ve Fransa'yı da kapsayan dokuz günlük Avrupa turuna çıkmıştır. Bu Çin'den devlet başkanı düzeyinde 800 yıl sonra ilk ziyaret olmuştur. Çin ile

İtalya'nın, ABD ve AB'nin endişesine rağmen 'Kuşak-Yol Girişimi'ne katılarak Çin ile mutabakat zaptını imzalaması, Brüksel'i telaşlandırmıştır. AB'ye göre Çin 'Stratejik ortak' ama aynı zamanda "stratejik rakip"; ekonomik açıdan vazgeçilmez bir ülkedir.

İtalya arasında, "Yeni İpek Yolu" projesi olarak anılan Kuşak-Yol Girişimi için bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Diplomatik gözlemciler, Şi'nin tarihi İtalya ziyaretini, 1972'de ABD Başkanı Richard Nixon'un Pekin gezisine benzetmiştir. NATO ve AB üyesi İtalya, ABD ve AB'nin çekincelerine rağmen girişime katılan ilk G7 ülkesi olmuştur. Şi'nin ziyaretinde iki ülke arasında 20 milyar dolarlık 29 ortak proje ve iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Venedik limanında 2 sene önce yapılan yenileme anlaşmasına ek olarak Şi'nin ziyaretinde, Cenova, Trieste ve Palermo limanlarının da Kuşak-Yol'a katılmasında mutabakata varılmıştır. Özellikle Adriyatik Denizi'ndeki Trieste limanı, Çin'in Doğu Avrupa'ya denizden giriş yolunu oluşturacaktır. 2012 yılında imzalanan 16 + 1 Grubu (Doğu ve Orta Avrupa Devletleri ile Çin) anlaşması çerçevesindeki ticaret, Süveyş'ten gelen deniz yoluyla güçlendirilmiş olacaktır (Suudi Arabistan tarafından Dubai örnek alınarak-fakat ondan çok daha büyük olacak şekilde inşa edilmekte olan Neom serbest ekonomi şehri de projenin bir parçası olacaktır.) Almanya, Hollanda ve Belçika için bu liman anlaşmaları alarm zilleri çaldırmıştır. Hamburg, Rotterdam ve Antwerp limanlarında büyük kapasite düşüşlerinin olması beklenebilir. İtalyan Hükümeti bu anlaşmaları imzalarken, Yunanistan'ın Pire Limanı'nı örnek almıştır³.

ABD ile AB arasında yaşanan ticaret savaşı ve dünyada yaşanan yeni saflaşma, Avrupa'yı giderek ABD'den uzaklaştırmaktadır. Bu yeni durum AB-Çin ilişkilerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Ancak Çin'in Avrupa ülkeleriyle tek tek ilişki kurması, AB yöneticilerini ve özellikle de Fransa ve Almanya'yı rahatsız etmektedir. Şi Jinping'in ilk durağı İtalya'nın, ABD ve AB'nin endişesine rağmen 'Kuşak-Yol Girişimi'ne katılarak Çin ile mutabakat zaptını imzalaması, Brüksel'i telaşlandırmıştır. Birçok konuda olduğu gibi Çin ile ilişkilerde AB ülkeleri ortak bir politika belirlemiş değildir. Welt am Sonntag gazetesine demeç veren Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas (Atlantikçi çizgidedir), "Çin ile iyi anlaşmalar yaptıklarını sanan ülkeler zaman içinde nasıl bağlandıklarının farkına varacaklar" diyerek endişelerini dile getirmiştir. Macron da aynı doğrultuda açıklamalarda bulunarak, "Çin'e karşı ortak bir yaklaşım sergilemek

3 Çin, Deniz İpekyolu planı çerçevesinde ilk olarak 2009'da Yunanistan'ın Pire limanına girmiştir 2016'da Çin'e ait COSCO'ya (China Ocean Shipping Company) satılan Yunanistan'ın Pire limanının konteyner kapasitesi, son 10 yılda beş kat büyümüş, ticaret hacmi ise üç katına çıkmıştır.

gerektiğini” söylemiştir. AB-Çin ilişkilerini nitelemede kafalar net değildir: Çin ‘Stratejik ortak’ ama aynı zamanda ‘stratejik rakip’; ekonomik açıdan vazgeçilmez bir ülkedir. Bu karşılıklı bağımlılık içinde Macron ve Merkel, ABD karşısında olduğu gibi Çin ve Rusya karşısında da daha bağımsız olmak istemektedir. Dünyanın çok kutuplu olmasını, ABD ve Çin/Rusya yanında AB’nin de ayrı bir kutup olmasını hedeflemektedir. Bunun sözcülüğüne de Fransa Cumhurbaşkanı Macron soyunmuş görünmektedir. Monako’dan sonra Fransa’nın Nice kentine geçen Jinping, Macron ile Akdeniz kıyısındaki Villa Kerylos’de akşam yemeği için bir araya gelmiş, ertesi gün de Paris’te Elysee Sarayı’nda ikili görüşmede bulunmuşlardır. Bu görüşmede Çin’in Airbus şirketinden 30 milyar avro değerinde toplam 300 uçak satın alacağı karara bağlanmıştır. Çin’in Boeing’in en büyük rakibi olarak bilinen Avrupalı uçak üreticisi Airbus’u tercih etmesi, AB ile ilişkileri açısından önemli bir adım ve aynı zamanda ABD’ye karşı güçlü bir mesaj olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu ziyaretten iki hafta sonra 15 Nisan 2019’da ise, zaten aylardır sarı yeleklilerin protestolarına sahne olan Paris’teki 800 yıllık Notre Dame Katedrali -Fransa tarihinin simgesidir- garip bir şekilde yanmıştır.

Kuşak-Yol Girişimi için AB genel olarak “bekle gör” politikasını sürdürürken Yunanistan, İtalya, Avusturya, Polonya ve Hollanda gibi kimi Avrupa ülkeleri desteklerini bildirmişlerdir. Bu ülkeler arasında özellikle Polonya büyük bir stratejik önemi haizdir; zira Batı Avrupa’ya giden tüm demir yolları bu ülkeden geçmektedir. İlaveten, Kuzey Buz Denizi Taşıma Hatları’nın KYG’ne dahil edilmesi Kuzey Avrupa ülkeleri ve Çin arasındaki ilişkilerin gelişimini perçinleyecek gibi gözükmektedir. Çin’den yola çıkan malların Avrupa’ya erişim süresi, konvansiyonel deniz yolu taşımacılığı ile mukayese edildiğinde yarı yarıya düşmüştür. Demiryolu taşımacılığının aktif ve verimli kullanımı sayesinde Çin malları artık Kıta Avrupası’na 15 günde ulaşmaktadır. Bu da Polonya’yı Çin mallarının Avrupa’ya açılan lojistik kapısı haline getirmektedir. Her ne kadar Girişim ile ilgili genel algı küresel ticaret ve yatırımı güçlendirecek bir hamle olduğu yönündeyse de Avrupa’nın büyük oyuncularının, dünyanın ikinci büyük ekonomisinin arka bahçelerimde yaptığı büyük yatırımlardan endişelenmediğini söylemek olukça zordur. Zira 2017 IMF verilerine göre, Çin’in yaklaşık 12,24 trilyon dolarlık gayri safi milli hasılası (GSMH), tüm Avro Bölgesi ülkelerinin toplam GSMH’na eşittir. Doğu Avrupa ülkeleri KYG’yi altyapılarını güçlendirmek ve Çin ile iş birliği alanlarını artırmak için bir fırsat olarak görse de Batı Avrupa ülkelerinin çekimser tavrı, AB’nin Girişim’e olan şüpheli yaklaşımının arkasındaki itici gücü oluşturmaktadır. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin birçoğu Çin ile iş birliği sözleşmesi imzalamış olmasına karşılık 28 AB üyesinden 27’sinin Pekin büyükelçileri, KYG’nin küresel serbest piyasa ekonomisi dengelerini zedelediği ve Çinli firmalara devlet eliyle büyük bir rekabet avantajı sağladığını iddia eden bir deklarasyona imza atmıştır (buna tek istisna ise Macaristan olmuştur).

Sonuç olarak, AB ile Çin arasındaki ticaret ve yatırım ilişkisinin güçlü olduğu; Çin'in, ABD'nin ardından AB'nin en büyük ticaret ortağı konumunda olduğu bir gerçektir. Dünyanın ABD inisiyatifi ile terörle mücadele döneminden büyük güçler mücadelesi dönemine geçtiği bir zaman diliminde NATO ve AB'nin A takımında yer alan İtalya'nın KYG'de yerini alması ise Atlantik merkezli sisteme yönelik çok büyük bir darbe olarak nitelenebilir.

NAZARBAYEV SONRASI AVRASYA EKONOMİK BİRLİĞİ

Prof.Dr. Toğrul İSMAIL
KSÜ Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

İçerisinde bulunduğumuz 2019 yılı, Kazakistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in Avrasya Ekonomik Birliği oluşturma düşüncesinin ortaya çıkışının 25. yıldönümü ve Avrasya Ekonomik Birliği'nin kuruluşunun 5. yıldönümüdür. Nursultan Nazarbayev, Avrasya Bölgesi'nde entegrasyon sürecine birçok katkıları bulunan bu örgütün gelişim sürecinde önemli rol oynamıştır.

Geride bıraktığımız Mart ayında istifasını duyuran Nazarbayev'den sonra Avrasya Ekonomik Birliği'nin mevcut politikalarını etkileyip etkilemeyeceği sorusu zihinlerde belirmiştir. Bu sorunun cevabını sizlere açıklamaya çalışacağım.

Nursultan Nazarbayev Avrasya entegrasyon fikrinin babası olarak bilinmektedir. 1994 yılında Moskova Devlet Üniversitesi'nde öğrenciler ile gerçekleştirdiği konferansta Avrasya'da ekonomik bir birliğin kurulması gerektiği fikrini beyan etmiştir. 2008 yılına gelindiğinde ise Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin aynı fikirden yola

çıkarak Avrasya Bölgesi'nde siyasi ve ekonomik entegrasyon sürecinin başlatılması gerektiğini Vesti Gazetesi'ne verdiği bir röportajda ifade etmiştir. Böylelikle Nazarbayev'in ekonomik birlik kurma fikirleri 20 yıl sonra resmen faaliyete geçirilmiştir.

Putin'in önerisi başlangıç aşamasında kurulacak birliğin siyasi bir oluşum mahiyetinde olması yönündeydi. Fakat dönemin Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in Kazakistan'ın bağımsızlığının her şeyden önemli olduğunu ısrar ile belirtmesi nedeniyle Avrasya Birliği olarak planlanan örgüt Avrasya Ekonomik Birliği olarak sadece ekonomik faaliyetler yürütmek kaydıyla kurulmuştur. Kurulan Avrasya Ekonomik Birliği'nin kuruluş düşüncesinin 25. yıldönümünün ve resmen kuruluşunun 5. yıldönümünün üye ülkelerce kutlanacağı düşünülmektedir.

Entegrasyon fikrinin ortaya çıkışının 25. yıldönümü dolayısıyla Kazakistan'da bir takım toplantılar düzenlenecektir. Nazarbayev istifa etmeden önce düzenlenecek olan jübileler ile ilgili olarak yapılacak olan toplantıların Kazakistan'ın Başkenti Astana'da gerçekleştirilmesini önermişti. İstifasını müteakip vefa göstergesi olarak Başkent Astana'nın ismi Nursultan olmuş ve yapılacak görüşmeler de Nursultan'da yapılmış olacak. Ayrıca 11 Nisan'da Nursultan'da İlbaşı Nazarbayev'in fikirlerine yönelik bilimsel nitelikte bir sempozyum yapılacaktır. Bu sempozyum Moskova Devlet Üniversitesi ve Kazakistan Cumhurbaşkanlığı tarafından organize edilecektir. 29 Mayıs 2014 tarihinde Kazakistan'ın Başkenti Astana'da Avrasya Ekonomik Birliği Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın imzalanmasının 5. yıldönümüne yaklaşırken bu tür sempozyumların düzenlenmesi, Kazakistan'ın Nazarbayev'in istifasından sonra da entegrasyon sürecine devam edeceği kanaatini netice vermektedir. Nitekim taraflarca da bu kanaati doğrular nitelikte ifadeler kullanılmıştır.

Kazakistan'ın yeni Cumhurbaşkanı Kassym Jomart Tokayev geçtiğimiz hafta ilk yurtdışı ziyaretini Moskova'ya giderek gerçekleştirmiş ve Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin ile görüşmüştür. Yapılan görüşmede iki ülke arasındaki ilişkilerin devam edeceği ve Nazarbayev'in başlattığı entegrasyon sürecinin Tokayev tarafından da devam ettirileceği sözü verilmiştir.

Bu gelişmelerin yanısıra mevcut süreç ile alakalı Bir takım olumlu ve olumsuz yönde söylemler gözden kaçmamaktadır. Bu ziyaret entegrasyon sürecinin baltalanacağı yönündeki olumsuz söylemlere de bir cevap olarak yorumlanabilir. Fakat bu düşüncelerin doğruluğunu elbette zaman gösterecektir. Bu konuda şahsi kanaatim şudur ki; Nazarbayev'in ortaya koyduğu fikirler Avrasya mekanında ciddi düşüncelerdir ve Avrasya Ekonomik Birliği ve ekonomik entegrasyon süreci devamlılığını sürdürecektir.

Nazarbayev'in ortaya koyduğu fikirler Avrasya mekanında ciddi düşüncelerdir ve Avrasya Ekonomik Birliği ve ekonomik entegrasyon süreci devamlılığını sürdürecektir.

Nazarbayev Cumhurbaşkanı iken Avrasya Ekonomik Birliği'nin Avrupa Birliği ile işbirliğinin devam ettirilmesi ve Türkiye'nin de bu Birliğin içinde yer alarak oluşturulan işbirliğinin sürdürülmesi için birçok inisiyatif öne sürmüştür. Bu yazıda amaçlanan Türkiye'nin Avrasya Ekonomik Birliği'nde yer alıp almaması konusu değerlendirmek değil, Türkiye- Kazakistan ilişkilerinde Nazarbayev'in bu vurgusunun önemini ortaya koymaktır.

Avrasya Ekonomik Birliği malum olduğu üzere yeni bir oluşumdur. Başta Rusya Federasyonu'nun yer aldığı bu birliğin üyeleri tarafından bir takım çalışmalar yürütülmektedir. Üyeler arasındaki ekonomik güç, denge, boyut, mesafeler ve hatta sınırlarla alakalı sorunların nasıl çözüleceği zihinlerde beliren soru işaretlerinden biridir. Özellikle birliğin güçlü ülkelerinden olan Rusya Federasyonu'nun bir takım siyasi kararlar alırken üye ülkelerle istişare etmemesi gibi bazı örnekler mevcuttur. Nitekim bu gibi örneklerle mukabil uygulanması gereken yaptırımlar Avrasya Ekonomik Birliği üyeleri olan devletleri zora sokacaktır ve nitekim sokmaktadır.

AEB yeni bir oluşumdur. Üyeler arasındaki ekonomik güç, denge, boyut, mesafeler ve hatta sınırlarla alakalı sorunların nasıl çözüleceği zihinlerde beliren soru işaretlerinden biridir. Özellikle Rusya Federasyonu'nun bir takım siyasi kararlar alırken üye ülkelerle istişare etmemesi AEB üye devletlerini zora sokmaktadır.

Aynı zamanda şu hususu da ifade etmek lazımdır ki; Kazakistan içerisinde bir takım sorunlar mevcuttur. Sorunların başında kazak olmayan etnik çatışma için potansiyel oluşturan Rusça konuşan veya Rus nüfus yer almaktadır. Kazakistan Nazarbayev döneminde bu sorunları uzunca bir dönem önleyebildi. Fakat son yıllarda bölgede yaşanan ekonomik krizin de etkisiyle bazı yeni sorunlar gündeme gelmektedir. Neticeyi öngörebilmek son derece güçtür. Nazarbayev'in istifasının bir sebebi de geçiş döneminde yaşanan gergin ortamın yumuşatılması politikasıdır.

Nazarbayev'den sonra Tokayev'in Cumhurbaşkanlığına ve Nazarbayev'in kızı Dariga Nazarbayeva'nın Senato Başkanlığı'na getirilmesi çerçevesinde Kazakistan'ın Nursultan Nazarbayev'in yolunu takip edeceği öngörülebilir.

Nazarbayev Cumhurbaşkanı olmasa da Avrasya Ekonomik Birliği ile işbirliği devam edecektir. Bu birliğin gücünü anlamak, yeni bir oluşum olması ve içerisinde ekonomik kriz gibi bir takım sorunların yaşanmasından dolayı zordur. Her ne kadar Türkiye'de literatürde Avrasya Ekonomik Birliği için Avrupa Birliği'ne alternatif olarak değerlendirmeler yapılsa mevcut ekonomi istatistikleri göz önüne alınınca karşılaştırmak pek mümkün gözükmemektedir.

Sonuç olarak ifade etmek gerekir ki; Avrasya Ekonomik Birliği Avrasya Bölgesi'nde en önemli entegrasyon süreçlerinden biridir. Her ne kadar birliğin başını Rusya Federasyonu çekse de Kazakistan da bu bölgede stratejik öneme sahip bir devlettir. Rusya Federasyonu yürütülen bu entegrasyon sürecine bölge ülkelerinden İran ve diğer ülkelerin katılımlarına sıcak bakmaktadır. Birliğin başarılı olmasının önündeki en büyük engeller; ülkeler arasındaki ekonomik dengesizlik, siyasi yapılarıdaki farklılık ve bu bahsedilen konuların altının doldurulamamasıdır. Bu problemler Avrasya Ekonomik Birliği'nin geleceğinin tartışmalı hale gelmesine neden olmaktadır.

TÜRKİYE VE NATO⁴

Prof.Dr. H.Tarık OĞUZLU⁵

Türkiye 1952 yılında ittifaka katıldığı günden itibaren NATO'nun en önemli üyelerinden bir olmuştur. Soğuk Savaş yılları boyunca savunma ve güvenlik ve dış politikasını NATO üyeliği temelinde oluşturan Türkiye, Soğuk Savaş'ın ardından ittifaka daha fazla sorgulayan bir eleştirel yaklaşım içinde olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'nin güvenlik ve dış politika anlayışında NATO'nun hala önemli bir yeri olmakla birlikte bunun Soğuk Savaş yıllarındakiyle aynı düzeyde olduğunu söylemek yanlış olacaktır.

Seçkin gruplar NATO'ya bağlılıklarını sürdürseler de, Türkiye'de genel olarak Batı'ya karşı artan bir şüphecilik var. Bu nedenle Türkiye, son on yılda Batı'dan görece uzaklaşmıştır. Türkiye'nin dış politika ve güvenlik politikaları ile Batı dünyasının politikaları arasındaki ayrışma derecesi ise giderek artıyor.

⁴Bu makale Daily Sabah'da yayımlanan aynı isimli makalenin yazarın izniyle yapılmış olan çevirisidir.

⁵Antalya Bilim Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi. Sosyal, Ekonomik ve Politik Araştırmalar Merkezi Direktörü.

İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra Türkiye, NATO'ya temelde güvenlik kaygıları nedeniyle katılmak istedi. Özellikle Sovyetler Birliği'nden kaynaklanan tehditlerle başa çıkacak araçlara sahip olmaması Türkiye'yi Sovyetlere karşı NATO'ya katılarak Batı'nın yardımını güvence altına alma düşüncesine itti. Bu nedenle başlangıçta NATO Türkiye için kolektif bir güvenlik örgütüydü. Öte yandan, Amerikalı stratejistler ise, Türkiye'nin İttifak'a katılmasının çevreleme ve caydırma politikası gereği Sovyetlerin Doğu Akdeniz ve Orta Doğu bölgelerine girmesini engelleme stratejisini daha da kolaylaştıracağını düşündüler.

Türkiye'yi NATO üyeliğine iten diğer bir faktör ise NATO üyeliği Türkiye'nin uzun yıllardır süren Batılılaşma/modernizasyon/Avrupalılaşma politikasında önemli bir kilometre taşı olabilirdi. NATO üyeliği sayesinde, Türkiye bir Batılı devlet olduğunu ileri sürebilirdi. Diğer Batılı uluslararası örgütlerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin Batılı kimliğini meşrulaştırmasının NATO üyeliği ile daha kolay olacağı anlaşılmıştı. Çünkü kolektif bir savunma örgütü olan NATO için Türkiye'nin coğrafi konumu ve askeri yetenekleri onun içsel niteliklerinden daha değerliydi.

1962'de yaşanan Küba füze krizi, 1964'te Johnson Mektubu krizi, 1975'te ambargo kriz ve ülkede zaman zaman artan Amerikan aleyhtarlığına rağmen Soğuk Savaş dönemi boyunca NATO, güvenlik bağlamında Türkiye için önemini ve ayrıcalığını korumuştur.

1962'de yaşanan Küba füze krizi, 1964'te Johnson Mektubu krizi, 1975'te ambargo krizi ve ülkede zaman zaman artan Amerikan aleyhtarlığına rağmen Soğuk Savaş dönemi boyunca NATO, güvenlik bağlamında Türkiye için önemini ve ayrıcalığını korumuştur. Türkiye'nin bu dönemlerde ittifaka olan tutumunun en belirgin özelliği Türk siyasal elitleri NATO tarafından terk edilme riskinin bazı ittifak politikalarında dışlanmaktan daha riskli olduğunu düşünmeleridir.

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Türkiye'nin ittifaka olan tutumu da değişmeye başlamıştır. Son yıllar diğer komşularıyla karşılaştırıldığında Türkiye'nin sert ve yumuşak güç yeteneklerinin oldukça geliştiği ve arttığı görülmektedir. Ayrıca Türkiye giderek daha aktif bir dış politika izlemeye başlamıştır. Uluslararası sistem de giderek çok kutuplu bir yapıya dönüşmüş Soğuk Savaşın sınırlılıkları sona ermiştir. Bu gibi faktörler Türkiye'nin tek boyutlu ve NATO merkezli politikalarının yavaş yavaş sona ermesine neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın sona ermesi Sovyetlerden kaynaklı tehdit algısını azaltırken Türkiye-Rusya ilişkilerini de olumlu etkilemiştir. Ortadoğu'da, Balkanlar'da ve Kafkaslar'da yaşanan gelişmeler Türk Dış Politikası için daha fazla önem taşımaya başlamıştır. Dolayısıyla Türkiye'nin dış politikada manevra ve bölgesel gelişmeleri şekillendirebilme yeteneği artarken dış politikada farklı yöntem ve araçları kullanma gerekliliği de ortaya çıkmaya başlamıştır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin dış politikada manevra ve bölgesel gelişmeleri şekillendirebilme yeteneği artarken dış politikada farklı yöntem ve araçları kullanma gerekliliği de ortaya çıkmaya başlamıştır.

Art arda gelen AK Parti hükümetleri döneminde Türkiye başta Rusya İran gibi komşu devletler olmak üzere bölgesinde bir denge ve barış kuşağı oluşturmak için büyük sıkıntılara katlanmıştır. Türkiye NATO merkezli politikalar izlemeye devam etmiş olsaydı bu amaca ulaşması daha zor olurdu. Hali hazırda bir yandan Batı ile diğer yandan Rusya ve İran arasında stratejik bir çatışma yaşanırken, Ankara artık NATO üyeliğini Moskova ve Tahran'la ilişkilerinde bir engel ya da kısıtlama olarak görmüyor.

Türkiye'nin Soğuk Savaş yıllarında NATO'ya karşı tutumunu şekillendirmede çok etkili olan kimliğe dayalı düşünceler de 1990'ların ilerleyen yıllarında değişmeye başladı. Son yirmi yıldır tüm hükümetlerin ortak tutumları Türkiye'nin ulusal kimliğini sadece Batı dünyasına referansla tanımlanamayacağı yönündedir. Bu eğilim ardışık AK Parti hükümetleri döneminde daha da hız kazanmış ve Türkiye Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasına sahip merkez bir ülke olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Türkiye'nin yöneticileri ulusal politika ve çıkarlarını tanımlamak için gittikçe Türkiye merkezli bir dünya görüşünü benimsemeye başlamışlardır.

Yeni ulusal kimlik ve dış politika düşüncesinin parçası olarak Türkiye NATO'nun dönüşüm sürecinde etkisiz kalmak yerine bir özne olarak yer almak ve daha fazla söz sahibi olmak istemektedir. Türkiye NATO politikalarının komşularıyla olan ilişkilerini ve İslam dünyası üzerindeki olumlu imajını tehlikeye atmasını istememektedir. NATO'nun dönüşüm sürecinde Türkiye'nin Aşıl topuğu NATO ile olan geleneksel müttefikliğiyle doğu, güney ve kuzeydeki komşuları arasında sıkışıp kalmasıdır. Örneğin, NATO'nun dönüşüm süreci boyunca sorgulayıcı ve eleştirel duruşuna paralel olarak, Türkiye NATO ve Rusya arasında ince bir çizgide dolaşmanın sıkıntılarını yaşamaktadır. Türkiye'nin bu konuda dengeleyici rolü, Türkiye'nin hava savunma kabiliyetini arttırmak için Moskova'dan S-400 füzelerini satın alma planlarına Washington'un şiddetli muhalefet göstermesiyle daha da zorlaşmıştır.

Türkiye'nin gözünde NATO'nun Rusya'ya doğru daha da genişlemesi ve Karadeniz'deki askeri varlığını arttırma çabaları Rusların kendilerini kuşatılmış hissetmesine neden olmamalıdır. Aksi takdirde, bu durum Rusya'yı daha milliyetçi ve genişleyici politikalar izlemeye itebilir ve Türk-Rus ilişkilerinin yeniden rekabet ve düşmanlık temelinde tanımlanmasına neden olabilir

---

Türkiye'nin gözünde NATO'nun Rusya'ya doğru daha da genişlemesi ve Karadeniz'deki askeri varlığını arttırma çabaları Rusların kendilerini kuşatılmış hissetmesine neden olmamalıdır. Aksi takdirde, bu durum Rusya'yı daha milliyetçi ve genişleyici politikalar izlemeye itebilir ve Türk-Rus ilişkilerinin yeniden rekabet ve düşmanlık temelinde tanımlanmasına neden olabilir. Diğer Avrupalı müttefiklere, özellikle Almanya ve Fransa'ya benzer bir biçimde, Türkiye, NATO'nun Doğu Avrupa'daki genişleme, askeri konuşlandırma ve füze savunma sistemi politikalarını geliştirirken, Rusya'nın endişelerine daha fazla öncelik verilmesi gerektiği görüşündedir. Türkiye Ukrayna konusunda Rusya'ya karşı NATO'nun caydırıcı ve Doğu Avrupa'yı güvenceye alma çabalarına destek vermesine rağmen Türkiye'nin genel olarak ihtiyatlı ve dengeleyici bir politika izlemeye çalıştığını söylemek yanlış olmaz

Türkiye'nin NATO'ya yönelik tutumunun bir başka özelliği de, NATO'nun dönüşüm sürecinde eleştirel ve sorgulayıcı bir duruş sergilemesine rağmen müttefiklerin üzerinde anlaştığı herhangi bir kararı veto etmemeye büyük özen göstermiş olmasıdır. Bu tutuma en iyi örnek, NATO'nun Libya'daki askeri operasyonu vesilesiyle gerçekleşti. Türkiye başlangıçta NATO'nun Libya'ya müdahalesine karşı çıktı. Çünkü Türkiye, bu NATO operasyonunun Libya'da ciddi insan kayıplarına neden olma ve Türkiye'nin İslam dünyasındaki imajını olumsuz yönde etkileme ihtimaline karşı son derece duyarlıydı. Bununla birlikte, müttefikler anlaşmazlıklarını çözüp NATO'nun operasyonel sorumluluğu üstlenmesi gerektiğine karar verdikten sonra, Türkiye de bu fikir birliğinin bir parçası oldu. Bununla birlikte, Türkiye Libya'da yapılacak olan operasyonun sınırlarını ve operasyonel görevlerini belirlemede önemli bir rol oynamıştır.

Türkiye NATO'nun dönüşüm sürecinde eleştirel ve sorgulayıcı bir duruş sergilemesine rağmen müttefiklerin üzerinde anlaştığı herhangi bir kararı veto etmemeye büyük özen göstermiştir.

Türkiye, NATO'nun Orta Doğu, Doğu Akdeniz ve Basra Körfezi bölgelerine ulaşma çabalarında da aktif rol oynamak istiyor. Türkiye, NATO'nun Akdeniz Diyalogu ve İstanbul İşbirliği Girişimlerini (ICI) aktif olarak desteklemiş ve NATO'nun bu bölgelerdeki ülkelerle kalıcı anlamda güvenlik işbirliği geliştirme çabalarına destek vermiştir.

Türkiye'nin İttifak'a yönelik tutumu, artık kimlikle ilişkili olmaktan daha ziyade çıkarlarına dayalı hesaplamalara bağlıdır. NATO'nun politikaları yüzünden zor duruma düşme riski NATO dışında kalma riskinden daha fazla önemseniyor. Dolayısıyla güvenlik ve kimlik açısından NATO'ya olan bağımlılığı azalırken, Türkiye İttifak'a karşı daha sorgulayıcı bir tutum benimsemeye başlamıştır.

Türkiye'nin NATO'ya bağımlılığı azalırken ve İttifak, Türklerin gözünde sahip olduğu ayrıcalıklı konumunu kaybediyor olsa da, Türkiye hala NATO'ya önem veriyor. Irak ve Suriye'nin toprak bütünlüğünü kaybetmeye başlaması, ABD'nin geri çekilmesini takiben Ortadoğu'nun Hobbesyen bir biçimde yönetilemez anarşik bir ortama dönüşmesi ve bölgedeki Kürt hareketinin yeni dinamiklerinin Türkiye'nin güvensizliğini artırıyor gibi görünmesi. Suriye'de sürmekte olan iç savaşın, Türkiye'nin toprak güvenliğini tehlikeye atma riski gibi pek çok nedenle Türkiye'nin NATO üyeliği hala büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca NATO'ya üyelik, Türkiye'nin Batı uluslararası toplumundaki yerinin hala en önemli kanıtıdır. NATO'dan çekilmek ya da İttifak içinde engelleyici bir tutum benimsemek, Türkiye'nin dış politika niyetleri ve çıkarları konusunda ciddi şüpheler doğurabilir. Bu durum Türkiye'nin Batılı aktörlerle ilişkilerini olumsuz etkileyecektir. NATO Türkiye için hala önemli, ancak Türkiye'nin değişen kimliği ve çıkarları, Türk karar vericilerin önümüzdeki yıllarda İttifak'a karşı daha sorgulayıcı ve eleştirel tutumlar benimsemelerine yol göstermeye devam edecektir.

INUSAM

21.YÜZYILDA TARTIŞMALARLA NATO'NUN YENİ YÜZÜ

Dr.Öğr.Üyesi Levent YİĞİTTEPE
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi,
İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü,
lyigittepe@kmu.edu.tr

NATO (North Atlantic Treaty Organization), bugünlerde üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı bir örgüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği üzere Soğuk Savaş koşullarının zorunlu kıldığı bir ortamda ABD öncülüğünde on iki ülke arasında SSCB'ye karşı 4 Nisan 1949 yılında kurulan örgüt, üzerinden geçen 70 yıla yakındır varlığını hale hazırda devam ettirmektedir. Soğuk Savaş koşulları üzerinden oluşturulan gerek askeri gerekse siyasi yapısı zaman zaman değişikliğe uğrayarak günümüze kadar gelmiştir. İttifak, Soğuk Savaş'ta daha çok kuruluş amaçları çerçevesinde hareket ederek özellikle SSCB önderliğinde oluşan Doğu Bloğuna karşı bir kalkan görevi yürütmüştür. Bu dönemde caydırıcılığı merkezine alan bir güvenlik anlayışını benimseyen bir kolektif güvenlik örgütü niteliğinde faaliyetlerine devam etmiştir

Dönemin ABD başkanı George Bush ve SSCB lideri Michael Gorbachev, 3 Kasım 1989'da Malta'da yaptıkları görüşmede Soğuk Savaşın sona erdiğini ilan etmesi ve yine 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılması ve arkasından Varşova Paktı ve SSCB'nin dağılması NATO'nun siyasi ve askeri kanadında geleceğe dönük yeni çalışmaların yapılmasını gündeme gelmiştir. Bu gelişmelerin yanı sıra Avrupa güvenliğinde yeni tehditler ve risklerin ortaya çıkması örgütü yeni güvenlik arayışlarına yöneltmiştir. Bu dönemde Avrupa ülkeleri uluslararası güvenliğe yeni tehditler olarak en çok uluslararası terörizm, insan kaçakçılığı ve Batıya yönelik yasadışı göçler, kitle imha silahlarının tehlikeli rejimlerin eline geçmesi, uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı, yoksulluk, gelir dengesizliği, yolsuzluk, çevre kirliliği, başarısız devletler gibi sorunları görmektedir. Bu minvalde NATO'nun çoğunluğunu oluşturan Avrupalı üye devletlerin örgütten beklentileri de bu gelişmeler ışığında değişikliğe uğramıştır

---

Soğuk Savaşın sona ermesinin ardından Avrupa güvenliğinde yeni tehditler ve risklerin ortaya çıkması NATO'yu yeni güvenlik arayışlarına yöneltmiştir

---

Soğuk Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin de İttifak içindeki konumu sorgulanmaya başlanmıştır. Bu dönemde Türkiye'nin NATO içindeki varlığının önemsizleştirme çabaları olsa da özellikle Yugoslavya'da yaşanan iç ve etnik çatışmaların önlenmesi için NATO kapsamında yapılan operasyonlara TSK ile vermiş olduğu destek yeniden önem kazanmasına neden olmuştur. Bu dönemde yeni koşullara ayak uydurmak isteyen NATO'nun, Londra Zirvesi'yle(1990) başlayarak yapmış olduğu diğer zirvelerle birlikte önemli yeni stratejik konseptler kabul ederek bir değişim sürecine girdiği görülmüştür.

NATO'da yaşanan bu değişim sürecini 11 Eylül terör saldırıları farklı boyutlara taşımış ve özellikle bu saldırılardan sonra derin bir korku ve endişeye kapılan Avrupalı üyeler arasında İttifak üzerinde tartışmalar başlamıştır. ABD'ye yapılan bu terör saldırıları, NATO'ya olan güvensizlik durumunu hâkim kılmıştır. Avrupalı üyeler arasında, terör saldırıları karşısında ABD gibi bir ülkenin savunmasız bir şekilde kalmış olması kendi güvenliklerini kendileri sağlamaları gerektiği fikrini ön plana çıkarmıştır. Bu saldırılardan sonra küresel terörizm, İttifakın ilk merkezi tehdidi olarak yerini almıştır. Bu terör saldırıları tüm İttifak üyelerine yapılmış olarak kabul edilmiş ve ilk defa NATO'nun 5.maddesi, Kartal Operasyonu ile yürürlüğe sokulmuştur.

---

11 Eylül terör saldırılarından sonra küresel terörizm, İttifakın ilk merkezi tehdidi olarak yerini almıştır. Bu terör saldırıları tüm İttifak üyelerine yapılmış olarak kabul edilmiş ve ilk defa NATO'nun 5.maddesi, Kartal Operasyonu ile yürürlüğe sokulmuştur.

Son dönemde İttifak üzerinde odaya çıkan yeni tartışmalar, NATO'nun Soğuk Savaş sonrası dönemde ikinci kez sorgulanmasına yol açtığını göstermektedir. Bu tartışmalar ABD başkanı Trump'ın NATO'yu modası geçmiş bir örgüt olarak nitelendirmesiyle daha da alevlenmiştir. Trump'ın bu çıkışı daha çok NATO içerisinde yük paylaşımı konusuna itirazı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü NATO'nun savunma harcamalarının büyük bir bölümü ABD tarafından karşılanmaktadır. Avrupalı üyelerin, zorunlu oldukları GSYH'larının %2'sini bu örgüte vermede tereddüt yaşadıkları görülmektedir. Bu durum karşısında Trump, NATO üzerinden desteğini çekeceğini söyleyerek Avrupalı üyelere gözdağı vermeye çalıştığı görülmüştür. Trump'ın ilk söylemleri Avrupalı üyelerin liderleriyle yapılan görüşmeler neticesinde zamanla yumuşamıştır. Elbette Rusya'nın özellikle Ukrayna üzerindeki baskısı ve Avrupa'nın Doğu sınırlarına yönelik yayılcı politikalar izlemesi bu yumuşamada etkili olmuştur. NATO-Avrupalı üyeler arasındaki ilişkilerin inişli çıkışlı bir seyir izlemesinin önemli bir nedeni ise Avrupa Birliği çerçevesinde gelecekte kendi içinde bir ortak güvenlik yapılanmasına gitme istekleridir. Özellikle Avrupalı ülkeler, Avrupa Birliği içinde uzun süredir devam eden savunma ve güvenlik alanlarında işbirliklerini kurumsal bir yapıya kavuşturma çabalarına devam etmektedirler. Brexit'le birlikte İngiltere'nin AB'den ayrılacak olması AB'nin savunma ve güvenlik alanında işbirliğine gidebilmesinin önünü açacaktır. Çünkü bugüne kadar yapılan girişimler, İngiltere'nin ABD ve Atlantikçi yanlısı güvenlik politikalarının yanında yer alması nedeniyle başarısız olmuştur. Brexit sürecinin başlamasıyla birlikte Lizbon Antlaşması'nın 46.Maddesiyle hukuki zemini oluşturulan PESCO (Kalıcı Yapısal İşbirliği) 7 Eylül 2017 tarihinde gündeme getirilmiş ve yeniden askeri ve güvenlik alanında işbirliğine gidilmesinin zorunlu olduğu görüşü kabul edilmiştir. AB'nin 25 üyesi bu yapılanmanın içinde yer almıştır. Özellikle İngiltere'nin Birlik'ten ayrılış sürecinin uzamış olması AB'nin bu alanda adımlar atmasını geciktirmektedir.

NATO-Türkiye ilişkilerinde yaşanan tartışmalar ise daha çok Türkiye'nin terörizmle mücadelesi üzerinden yapılmaktadır. Türkiye'nin sınırlarından gelen terörizm tehditleri karşısında sadık bir müttefiki olduğu NATO'dan istediği destek alamadığı görülmektedir. Bu çerçevede de Türkiye, sahip olduğu güçlü ordusuyla buradaki terör gruplarıyla mücadelesine tek başına devam ederek Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı harekâtlarını gerçekleştirmiştir.

Suriye sınırının aslında NATO'nun sınırları olduğu düşünülduğünde NATO'nun kuruluş maddelerine göre harekete geçmediğini görmekteyiz. Yine NATO'nun küresel terörizmle mücadele kapsamında kabul etmiş olduğu stratejik konseptlerin gereklerini yerine getirmemiş olması hem Türkiye hem de Avrupalı üyeler tarafından sıklıkla eleştirilmektedir. Bu bağlamda NATO-Türkiye ilişkilerinde yaşanan olumsuzlukların giderilmesi İttifak'a yeniden güven duyulması açısından önem taşımaktadır. Bugüne kadar yapılan NATO'nun faaliyetlerine ve operasyonlarına desteğini eksik etmeyen bir Türkiye'nin, aynı şekilde NATO'dan işbirliği ve destek beklemesi doğaldır. Son dönemde sıkça gündemde yer alan S-400 hava savunma sistemleri ve F-35 savaş uçaklarının alım sürecini Türkiye, NATO'nun kurumsal kimliğinden uzak bir şekilde kendi güvenlik politikaları çerçevesinde değerlendirmekte ve bu süreci İttifaka zarar vermeyecek şekilde yürütmeye çalışmaktadır.

Son dönemde sıkça gündemde yer alan S-400 hava savunma sistemleri ve F-35 savaş uçaklarının alım sürecini Türkiye, NATO'nun kurumsal kimliğinden uzak bir şekilde kendi güvenlik politikaları çerçevesinde değerlendirmekte ve bu süreci İttifaka zarar vermeyecek şekilde yürütmeye çalışmaktadır.

Sonuç olarak yaşanan tartışmalar NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında ikinci kez sorgulandığını bize göstermektedir. Bu minvalde gerek NATO-Avrupalı üyeler arasındaki tartışmaların gerekse NATO-Türkiye ilişkilerinde yaşanan tartışmaların son bulması NATO'ya yeniden güven duyulmasını sağlayacaktır. 21.yüzyılda NATO, yeni tehditler ve risklerle mücadele etmek zorunda kalacaktır. Bu nedenle NATO, sürekli değişen koşullara ayak uydurarak kendini yenilemek zorunda kalan bir örgüttür. İttifak, hem üyelerinin güvenliğini hem de küresel güvenliği sağlamada önemli bir örgüt olarak varlığını devam ettirmek istiyorsa, kuruluş amaçlarının ve maddelerinin gereğini yerine getirmek zorundadır. Aksi takdirde gerek uluslararası alanda gerekse kendi içindeki üyeleri tarafından üzerinde yapılan tartışmaların devam etmesi kaçınılmazdır. Diğer taraftan NATO'nun sahip olduğu askeri kapasite ve yeteneklerini göz önüne aldığımızda ise şu an için dünya üzerinde bu özellikleri taşıyan başka bir güvenlik örgütü olmadığını da unutmamak gerekir.

ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN SURİYE'DE GÜVENLİ BÖLGE OLUŞUMU

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ

Devletler ve uluslararası kuruluşlar, Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik konseyinin uluslararası güvenlik ve barışı sağlamaya yönelik; ilk öncelikli olarak kuvvet kullanmayı içermeyen nitelikteki kararlarına uymak (md. 41) ve gerekirse kuvvet kullanımını içeren kararlarına da destek ve kuvvet sağlamakla (md. 43) yükümlüdürler. Uluslararası hukuk; uluslararası sistemin başat aktörleri olan devletlerin kendi topraklarında tam egemenliği ilkesine dayanmaktadır. Dolayısıyla devletler diğer devletlerin sınırları içerisinde coğrafi bütünlüklerine ve siyasal bağımsızlıklarına saygı göstermeleri gerekir. Bunun doğurduğu bir sonuç olarak diğer devletlerin topraklarına haksız bir müdahalede bulunmazlar.

Bir devletin topraklarına müdahalenin en ağır hali askeri kuvvet kullanmadır ve bu durum BM Antlaşması madde 2(4) gereğince BM kurucu antlaşmasıyla yasaklanmıştır. Bunun bir istisnası meşru müdafaa hali iken, diğer istisnası BM Antlaşması madde 51 ve 42 gereğince BM Güvenlik Konseyi'nin kuvvet kullanmaya yetki veren bir karar almasıdır. Bu karar gereğince bir devletin ülkesinin toprak alanına barış ve güvenliği

sağlamak amacıyla girilebilir yani onun egemen alanına bu şekilde karışılabilir. Özellikle "Jus Cogens" olarak adlandırılan ve uluslararası hukukta buyruk kuralları olarak nitelendirilen ve aksine hiçbir andlaşma ve kararın geçerli sayılmadığı örneğin soykırım suçu ve insanlığa karşı işlenen suçlar gibi uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehdit saptamasının BM Güvenlik Konseyince yapılması halinde bir devletin ülkesine rızası olmasa dahi karışma söz konusu olabilecektir.

Uluslararası Hukuka Göre soykırım suçu ve insanlığa karşı işlenen suçlar gibi uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehdit saptamasının BM Güvenlik Konseyince yapılması halinde bir devletin ülkesine rızası olmasa dahi karışma söz konusu olabilecektir.

Türkiye'nin en uzun kara sınıra sahip komşusu durumunda olan Suriye'de 2011'de başlayan ve halen devam eden iç olayları uluslararası hukuka göre uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma ya da daha çok bilinen adıyla iç savaş olarak adlandırmak mümkündür. Bu olaylar sebebiyle Türkiye defaeten Suriye devletine başvurarak giderilmesini istediği güvenlik sorunlarını iletmediği halde bir türlü gerekli cevabı alamamıştır. Türkiye bunun üzerine BM şartının "meşru müdafaa hakkı" olarak adlandırılan 51. maddesi ve terörle mücadeleye ilişkin terör unsurlarıyla mücadelede uluslararası güçlere ve ülkelere, finansal, siyasi ve askeri operasyon yapabilme olanağı tanıyan BM Güvenlik Konseyinin (BMGK) 1373, 1624, 2170 ve 2178 sayılı kararlarından hareketle, öncelikle sınır güvenliğini sağlamak amacı ile ilk olarak Cerablus operasyonuna, ardından Afrin ve Zeytin dalı harekâtın uzanan faaliyetlerini Güvenlik Konseyine bildirme şartını da yerine getirerek icra etmiştir.

Diğer yandan 1998'de Ankara ile Şam arasında imzalanan Adana Mutabakatı hükümlerine göre Suriye hükümeti, kendi topraklarından Türkiye'ye yönelik tehditlerle ilgili 'müdahale etme' sorumluluğu taşımakta ve bu sorumluluğu yerine getirmediği takdirde Türkiye'ye bu konuda müdahale hakkı tanımakta idi. Türkiye bu gerekçeyi de erktiğinde ileri sürmüştür. Türkiye'nin kendi sınırlarını güvenli kılmasının yanı sıra Suriye'deki iç savaştan kaçarak ülkeye sığınan ve Haziran 2019 ortası itibarıyla sadece kayıtlı olanların sayısının 3 milyon 613 bin 644 kişi olduğu geçici koruma altına alınan sığınmacıların geleceği açısından mutlaka ülkelerine dönüşlerini sağlamak adına Suriye ülkesinin içerisinde yer almasını istediği bir "güvenli bölge" konusunda diğer ülkeleri ikna etmeye çalışmaktadır.

Türkiye BM şartının "meşru müdafaa hakkı" olarak adlandırılan 51. maddesi gereği ve BM Güvenlik Konseyi kararlarından hareketle, sınır güvenliğini sağlamak amacı ile ilk olarak Cerablus operasyonuna, ardından Afrin ve Zeytin dalı hareketini icra etmiştir.

İlk olarak Mayıs 2013'de dönemin Türkiye Başbakanı olan Recep Tayyip Erdoğan tarafından ABD ziyaretinde dile getirilen Suriye'de uçuşa yasak bölge ilan edilmesi, siviller için güvenli bölge oluşturulması ve koalisyon güçleriyle ortak kara operasyonu yapılmasından oluşan üç aşamalı planın parçası olarak ABD Başkanı Obama'ya bu düşünce iletilmiştir. 2019 başında bu defa ABD Başkanı Donald Trump'ın Suriye'de 32 kilometrelik bir 'güvenli bölge' oluşturulabileceğini ima eden açıklamalarından sonra Türkiye'nin tekrar gündeme getirdiği güvenli bölge, Suriye'deki çatışmalardan kaçan sivil nüfusun can güvenliğinin sağlandığı bir barınma alanı oluşturulması yanında bölgenin, tüm Suriye'den göç eden sivillerin toplanabileceği ya da Türkiye'ye kaçan Suriyelilerin istemeleri halinde yerleşebileceği bir bölge olarak da tasarlandığı anlaşılmaktadır.

Uluslararası hukuk metinlerinde "güvenli bölge" şeklinde bir kavram yer almamakta ancak tampon bölge, ara bölge, askersizleştirilmiş bölge gibi farklı kavramlar kullanılmaktadır.

Bahsedilen güvenli bölgenin Suriye topraklarında Türkiye tarafından tek başına kurulup kurulmayacağı ve uluslararası hukukun bu konudaki yaklaşımı önem kazanmaktadır. İlk olarak belirtmek gerekir ki uluslararası hukuk metinlerinde "güvenli bölge" şeklinde bir kavram yer almamakta ancak "tampon bölge" başta olmak üzere farklı kavramlar kullanılmaktadır. Uygulamada bir üst kavram olarak tampon bölgeler iki ayrı devleti, kimi zaman iki farklı grup veya oluşumu birbirinden ayıran, tarafların sınırlı sayıda yer aldığı veya içine giremediği veya bazen kimsenin bulunmadığı askersizleştirilmiş bölge olarak da bilinmektedir. "Tampon bölge" terimi genellikle tek bir devlet içindeki çatışmalarda kullanılırken benzeri anlama gelen "ara bölge" terimi ise birden fazla devlet arasındaki çatışmalarda kullanılmaktadır. Bazen de kurulan ancak içinde hiçbir askeri gücün yer almadığı "Askersizleştirilmiş bölge" kavramında ise sadece çatışan tarafların askerî unsurları değil ayrıca barışı koruma kuvvetlerinin de bulunmadığı bir alan tarif

---

Türkiye BM şartının "meşru müdafaa hakkı" olarak adlandırılan 51. maddesi gereği ve BM Güvenlik Konseyi kararlarından hareketle, sınır güvenliğini sağlamak amacı ile ilk olarak Cerablus operasyonuna, ardından Afrin ve Zeytin dalı hareketini icra etmiştir.

---

edilmektedir. Genelde BM'ye bağlı olan barışı koruma kuvveti veya gözlemciler bu bölgeyi devriye ve gözlem noktaları üzerinden kontrol etmektedirler. Konu ile ilgili diğer bir kavram da üzerinde herhangi bir hava aracının uçmasının yasak edildiği, yerdeki coğrafik noktalarla belirlenen ve havaya doğru sınırsız yüksekliğe uzanan "uçuşa yasak bölgeler"dir. Bu tür bölgeler bir nevi karada değil hava sahasında oluşturulan askerden arındırılmış/silahsızlandırılmış bölge gibidir. Bu şekilde örneğin Körfez Savaşı sonrası 1991-2003 yılları arasında BMGK'nin 688 nolu kararıyla Irak'ta 36. paralelin kuzeyi ve 32. paralelin güneyi Irak hava güçleri için uçuşa yasak bölge ilan edilmiştir. Aynı şekilde Bosna'da 1993-1995 yıllarında BMGK'nin 781 no'lu kararı ile uçuşa yasak bölge ilan edilmiştir. Ayrıca BMGK'nin 1973 sayılı kararı ile Libya'da 17 Mart 2011'de uçuşa yasak bölge ilan etmiştir. Ancak Suriye sınırları içerisinde uçuşa yasak bölge değil özellikle Türkiye- Suriye sınırına paralel şekilde 460 km uzunlukta düşünülen "güvenli bölge"nin başka amaçlarla ihdası düşünülmektedir. Buna göre bu güvenli bölge, Suriyeli olup rejim veya rejim karşıtları yanında olmaksızın muharip sayılmayan unsurların, sivillerin, yaşlı, çocuk, kadınlar ile hasta veya yaralı muharip kişilerin tedavi ve bakımı için, onların bir silahlı çatışma ortamından korunmasına yönelik bir amaçla kurulması planlanmaktadır. Ancak hangi amaçla kurulursa kurulsun güvenli bölgede başta sağlık ve diğer acil ihtiyaçların karşılanması amacıyla yeterli uzman personelin de orada kalması gerekecektir. Kısaca bir güvenli bölge ihdası başlı başına yeterli bir adım kabul edilmemekte ayrıca oluşturulan statüye riayet edilmesini sağlayacak bir destek gücü ve yapılanmasına da gerek bulunmaktadır

---

Türkiye- Suriye sınırına paralel şekilde 460 km uzunlukta düşünülen "güvenli bölge", Suriyeli olup rejim veya rejim karşıtları yanında olmaksızın muharip sayılmayan unsurların, sivillerin, yaşlı, çocuk, kadınlar ile hasta veya yaralı muharip kişilerin tedavi ve bakımı için, onların bir silahlı çatışma ortamından korunmasına yönelik bir amaçla kurulması planlanmaktadır.

Bu şartlar düşünülürken Türkiye'nin kendi ülkesi içerisinde yıllardan beri çoğu zaman tek taraflı gücü ile oluşturduğu kamplarla bir şekilde "güvenli bölgeyi" zaten kendi içinde kurduğu ancak bu şekilde oluşan yükü artık taşıyamadığından dolayı bu bölgeyi Suriye ülkesine taşımak istediği anlaşılmaktadır. Suriye devleti ise arkasında Rusya olduğu halde yıllardır ülkeden kaçan kendi vatandaşlarına bakan Türkiye'ye karşı hiçbir minnet hissi duymadan bu durumun kendisi açısından ilelebet sürmesini istemektedir. Çünkü muhalefet unsurlarını sadece koruyan ancak rejime karşı harekete geçiremeyen Türkiye, aslında bu denklemde en çok kaybedeni temsil etmektedir. Rusya'nın Suriye'ye arka çıkması sebebiyle artık Suriye içerisinde sürekli nitelikte bir "güvenli bölge" kurulması için BMGK'nin açık bir kararına ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye; Rusya ve bölgedeki diğer ülkeleri de saf dışı bırakarak fiili olarak bir güvenli bölgeyi Suriye'de inşa edebilse de bunu tek başına sürdürebilmesi çok zor gözükmektedir. Dolayısıyla güvenli bölge kurulması kararı başta Suriye devleti olmak üzere Rusya ve ABD'nin desteğine ihtiyacı gerektirmektedir. Türkiye için özellikle uluslararası hukuk bağlamında bir hukuki yetkilendirme olmaksızın Suriye'de güvenli bölge oluşturmak ve bunu sürekli olarak koruyabilmek imkânı akılcı gözükmediği gibi sürekli olarak Suriye'nin toprak bütünlüğüne vurgu yapan Türkiye için de bu tür girişimin açıklanması zor gözükcektir.

Güvenli bölge kurulması kararı başta Suriye olmak üzere Rusya ve ABD'nin desteğine ihtiyacı gerektirmektedir. Türkiye için özellikle uluslararası hukuk bağlamında bir hukuki yetkilendirme olmaksızın Suriye'de güvenli bölge oluşturmak ve bunu sürekli olarak koruyabilmek imkânı akılcı gözükmediği gibi sürekli olarak Suriye'nin topra bütünlüğüne vurgu yapan Türkiye için de bu tür girişimin açıklanması zor gözükcektir.

Türkiye'nin uzun bir diplomasi maratonu ile ilk olarak Suriye devletine ülke dışına geçen sığınmacıları tekrar ülkesine almaya derhal davet etmeli bunun için de bu ülke ile ister dolaylı veya ister dolaysız şekilde en kısa sürede sığınmacıların geleceği için diplomatik ilişki kurması gerekmektedir. Bu duruma karşılık vermediği takdirde Suriye devletinin BM nezdinde güvenli veya tampon bölge ihdasına yönelik karar alma çağrısını yenilemesi gerekecektir. Bu konuda Suriyeli sığınmacıların yoğunlaştığı Lübnan, Ürdün ve Irak ülkeleri ile teması artırması gerekmektedir.

Özellikle güvenli bölge kurulmasına karar verilse dahi bu bölgenin nasıl işletileceği, bölgedeki askeri güçlerin ne şekilde bölgede faaliyet göstereceği ve devlet dışı unsurlardan olan IŞİD, PYD gibi yapıların güvenli bölgedeki faaliyetlerinin nasıl engelleneceği, bölgenin ihdası sonrası güvenli alana sığınan mültecilerin “non-refoulement” (geri çevirilmeme)sinin nasıl uygulanacağı, buna kimin karar vereceği gibi önemli sorular karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Türkiye’nin Avrupa bölgesine gitmek isteyen mültecilere engel oluşturacak şekilde geçen yıllarda AB ile yaptığı andlaşma sebebi ile sorunu kendi üzerinde çözmeye çalışması da dikkate alındığında, güvenli bölge Suriye ülkesinde değil ama bu şekilde giderse Türkiye’de kurularak çözülmeye çalışacağı endişesini bize hatırlatmaktadır.

INUSAM

HİNT ALTKİTASI STRATEJİK KÜLTÜRÜ VE HİNDİSTAN-PAKİSTAN GERGINLIĞI

Doç.Dr. Fikret BİRDİŞLİ
İNUSAM Direktörü

Stratejik kültür; tarihsel tecrübenin bir yansıması olarak kolektif kimliği, kendi varlıkları üzerindeki varsayımları, savaş ve barış hakkındaki davranış kalıplarını içeren ve ülkelerin dış politikalarına yön veren inançlar sistemidir. Tarihsel olarak Doğu ve Güney Asya'yı biçimlendiren iki farklı stratejik kültür ve devletlerarası sistemden söz etmek mümkündür. Bunlardan biri Çin jeopolitik kültürünün bölgeye yansıması olan Doğuya egemen Sinik Sistem, diğeri Hint jeopolitik kültürünün bölgeye yansıması olarak Güneye egemen olan Indik Sistemdir. Kıtada en uzun tarihsel geçmişe sahip bu iki ülkenin stratejik kültürleri aynı zamanda kolonyal geçmişleri nedeniyle pekçok değişim ve sürekliliği de birlikte yaşamıştır.

1990 sonrası dönemde Çin ve Hindistan'ın uluslararası sistemde yükselen güçler olarak dikkat çekmesi Asya'nın tarihsel rolünün yeniden nüksettiği konusunda fikirler uyandırmıştır.

1990 sonrası dönemde Çin ve Hindistan'ın uluslararası sistemde yükselen güçler olarak dikkat çekmesi Asya'nın tarihsel rolünün yeniden nüksettiği konusunda fikirler uyandırmıştır. Asya 4,567 milyar nüfus ile dünyanın %60'ını oluştururken bu nüfusun yarısı Çin ve Hindistan'da yaşamaktadır. Her iki ülke de binlerce yıllık tarihsel geçmişleri ile Asya'nın siyasal kültürünü ve geleceğini biçimlendiren bir potansiyele sahiptir ve birlikte Asya Süper Kompleksini (ASK) oluştururlar. Hint alt kıtası ise Güney Asya Bölgesel Kompleksini (GABK) içerir.

Son yıllarda Hindistan ve Pakistan arasında yaşanan gerilimler dünyanın dikkatini bu yaşlı kıtanın Güney Asya Bölgesel Kompleksine çekmiştir. Bu kompleks ortak tarihsel geçmişe ve benzer kültüre sahip olmakla birlikte farklı dinlere tabi ülkelerin aralarında yaşanan çok boyutlu gerilimler ve bu gerilimlerin neden olduğu kronik güvenlik sorunları ile muzdariptir. Bu gerilimin taşıyıcı dalgalarını ise Hindistan ve Pakistan oluşturmaktadır. Bölgeye hakim olan iki dini unsurdan biri İslam diğeri ise Hinduizmdir.

Güney Asya'da bulunan İslam ülkeleri Pakistan ve Bangladeş'ten oluşur. Bu bölgede yer alan çoğu ülke gibi her iki ülke de çatışmanın dönüşümü sonucu ortaya çıkmışlardır. Bu ülkelerden Pakistan tarihsel geçmişi olmayan bir ülkedir. Hindistan içinde yaşanan Hindu-Müslüman çatışması beraberinde politik ayrışmayı getirerek 1947'de Pakistan'ın bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine çıkmasına neden olmuştur. Bu sırada yaklaşık on iki milyon kişinin yer değiştirmesine neden olan bu siyasal dönüşümün uzun süreli sancuları bünyesinde barındırmaya devam edeceği bir realite olarak ortada duruyor. Nitekim bağımsızlık sonrası Pakistan, Keşmir konusunda Hindistan ile sınır sorunları yaşamaya başlamıştır. Bu kapsamda her iki ülke öncelikle kimlik bağlamında ardında da sınırsal güvenlik konusunda karşılıklı tehdit algısına sahiptir. Nitekim bu bağlamda derinleşen sorunlar 1947/48, 1965 ve 1971 olmak üzere üç savaşa; 1984, 1987, 1990, 1999 yıllarında ve son olarak 2019'un Şubat ayında ise savaşa doğru tırmanan gerginliklere neden olmuştur. Her iki ülkenin algıladığı karşılıklı tehditler iç politikalarını da biçimlendire başlıca faktörlerdir. Özellikle Keşmir'de yoğunlaşan Hindu-Müslüman çatışması ve Pakistan'ın Pencap eyaletinde Sih ayrılıkçı hareketleri, bölgedeki gerilimi besleyen önemli tansiyonlar olarak öne çıkar.

Pakistan, Çin-Hindistan arasında yaşanan Tibet krizinden de yararlanarak 1960'lardan günümüze Çin ile askeri işbirliği ilişkisi içine girmiştir.

Bangladeş ise Pakistan ve Hindistan arasında yaşanan üçüncü savaş ve Pakistan'da yaşanan iç savaşın ardından 1971 yılında ortaya çıkan bir devlettir. Bağımsız bir devlet olmadan önce Hindistan'ın Bengal eyaleti iken daha sonraları Pakistan'ın "Doğu Pakistan" eyaleti olmuştur. Hindistanla ortak Bengal kültürüne sahip olmakla beraber iki ülke arasında su ve göçmen sorunlarına dayalı gerilimler yaşanmaktadır.

Bölgenin en gelişmiş ülkesinin Hindistan olması Güney Asya BGK'deki diğer küçük devletlerin ekonomik ve sosyal konularda Hindistan'la ilişkiler geliştirmesini zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda Pakistan ve Bangladeş'in de içinde bulunduğu sekiz devlet arasında Güney Asya Bölgesel İşbirliği Teşkilatı (SAARC) kurulmasına karşın bu örgüt Pakistan ve Hindistan arasında yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle bir etkinlik gösterememiştir. Bölgeye nüfuz etme gayreti içinde olan süper güçlerin başında ise Çin gelir. Pakistan'ın bölge dışında işbirliği içinde olduğu diğer bir ülke ise ABD dir. Bölgenin zayıf devleti Bangladeş iken Pakistan bölgesel güçlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Pakistan, Hindistan'ı dengelemek amacıyla İran ve Suudi Arabistan'la ilişkiler geliştirirken sahip olduğu "İslam atom bombası" İsrail'in Pakistan'ı kaygıyla izlemesine neden olmaktadır. Bu bakımdan Güney Asya Bölgesel Güvenlik Kompleksi (BGK) ile Ortadoğu Bölgesel Güvenlik Kompleksi birbiri ardı sıra konumlanan bir entegral güvenlik alanı teşkil eder.

Pakistan, Hindistan'ı dengelemek amacıyla ABD'nin yanı sıra İran ve Suudi Arabistan'la ilişkiler geliştirirken sahip olduğu "İslam atom bombası" İsrail'in Pakistan'ı kaygıyla izlemesine neden olmaktadır. Bu bakımdan Güney Asya Bölgesel Güvenlik Kompleksi ile Ortadoğu Bölgesel Güvenlik Kompleksi birbiri ardı sıra konumlanan bir entegral güvenlik alanı teşkil eder.

Pakistan İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üyesi iken Hindistan'ın nüfusunun %13,4'ünü Müslümanlar oluşturmasına rağmen Hindistan örgütün dışında yer almaktadır. Hindistan'da yaşayan Müslüman sayısı yaklaşık 138 milyon kişidir. Bu sayı dünyadaki Müslüman sayısının yaklaşık %10'una tekabül eder. Bu nedenle diğer İslam ülkelerinin Hindistan ve Pakistan arasında yaşanan gerilime seyirci kalması da beklenemez.

Indik sistemin yapısı anarşiktir ve devletler arasındaki ilişkilerde ise göreceli güç, merkezi rol oynar. Hindistan siyasi düşüncesinde tarihsel realist gelenek Arthashastra⁷ ve Mahabharata⁸ diye bilinen birkaç metne eklenmiştir. Bunun yanı sıra Mandala Doktrini olarak bilinen Realist politik öğretisi günümüzde dahi Indik reelpolitikine ve devletlerarası ilişkiye yön vermektedir.

Mandala Doktrininde yer alan düşüncelerden bazıları şunlardır: "Her arkadaşlığın arkasında bir çıkar ilişkisi vardır", "Bir müttefik düşmanın gücünün arttığı zamanlarda da felaket anlarında da kendi çıkarlarını arttırmaya bakar", "Savaş ve barış, yalnızca kâr bakışıyla değerlendirilir". "Kişi ittifakını iyi niyet ya da ahlaki zorunluluktan dolayı değil çıkarlarını gerçekleştirebilmek için sürdürmeli", "Bir ordunuz olduğu sürece müttefikiniz dost kalır, hatta düşmanınız bile size dost olur", "Acı olan şu ki çıkarlardan başka arkadaşlık, dostluk yoktur", "Milletler her zaman siyasi, ekonomik ve askeri çıkarlarına göre hareket ettikleri için, barış zamanları bile aniden savaş zamanlarına, müttefiklere düşmanlara ve hatta düşmanları müttefiklere çevirme potansiyeline sahiptir".⁹ Bu tarihsel metinler doğrultusunda Indik sistemin uluslararası işbirliğine yatkın olmadığı söylenebilir.

Indik sistem Pakistan ve Bangladeş stratejik kültürünün Hindistanla birlikte ortak paydaşını oluşturmakla birlikte İslam'da ki cihat fikri Pakistan'da bu kültürün din bağlamında da içselleştirilmesini ve özelleştirilmesini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla mücadele, rekabet, güç dengesi bölgenin yaygın politik karakteri, savaş ise dış politikanın bir aracı olarak görüldüğünden barış içinde bir arada yaşama fikri ve işbirliği nadirattandır. Dolayısıyla Indik sistemin bölgedeki yansıması olan iç gerilimler Hindistan- Pakistan- Keşmir özelinde din savaşları olarak kendini göstermektedir.

Mandala Doktrini olarak bilinen Realist politik öğretisi günümüzde
Indik reelpolitikine ve devletlerarası ilişkiye yön vermektedir.

---

⁷Devlet idaresi, ekonomi politikası ve askeri stratejiyi konu alan MÖ 350-275 yılları arasında Kautilya tarafından Makyevalist tarzda yazılmış bir eser.

⁸Eski Hindistan'da sankristçe yazılmış en önemli destanlardan biridir. Hinduizm'le ilgili önemli bir bilgi kaynağı olan bu didaktik anlatı İlyada ve Odyssea'nın yedi katı uzunluğunda yaklaşık yüz bin beyitten oluşur.

⁹<http://rjhsonline.com/HTMLPaper.aspx?Journal=Research%20Journal%20of%20Humanities%20and%20Social%20Sciences;PID=2012-3-1-32>

Indik sistemin yapısı anarşiktir ve devletler arasındaki ilişkilerde ise görece güç, merkezi rol oynar. Hindistan siyasi düşüncesinde tarihsel realist gelenek Arthashastra⁷ ve Mahabharata⁸ diye bilinen birkaç metine eklenmiştir. Bunun yanı sıra Mandala Doktrini olarak bilinen Realist politik öğretisi günümüzde dahi Indik reelpolitikine ve devletlerarası ilişkiye yön vermektedir.

Mandala Doktrininde yer alan düşüncelerden bazıları şunlardır: "Her arkadaşlığın arkasında bir çıkar ilişkisi vardır", "Bir müttefik düşmanın gücünün arttığı zamanlarda da felaket anlarında da kendi çıkarlarını artırmaya bakar", "Savaş ve barış, yalnızca kâr bakışı açısından değerlendirilir". "Kişi ittifakını iyi niyet ya da ahlaki zorunluluktan dolayı değil çıkarlarını gerçekleştirebilmek için sürdürmeli", "Bir ordunuz olduğu sürece müttefikiniz dost kalır, hatta düşmanınız bile size dost olur", "Acı olan şu ki çıkarlardan başka arkadaşlık, dostluk yoktur", "Milletler her zaman siyasi, ekonomik ve askeri çıkarlarına göre hareket ettikleri için, barış zamanları bile aniden savaş zamanlarına, müttefiklere düşmanlara ve hatta düşmanları müttefiklere çevirme potansiyeline sahiptir".⁹ Bu tarihsel metinler doğrultusunda Indik sistemin uluslararası işbirliğine yatkın olmadığı söylenebilir.

Indik sistem Pakistan ve Bangladeş stratejik kültürünün Hindistanla birlikte ortak paydaşını oluşturmakla birlikte İslam'da ki cihat fikri Pakistan'da bu kültürün din bağlamında da içselleştirilmesini ve özelleştirilmesini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla mücadele, rekabet, güç dengesi bölgenin yaygın politik karakteri, savaş ise dış politikanın bir aracı olarak görüldüğünden barış içinde bir arada yaşama fikri ve işbirliği nadirattandır. Dolayısıyla Indik sistemin bölgedeki yansıması olan iç gerilimler Hindistan- Pakistan- Keşmir özelinde din savaşları olarak kendini göstermektedir.

Mücadele, rekabet, güç dengesi bölgenin yaygın politik karakteri savaş ise dış politikanın bir aracı olarak görüldüğünden barış içinde bir arada yaşama fikri ve işbirliği nadirattandır. Bu kapsamda Hindistan ve Pakistan arasındaki bölgesel gerilim siyasal kültürde bir dönüşüm yaşanmadığı sürece ortadan kalkmayacaktır.

---

⁷Devlet idaresi, ekonomi politikası ve askeri stratejiyi konu alan MÖ 350-275 yılları arasında Kautilye tarafından Makyaevallist tarzda yazılmış bir eser.

⁸Eski Hindistan'da sankristçe yazılmış en önemli destanlardan biridir. Hinduizm'le ilgili önemli bir bilgi kaynağı olan bu didaktik anlatı İlyada ve Odyssea'nın yedi katı uzunluğunda yaklaşık yüz bin beyitten oluşur.

⁹<http://rjhsonline.com/HTMLPaper.aspx?Journal=Research%20Journal%20of%20Humanities%20and%20Social%20Sciences;PID=2012-3-1-32>

Bu kapsamda Hindistan ve Pakistan arasındaki bölgesel gerilim siyasal kültürde bir dönüşüm yaşanmadığı sürece ortadan kalkmayacaktır. Her iki ülkenin nükleer güç olması bölgesel barışı tehdit eden önemli bir unsurdur. Bu nedenle uluslararası toplumun her iki ülkeyi birbirine karşı dengeleyecek pozisyonlar alması kısa ve orta vadeli bir çözüm olarak görülebilir. Kısacası Hint alt kıtasında gerilimle birlikte yaşamayı öğrenmekten başka bir yol görünmemektedir.

UKRAINIAN PRESIDENTIAL ELECTIONS RESULTS AND THEIR POLITICAL IMPACT

Associate Professor Taras Zhovtenko
National University of Ostroh Academy
Kyiv/Ukraine

The 2019 Presidential elections' results in Ukraine came as a surprise for the now-former President P. Poroshenko and his team. However they reflected powerful demand for changes and new state-management already existing within Ukrainian society.

Equally surprising came the new Ukrainian President himself – V. Zelenski, famous showman without any prior political experience whatsoever.

The 2019 Presidential elections' results in Ukraine reflected powerful demand for changes and new state-management already existing within Ukrainian society.

However, strategically current 5-years-old Ukrainian political course has been shaped not so much by personal traits of certain politicians and/or political groups, but by certain objective foreign factors – the Russian Federation aggression against Ukraine, de-facto annexation of Ukrainian Crimea Autonomous Republic and occupation of separate districts of Donetsk and Luhansk regions of Ukraine. As a result, a pro-Russian vector of Ukrainian politics was actually marginalized, and those political parties supporting/representing it were forced either to change rhetoric or accept the loss of electoral support.

In the meantime, these very events substantially promoted Ukrainian cooperation with NATO and EU, as well as with the United States of America and their allies. Regional cooperation (e.g. within the "Visegrad 4" or bilateral cooperation with neighboring countries) transformed into separate political course and was aimed at maximum practical result, especially in the security/defense spheres.

Strategically current 5-years-old Ukrainian political course has been shaped not so much by personal traits of certain politicians and/or political groups, but by certain objective foreign factors.

Mr. Zelensky's presidency has not enough potential in itself to drastically shift those strategic priorities, if only other factors, capable of the changes, present themselves – for instance, ending the conflict with Russian Federation and returning of all Russian-annexed/occupied Ukrainian territories (totally unacceptable conditions for Russia – at least voluntarily).

Hence Mr. Zelensky would be forced to follow this pre-determined political course – ultimately, he himself stated these strategic directions in his election campaign. Additional instrument for the new Presidential team could be direct cooperation with the newly elected Parliament of Ukraine, where the pro-Presidential party “Public Servant” won a majority of seats. However much would depend on the configuration and efficiency of the new political majority yet to be formed.

“Pros” of the President V. Zelensky: his determined course to fight corruption; his course to further deregulate Ukrainian economy and lessen any destructive influence by the state; pro-active verbal posture in the dialogue with both international partners and opponents (Russian President); continuity of the uncompleted reforms in the security/defense sectors.

Mr. Zelensky’s presidency has not enough potential in itself to drastically shift those strategic priorities. Hence President would be forced to follow this pre-determined political course – ultimately, he himself stated these strategic directions in his election campaign.

“Cons” of the President V. Zelensky: unstructured political team; certain appointments, especially in the national security sector; lack of clear program priorities (the same goes for his political party in the Parliament).

Overall, currently President V. Zelensky continues to show promises and blisters of optimism – in domestic, foreign and security policy

UKRAYNA CUMHURBAŞKANLIĞI SEÇİM SONUÇLARI VE SİYASİ ETKİLERİ¹⁰

Ukrayna'da yapılan 2019 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin sonuçları, eski Cumhurbaşkanı P. Poroshenko ve ekibi için sürpriz oldu. Bununla birlikte seçimin sonuçları Ukrayna toplumunda zaten var olan yeni devlet yönetimi ve değişim yönündeki güçlü toplumsal talebi yansıtıyor.

Seçimin sonuçları kadar şaşırtıcı olan şey ise önceden herhangi bir siyasi deneyim yaşamadan başkan seçilen ünlü şovmen V.Zelenski'nin kendisi oldu.

2019'da Ukrayna'da yapılan son başkanlık seçiminin sonuçları Ukrayna toplumunda zaten var olan yeni devlet yönetimi ve değişim yönündeki güçlü toplumsal talebi yansıtıyor.

Bununla birlikte, son beş yıldır Ukrayna politikasının stratejik olarak yönü, sadece belli siyasi grup ya da politikacıların özelliklerine göre değil bazı nesnel dış faktörlere göre şekillenmiştir. Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya karşı saldırgan ve sert tutumu, Kırım Özerk Cumhuriyeti ve Ukrayna'nın Donetsk ve Luhansk bölgelerinin fiilen (de facto) işgali Ukrayna siyasetini marjinalleştirerek seçim sonuçları üzerinden Rusya yanlısı tutum içinde olan ya da onu destekleyen siyasi partilere konumlarını ve söylemlerini değiştirmeye zorlamıştır.

INUSAM

Son beş yıldır Ukrayna politikasının stratejik olarak yönü sadece belli siyasi grup ya da politikacıların özelliklerine göre değil bazı nesnel dış faktörlere göre şekillenmiştir.

Bu arada, yaşanan bu olaylar Ukrayna'nın NATO ve AB'nin yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri ile işbirliğini büyük ölçüde geliştirmiştir. Bu kapsamda artan bölgesel işbirliği (örneğin, "Visegrad 4" dâhilinde veya komşu ülkelerle olan ikili işbirliği) ayrı bir siyasi seyir izlemeye başlamış ve özellikle güvenlik/savunma alanlarında Ukrayna için maksimum pratik sonuçlar elde edilmiştir.

Sayın Zelensky'nin başkanlığı ise örneğin Rusya Federasyonu ile çatışmayı sonlandırma ve ilhak/işgal altındaki Kırım topraklarının geri kazanılması (Rusya için tamamen kabul edilemez koşullar-en azından gönüllü olarak) gibi stratejik öncelikleri kendi başına değiştirme potansiyeline sahip değildir. Bu nedenle Başkan Zelensky önceden belirlenmiş olan siyasi yönelimi takip etmeye zorlanacaktır. Zaten kendisi seçim kampanyası sırasında bu stratejik yönelimlerden söz etmişti. Yeni bir araç olarak yeni başkanlık ekibi, Cumhurbaşkanı yanlısı "Public Servant"ın çoğunluğu elde ettiği Ukrayna parlamentosu ile doğrudan işbirliğine yönelebilir. Fakat bu başarı da henüz biçimlenmemiş olan yeni siyasi çoğunluğun etkili şekilde yapılmasına bağlı olacaktır.

Sayın Zelensky'nin başkanlığı Ukrayna'nın stratejik önceliklerini kendi başına değiştirme potansiyeline sahip değildir.
Bu nedenle Başkan önceden belirlenmiş olan siyasi yönelimi takip etmeye zorlanacaktır.

INUSAM

Bu süreçte Başkan V. Zelensky'nin "Artıları": Yolsuzlukla mücadele konusundaki kararlılığı; Ukrayna ekonomisini yeniden düzenleme konusunda tutumu; devletin yıkıcı etkilerini azaltması; uluslararası partnerlerle ve muhaliflerle olan ilişkilerde diyalog ve proaktif tutum içinde olma ile güvenlik ve savunma alanlarında tamamlanmamış olan reformların sürdürülmesi konularındaki söz ve vaatleri.

Başkan V. Zelensky'nin "Eksileri": Yapılandırılmamış siyasi ekip; özellikle ulusal güvenlik sektöründe belirli atamalar; açık önceliklere sahip bir programın yokluğu (aynısı Parlamentodaki siyasi partisi için de geçerli).

Genel olarak, şu anda Başkan V. Zelensky'nin iç ve dış politika ile güvenlik konularında optimist vaatleri ile iyimserlik spotlarının devam ettiği söylenebilir.

HONG KONG'DA PROTESTOLAR NEDEN SONA ERMİYOR?

Maitituoheti Atawulla
China

Hong Kong'da Mart ayında başlayan protestolar günümüzde de boyutları artan bir şekilde devam etmektedir. Başta suçluların Çin ana karasına iadesini içeren bir yasa tasarısına karşı sokaklara çıkan protestocular giderek taleplerine yenilerini eklemektedir. Dünyanın ekonomik merkezlerinden biri olan Hong Kong adasında yaşanan bu olaylar şu anda dünya genelinde en yoğun merak edilen konulardan biridir.

Eylül ayı itibarıyla dokuzuncu aya ulaşan protestolar sırasında birçok şaşırtıcı olay yaşandı. Bu cereyanda Çin merkezi hükümeti ve Hong Kong yerel yönetiminin protestocuların taleplerini önemsememesi giderek protestoların karakterini değiştirdi. Barışçıl protestolara yapılan polis müdahaleleri protestocuların radikal yöntemlere başvurmasına neden oldu. Bu süreçte çok dikkat çeken bir diğer şey ise bütün bu eylemlere Çin karşıtı bir eğilimin hâkim olmasıydı. Örneğin olaylar sırasında Çin bayrağı yakıldı; Çin devlet sembolü sökülüp yerle bir edildi; Özgürlük ve bağımsızlık sloganları sık sık atıldı. Sonuçta, yerel yönetimin bir yasal girişimi üzerine meydana gelen protestolar geniş bir kitlesel eyleme ve tam bir devrim hareketine dönüştü.

Çin karşıtı bir eğilimin hâkim olduğu Hong Kong'da ki gösterilerde protestolar özgürlük ve bağımsızlık sloganlarının atıldığı geniş bir kitlesel eyleme ve tam bir devrim hareketine dönüşmektedir.

Şu ana kadar beş kişinin intihar ettiği ve yaklaşık 900 kişinin tutuklandığı protestolara neden olan söz konusu yasa tasarısının 15 Haziran'da askıya alınması ve 4 Eylül'de tamamen iptal edilmesine rağmen olayların devam etmesi, sorunun sadece bir yasa tasarısından kaynaklanmadığını gösteriyor. Aslında en kalabalık zamanlarda yedi milyon Hong Kong halkının neredeyse üçte ikisinin (iki milyon) katıldığı bu kitlesel eylemin altında çok uzak tarihi bir süreç yatıyordu. Yasa tasarısı sadece olayın dışı yansımasıydı. 8 Eylül'de dış dünyadan medet uman Hong Kongluların ellerinde Amerika bayrağı kaldırarak, ağızlarında Amerikan marşı okuyarak, Hong Kong'daki Amerikan Konsolosluğu'na yürüyüş yapması da olayın derinliğini gözler önüne seriyor. Hong Kong'da protestoların sona ermemesinin nedeni işte burada.

Eski Çin Mançu İmparatorluğu'na bağlı küçük bir ada olan Hong Kong 1842 yılında yaşanan Afyon Savaşı'ndan sonra imzalanan Nanjing Anlaşmasıyla İngilizlerin eline geçmişti. 1898 yılına gelindiğinde Çin ve Britanya arasında Hong Kong ve onun etrafındaki başka küçük adalar üzerine 99 yıllık kira sözleşmesi yapıldı. Böylelikle Hong Kong Britanya'nın resmi bir kolonisine dönüştü. Hong Kong İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonların işgaline uğradı. 1941 yılında Japonların eline geçen ada 1945 yılında Japonların çekilmesiyle yeniden Britanya'ya döndü. 19 Aralık 1984 yılında imzalanan "Çin-Britanya Ortak Deklarasyonu" sonrası, Birleşik Krallık, "Bir Devlet, İki Sistem" politikası adı altında mevcut durumunun 2047 yılına kadar 50 sene değiştirilmemesi şartıyla, Hong Kong'un egemenliğini 1 Temmuz 1997'de Çin Halk Cumhuriyetine devretmeyi kabul etti.

İade tarihi kesinleştikten sonra, İngilizler bölgeyi hızlı demokratikleştirmeye çalıştı. Bunun için 1984 yılında "Hong Kong'da Temsili Yönetimi Daha Geliştirmek" adlı yeşil kitap yayımlandı. Bu kitaba esasen, Hong Kong hükümeti hemen demokratikleşme sürecini başlattı. Bu çerçevede, 1843 yılında Britanya müstemleke yasama meclisi olarak kurulan ve görevi Hong Kong yöneticisine danışmanlık yapmak olan Hong Kong Yasama Meclisi bölgenin yasama organına dönüştürülerek yavaş yavaş seçimle oluşturulmaya başladı. İlk meclis seçimi 1985'te yapıldı. İlk doğrudan seçim 1991'de gerçekleşti. Yasama meclisi 1995 yılında ilk defa tamamen seçimle oluşturuldu. Ancak Çin bu yasama meclisini kabul etmedi. Onun yerine 1996 yılında Çin Halk Ulusal Kongresine bağlı Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi Hazırlık Komitesi tarafından alternatif bir yasama meclisi oluşturuldu. Bu meclis 30 Haziran 1997'ye kadar Çin'in Hong Kong'a yakın Shen Zhen şehrinde faaliyet gösterdi.

Anlaşma gereği Hong Kong 1997 yılında Çin'e geri verildi. Hong Kong'un Çin'e geçmesiyle, 4 Nisan 1990'da Çin'in 7. Ulusal Kongresi tarafından onaylanan ve Çin Devlet Başkanı Yang Shang Kun tarafından imzalanan yeni Bölge Esasi Kanunu yürürlüğe konarak, adanın eski kolonyal anayasası olan "Letters Patent" ve "Royal Instructions"ın yerini aldı. Bölgenin resmi adı Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi oldu.

Hong Kong'un Çin tarafından oluşturulan yeni yasama meclisi Hong Kong Anayasasına binaen 1 Ekim 1998'de kuruldu. İlk toplantı Temmuz ayında yapıldı. Bu yeni Hong Kong Yasama Meclisi 70 kişiden oluşuyordu. Meclis üyelerinin yarısı (35 kişi) doğrudan, geri kalan yarısı ise farklı kesimlerden sınırlı seçmenlerle dolaylı seçiliyordu. Baş yönetici de doğrudan seçmenler tarafından değil, farklı kesimlerden oluşan 1200 kişilik "Seçim Komisyonu" tarafından seçiliyor ve Pekin tarafınca atanıyordu.

Hong Kong'da yükselen ve ardı kesilmeyen gösterilerin temel nedeni Hong Kongluların nezdinde Çin'e geçtikten sonra adanın demokrasininin zayıflamasıdır.

Bu durum Hong Kong'da hayal kırıklığı yarattı. Hong Kongluların nezdinde Hong Kong'un Çin'e geçmesiyle adanın demokrasisi zayıflıyordu. Birçok kişi Çin'in "Bir Devlet, İki Sistem" politikasının sadece aldatıcı olduğuna inanmaktaydı. O yüzden bölgenin Çin'e geçtiği 1 Temmuz günü Hong Kong'da protestolar yaşandı. O günden buyana, Hong Konglular her yılın 1 Temmuz gününde "Yıllık Temmuz Yürüyüşü" yaparak demokrasi aramaktadır. Demek ki, Hong Kong'da bugün durmadan devam eden protestolar aslında bölgenin Çin'e iade edildiği ilk günde başlamıştı.

Öbür yandan, Hong Kong adası tarih boyunca muhaliflerin barınağıydı. Çin anakarasından kaçan kişiler adaya toplanıyordu. Hong Kong'da bağımsızlık ve yerel milliyetçilik eğilimleri 20. Yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştı. 1960'larda adanın bağımsızlığını savunan bazı örgütler kurulmuştu. 1989 yılında bile Çin başkenti Pekin'de yapılan Tiananmen protestolarını desteklemek için düzenlenen gösterilere 1,5 milyon kişi katılmıştı. Üstelik Çin ve Britanya tarafından Hong Kong'un iadesi üzerine yapılan anlaşmalar gerçekte Hong Kong halkının iradesini yansıtmıyordu. Çünkü masada Hong Kong'u temsil eden kimse yoktu. Britanya tarafından Hong Kong'un alternatif statüsü ve Hong Kongluların katılmasına yönelik önerileri Çin tarafından reddedildikçe, müzakereler sadece iki "İmparatorluk" arasında yürütülmüştü.

Bu nedenle, Hong Kong Çin'in eline geçtikten sonra yapılan her yasal düzenleme büyük protestolarla karşılandı. İlk geniş çaplı protesto 2003 yılında gerçekleşti. Çin tarafının Hong Kong Esasi Kanunu üzerine yaptığı değişikliklere karşı düzenlenen protestolara 500 bin kişi katılmıştı. İkinci büyük protesto ise 2014 yılında yaşandı. Çin Ulusal Halk Kongresi Daimi Komitesinin Hong Kong seçim sistemine yönelik yaptığı değişimlere karşı düzenlenen protestolara yüz binlerce kişi katıldı. Ancak, "Şemsiye Devrimi" olarak adlandırılan bu protestolar hükümetinin hiç taviz vermemesi nedeniyle başarısız sonlandı.

Pekin'in demokrasi konusunda verdiği sözleri tutmaması "Şemsiye devrimine" bu hareketin başarısız olması ise Hong Kong'da yerel milliyetçilik ve bağımsızlık hareketlerinin artmasına neden oldu.

2017 yılında yapılan Hong Kong yasama meclisi ve baş yönetici seçimleri eski haliyle, belki daha antidemokratik bir şekilde gerçekleşti. Ön görüldüğü gibi, Pekin sözünü tutmamıştı. Neticede, Hong Kong halkı bir kez daha umutsuzluğa kapıldı. Hong Konglular artık bölge yönetiminin kendileri için değil, Çin Komünist Partisi (ÇKP) için hizmet edeceğini, baş yöneticinin de Pekin'in kuklası olduğunu düşünmeye başladı. "Bir Devlet, İki Sistem" işe yaramıyordu. Böyle giderse Hong Kong özel bölge statüsünü kaybederek, totaliter komünist rejim altındaki Çin'in bir eyaletine dönüşecekti. Ayrıca Hong Kong ekonomisinin gerilemesi Hong Kongluları rahatsız ediyordu. Anakaralı göçmenlerin adayı işgal etmesi de ada halkının kimliğini zedelemekte, gelir düzeyini düşürmekteydi.

Tüm bunların yanı sıra, Çin'de 2013 yılında Xi Jinping'in iktidara gelmesiyle başlayan farklı görüşlere sıfır tolerans hareketi Çin rejimi hakkındaki bütün iyimser bakışları neredeyse sonlandırmıştı. Çin ankarasında rejimle farklı görüşlere sahip bütün sesler bastırılıyordu. "Çinlileştirme" politikası altında uygulanmakta olduğu etnik ve dini farklılıkları yok etme çabaları 2017-2018 yıllarında doruk noktasına ulaşmıştı. Doğu Türkistan (Xinjinag)'da milyonlarca kişi sadece etnik ve dini farklılıklarından dolayı toplama kamplarına alınmıştı. "Xinjian'ın bugünü Hong Kong'un yarını" olabilirdi. Ne var ki, Demokratikleşme teorilerinin aksine, Çin geliştikçe totaliter olmaktadır.

Hong Kong'da bu yılın başlarından bu yana devam eden protestolar işte böyle bir tarihi ortamda meydana geldi. Hong Konglu bir kız 2018 yılında erkek arkadaşı ile Tayvan'a gezmeye giderken, erkek arkadaşı tarafından öldürülmüştü. Katil olaydan sonra Hong Kong'a kaçmış ve Tayvan Hong Kong'dan zanlının iadesini istemişti. Hong Kong ile Tayvan arasında karşılıklı suçluları iade anlaşması olmadığı için adli sıkıntı çıktı. Bunu çözmek için Hong Kong hükümeti söz konusu yasa tasarısını hazırladı. Ancak tasarı sadece Tayvan'a değil, aynı zamanda Makao ve Çin ana karasını da iade kapsamı içine aldığı için, Hong Konglular arasında politik suçluların da Çin'e iade edilmesi endişesini uyandırdı.

Tasarı Şubat ayında yasama meclisine sunuldu. İlk protestolar Mart ayında başladı. Protestolara rağmen yasa tasarısının 12 Haziran'da mecliste ikinci defa okunması geniş çaplı harekete yol açtı. 9 Haziran günü yüz binlerce kişi sokaklara dökülmüştü. 12 Haziranda protestocular polislerin bariyerlerini aşarak meclis binasına girip, yasa tasarısının okunmasını engellemeye çalıştı. Polisler göz yaşartıcı gaz ve plastik mermilerle müdahale ettikçe, Protestocularla polisler arasında ilk kez şiddet olayları yaşandı. Böylelikle, Mart ayında barışçıl ve küçük düzeyde başlayan protestolar Haziran'da kitlesel bir eyleme dönüştü.

Halkın güçlü direnişi karşısında Hong Kong yönetimi 15 Haziran'da tasarının askıya alındığını açıkladı. Ancak, yasa tasarısının tamamen iptal edilmesini isteyen protestocular gösterilerine devam etti.

Hong Kong'un Çin'e geçmesinin 22. yıl dönümü olan 1 Temmuz günü 500 bine yakın kişi 1997 yılından bu yana devam ederek gelen "Yıllık Temmuz Yürüyüşü"ne katıldı. Yürüyüş sırasında bazı protestocular Hong Kong yasama meclisine saldırdı. Saldırılarda Merkezi Hükümetin sembolleri sökülerek yerle bir edildi. Bu noktadan itibaren gittikçe polislerle protestocular arasında çatışmalar tırmanmaya başladı.

21 Temmuz'da polisler ve Çin yanlısı gruplar protestoculara saldırdı. 5 Ağustos'ta polis şiddetine karşı geniş çaplı grev hareketi başlatıldı. Polis şiddetine karşı yine 18 Ağustos'ta geniş çaplı bir gösteri düzenlendi. Gösteriye yaklaşık 2 milyon kişi katıldı.

23 Ağustos'ta Sovyetler Birliğinin yıkılmasına katkı sağlayan "Baltık Yolu" gösterisinden esinlenen "Hong Kong Yolu" insan zinciri gösterisi düzenlendi. Gösteriye 210 bin kişinin katılımıyla 50 kilometre uzunlukta insan zinciri oluşturuldu. Bu gösteri oldukça manidardı.

Şiddetli kitlesel eylemler karşısında Çin merkezi hükümeti ve Hong Kong yerel yönetimi bir adım geri çekildi. 4 Eylül günü Hong Kong baş yöneticisi Carrie Lam yasa tasarısının tamamen iptal edildiğini açıkladı.

Çin 1997 yılında Hong Kong'u geri alırken, hem tarihi "namusunu" geri almış, hem de bir dünya pazarına erişmişti. Ayrıca Hong Kong'a uygulanan "Bir Devlet, İki Sistem" politikasıyla Tayvan'ı da almayı düşünüyordu. Bu nedenle, Çin medyaları adanın geri alınmasını Deng Xiaoping'in "güçlü feraseti" ve ÇKP'nin "büyük başarısı" olarak lanse ediyordu..

Sonuçta, protestoların ortaya çıkmasına doğrudan neden olan söz konusu yasa tasarısı ortadan kaldırıldı. Böylelikle, protestocuların ilk talebi yerine getirilmiş oldu. Ancak, Hong Kong'da protestolar hala devam etmektedir. Çünkü Hong Kongluların eskiden var olan ve yeniden eklenen birçok başka talepleri daha var.

Protestocular şu anda, genellikle protesto sürecinde tutuklananların serbest bırakılması, protesto eylemini "isyan" olarak niteleyen resmi söylemlerin geri alınması, bağımsız bir komisyon oluşturularak polislerin yaptığı şiddete yönelik soruşturma başlatılması ve daha fazla demokratik reform yapılarak, yasama meclisi üyeleri ve baş yöneticinin tamamen halk tarafından seçilmesinden ibaret 4 türlü talebi dile getirmektedir.

Çin 1997 yılında Hong Kong'u geri alırken, hem tarihi "namusunu" geri almış, hem de bir dünya pazarına erişmişti. Ayrıca Hong Kong'a uygulanan "Bir Devlet, İki Sistem" politikasıyla Tayvan'ı da almayı düşünüyordu. Bu nedenle, Çin medyaları adanın geri alınmasını Deng Xiaoping'in "güçlü feraseti" ve ÇKP'nin "büyük başarısı" olarak lanse ediyordu. Ancak, aradan 20 sene geçtiği günümüzde Hong Kong, Çin'in tam bir açmazına dönüştü.

Şu anda Çin bir yandan, bölgenin kontrolden çıkması ve protestoların anakaraya sıçramasından korkarken; öbür yandan, askeri müdahale durumunda, adanın serbest piyasa özelliğinin kaybolmasından endişeli. Çünkü 1104 kilometre karelik küçücük bu ada dünyanın en önemli mali ve ekonomi limanlarından biridir.

Şu anda Çin bir yandan, bölgenin kontrolden çıkması ve protestoların anakaraya sıçramasından korkarken; öbür yandan, askeri müdahale durumunda, adanın serbest piyasa özelliğinin kaybolmasından endişeli. Çünkü 1104 kilometre karelik küçücük bu ada dünyanın en önemli mali ve ekonomi limanlarından biridir. Hong Kong dünyanın 10. büyük ihracat ve 9. büyük ithalatçısıdır. Çin'e yapılan doğrudan yabancı yatırımın üçte ikisi Hong Kong üzerinden gerçekleşiyor. Çin'in dış yatırımlarının önemli bir kısmı da Hong Kong bankaları aracılığıyla yapılıyor.

Hong Kongluların artan talepleri, Pekin'in despotik tabiatı ve Xi Jinping'in güçlü lider olma isteği bir araya gelince taraflar arasında bir uzlaşma ihtimali çok zor. Pekin'in kesin bir kararla askeri müdahale yaparak, bölgede olağanüstü hal ilan etmediği müddetçe, Hong Kongluları tamamen susturması imkânsız. Eğer böyle yaparsa, bu, "Bir Devlet, İki Sistem" politikasının sona ermesi ve bölgenin özerklik statüsünün elinden alınması anlamına geliyor.

Görüldüğü gibi, Çin, Hong Kong'u ele aldığı ilk günden "Çinlileştirme"ye çalışmıştı. Çünkü bu "yabani" adayı 2047'ye kadar yavaş yavaş "evcilleştirmesi" gerekiyordu. Ada halkı da Çin'in eline geçtiği ilk günden itibaren, "sahibine" karşı özgürlük mücadelesini başlatmıştı. 2047 yaklaştıkça her iki tarafın kalp atışları da hızlanmaktadır. Hong Kong'un geleceği belirsizliğini koruduğu müddetçe bu endişe bitmeyecektir. 2014'te yapılan "Şemsiye Devrimi" protestoları gibi, 2019 protestoları da bugün ya da yarın sonlanabilir. Ancak, Hong Kongluların özgürlük arayış yolculuğu devam edecektir. Bu süreçte, aniden yaşanan her hangi bir olay yeni protestolara yol açabilir.

INUSAM

«HYBRID» TERRORISM: HOW PUTIN FOLLOWS BIN LADEN FOOTSTEPS

Associate Professor Taras Zhovtenko
National University of Ostroh Academy
Kyiv/Ukrania

The so-called “Russian Spring” brought on the AK-47 barrels into Ukrainian Crimea and then by the “militiamen” and Russian regular troops under the “Grad” artillery fire into Ukrainian Donbass, became as much of a “terrorism sensation” as the US civilian airliners crashing into the World Trade Center and the Pentagon.

Similarities between the two events are not limited only to the unprecedented level of local popularity and anti-Western hatred.

The ideological basis of the two phenomena – the radical Islamism and modern Russian nationalism, although slightly different in details (purely religious for Islamists and mixed-up religiously-national-chauvinistic for Russian radicals), shares common wide mobilizing potential.

The “Russian Spring”, at least on its early stages, had no clear religious basis, however its murky initial “Russian World” idea was quickly strengthened up by the “militaristic orthodoxy” of the official Russian Christian Orthodox Church.

Modern Russian political elite widely speculates on religious issues. Being one of the key elements of Putin’s political course, born on the ruins of Yugoslavia, this very idea was shied away during the 2008 Russian aggression against Christian Orthodox Georgia. It was then hastily brought back in 2014 in Eastern Ukraine.

Modern Russian political elite widely speculates on religious issues.

Being one of the key elements of Putin’s political course, born on the ruins of Yugoslavia, this very idea was shied away during the 2008 Russian aggression against Christian Orthodox Georgia. It was then hastily brought back in 2014 in Eastern Ukraine

---

The idea’s destructive potential is still to be fully grasped. But even now many samples of Russian propaganda resemble extremist messianic speeches of Islamists, adapted for Russian Orthodox Christianity.

The main idea (which is pure politics) as well as the very fact of the so-called “Declaration of Russian Identity”, adopted November, 2015, on the XVIII World Russian Peoples’ Congress chaired by the Moscow and Russian Patriarch Kiril himself, needs no further commentaries.

The main idea (which is pure politics) as well as the very fact of the so-called “Declaration of Russian Identity”, adopted November, 2015, on the XVIII World Russian Peoples’ Congress chaired by the Moscow and Russian Patriarch Kiril himself, needs no further commentaries

---

Goals' rationality. Realizing the difference between the West and the Islamic world, bin Laden never tasked his group with global apocalyptic goals, such as all-out Islamization of the world or the utmost destruction of the USA or Europe. He was more a tactician than a strategist.

Putin also doesn't support the idea of a global nuclear conflict with the West. Trying to reinstall the Russian Federation as a USSR-alike superpower, his actions stick to the "cold war" logic of globally confronting the US interests.

Political reasons for Putin to revive the long-gone bipolar confrontation deal with imaginary "guarantees" given to Moscow by its Western partners for Russia's joining efforts in the "Global War on International Terrorism", proclaimed by Washington after the tragedy of 9/11.

Political reasons for Putin to revive the long-gone bipolar confrontation deal with imaginary "guarantees" given to Moscow by its Western partners for Russia's joining efforts in the "Global War on International Terrorism", proclaimed by Washington after the tragedy of 9/11.

Soon after Russian-Western cooperation started, the Kremlin made three unprecedented (considering Russia's ambitions) moves: (1) providing American troops with access to military infrastructure of the former Asian Soviet republics to support war in Afghanistan, (2) closing the signal intelligence outpost in Lourdes, Cuba, and (3) removing its military base from Kamran, Vietnam.

Putin wanted the West to guarantee that the remaining non-EU and non-NATO former Soviet republics, first of all Ukraine, will forever stay part of Russian sphere of influence, as well as to promise no NATO military infrastructure will be deployed near Russian border.

In return, Putin wanted the West to guarantee that the remaining non-EU and non NATO former Soviet republics, first of all Ukraine, will forever stay part of Russian sphere of influence, as well as to promise no NATO military infrastructure will be deployed near Russian border.

Network Principle. In its fight against “Al-Qaeda”, the West had to confront the new breed of terrorist group – an organization based on pure network principle, not tied directly to a certain state and lacking traditional hierarchy and commanding vertical.

Bin Laden replaced the “cold war”-style “Sponsor state – Leader – Field Commanders – Fighters” organizational blueprint with the horizontal network of separate cells, creating wide array of independent battle groups united by common ideas and targets, but not by unified command structure.

“Al-Qaeda” used clearly articulated common goals to get traditional guerrilla and separatist movements in different, mainly Muslim, countries to fight together.

The Kremlin tries to organize its terrorist groups in Donbass on the same idea. On the tactical level, each of them has its own “field commanders” and “fighters” and operates independently. However, strategically they all share common goals and ideas.

This fact also eases the cooptation of new group members and ensures their mobility and efficiency. What’s more, in this way it’s much easier to use regular Russian troops to support certain group or groups.

This very technique, more widely known as a “hybrid warfare”, was “borrowed” from the US military, where it was commonly known as “Network-Centric Warfare”. Its main idea is to utilize military power to achieve domination not in physical, but in information and psychological domains.

“Hybrid warfare”, was “borrowed” from the US military, where it was commonly known as “Network-Centric Warfare”. Its main idea is to utilize military power to achieve domination not in physical, but in information and psychological domains

---

During the 2003 Iraq campaign, Washington tried to put this concept into practice, but failed to note that the desired information and psychological effect on the enemy greatly depended on how the media saw the events of the war – and what they've seen first of all were the American troops conducting operations.

Russian military observed carefully and came out with their own solution: only when you use unidentifiable force you are able to achieve the desired victory in the information and psychological battlefield...

For a long period of time, Ukraine remained too far from those visible and invisible battles of the post-Cold War order. However, the unexpected Russian aggression suddenly moved the country to the very front of the fight against the latest evolution of the state-terrorism.

March 2017 Russian Hague report as a vivid example, paired up with the pro-Russian fighters' escalation of violence in the Eastern Ukraine, among others prove the fact that modern Russian leaders share common ideas of modern international terror and exploiting religion to reach political objectives.

Moreover, Moscow is intensively utilizing religious narrative to boost its propaganda efforts in Ukraine and in Russia, as a way of compensation of the setbacks of its political propaganda.

Ukraine needs to mobilize its intellectual, political, military and economic resources to face this challenge and address it for the sake of national security and regional stability threatened by the "new terrorism" from Moscow.

“HİBRİD TERÖRİZM”: PUTIN, LADEN’İN AYAK IZLERİNİ NASIL TAKIP EDİYOR?

Associate Professor Taras Zhovtenko
National University of Ostroh Academy
Kyiv/Ukrania

Sözde “Rus Baharı” AK-47 namlularını Ukrayna’ya ait Kırıma doğrulturken, ardından desteklediği “milisleri” ve düzenli Rus birliklerini “Grad” topçu ateşi altındaki Ukrayna’nın Donbass bölgesine getirdi. Bu durum Ukrayna’da sivil uçakların ABD’de Dünya Ticaret Merkezi’ne ve Pentagon’a çarpmasının oluşturduğu gibi bir “terör hissi” yaratmıştır.

Bu iki olay arasında görülen benzerlikler, yalnızca şimdiye kadar görülmemiş düzeyde yerel popülerlik ve Batı karşıtı nefret ile sınırlı değildir. Bu iki olayın ideolojik temellerini oluşturan radikal İslamcılık ve modern Rus milliyetçiliği, ayrıntıda biraz farklı olsa da mevcut potansiyellerini harekete geçirmek için kullandıkları yöntemler açısından ortak noktalara sahiptirler (bu İslamcılar için dini, Rus radikalleri için de dini-ulusal karışımı bir şovenistliktir).

Sözde “Rus Baharı”, en azından ilk aşamalarında, açık bir dini temele sahip değildi, ancak henüz tam net olmayan “Rus Dünyası” fikri, Rus Hıristiyan Ortodoks Kilisesi'nin “militarist ortodoksisi” tarafından hızla güçlendirilmiştir.

“Rus Dünyası” fikri, Rus Hıristiyan Ortodoks Kilisesi'nin “militarist ortodoksisi” tarafından hızla güçlendirilmiştir.

Modern Rus siyasi seçkinleri, dini konularda geniş çapta spekülasyonlara sahiptirler. Putin'in siyasi rotasının kilit unsurlarından biri olan militarist ortodoksi aslında Yugoslavya'nın yıkıntıları arasında doğdu. Fakat bu fikir, 2008'de Rusların Ortodoks Gürcistan'a yönelik saldırgan tutumuyla birlikte ortadan kalktı. Daha sonra 2014 yılında aceleyle Doğu Ukrayna'da yeniden ortaya çıkartıldı. Bu fikrin yıkıcı potansiyeli ise hala tam olarak anlaşılammıştır. Ancak şimdi bile Rus Ortodoks Hristiyanlığına uyarlanan pek çok Rus propaganda örneği, aşırı uçtaki İslamcıların İslami argümanlarına benzemektedir.

-Rusya'nın bu yeni stratejisinde- yer alan temel fikirler Moskova ve Rus Patrik Kiril'in başkanlık ettiği Kasım 2015'te düzenlenen, 18'nci Dünya Rus Halkları Kongresi'nde kabul edilen “Rus Kimliği Deklarasyonundan” uyarlanmıştır. Sadece bu gerçek bile başka yoruma gerek bırakmayacak kadar açık şeyler ifade eder. Ayrıca bu durum adeta tartışmalı konuları kamuoyuna kesin bir dille açıklamak için İslam'da saygın dini liderlerin kullanılması durumuna benziyor ve “teröristlerin” askeri eylemlerini onaylamak için yaygın olarak kullanılıyor.

Rusya'nın bu yeni stratejisinde- yer alan temel fikirler Moskova ve Rus Patrik Kiril'in başkanlık ettiği Kasım 2015'te düzenlenen, 18'nci Dünya Rus Halkları Kongresi'nde kabul edilen “Rus Kimliği Deklarasyonundan” uyarlanmıştır

---

-Bu yazıda Laden ve Putin'in stratejileri arasında kurulan benzerlik özellikle iki başlık altında açıklanabilir-

Hedeflerin rasyonelliği.

Batı ile İslam dünyası arasındaki farkı gören ve bilen Bin Ladin, hiçbir zaman dünyanın her tarafının İslamlaştırılması ya da ABD'nin veya Avrupa'nın yıkımı gibi adeta küresel bir kıyamet yaşatacak hedeflere sahip olmadı. Ladin bir stratejistten çok bir taktikçiydi. Putin de Batı ile küresel bir nükleer çatışma fikrini desteklemiyor. Fakat Putin Rusya Federasyonu'nu SSCB'ye benzer bir süper güç haline getirmeye çalışırken, ABD ile olan küresel rekabetindeki eylemlerinde adeta “Soğuk Savaş” mantığına sadık kalıyor.

Putin'in uzun süre devam eden iki kutuplu çatışmayı yeniden canlandırmasının politik nedenleri, 11 Eylül trajedisinden sonra Washington'un ilan ettiği "Uluslararası Terörizmle Mücadele Savaşı" nda Rusya'nın ortakları tarafından Moskova'ya verilen hayali "garantiler" dir.

Putin'in uzun süre devam eden iki kutuplu çatışmayı yeniden canlandırmasının politik nedenleri, 11 Eylül trajedisinden sonra Washington'un ilan ettiği "Uluslararası Terörizmle Mücadele Savaşı" nda Rusya'nın ortakları tarafından Moskova'ya verilen hayali "garantiler" dir

---

Rusya-Batı işbirliğinin başlamasından kısa bir süre sonra Kremlin, tarihinde daha önce rastlanılmamış üç (Rusya'nın emelleri göz önüne alındığında) hamle yaptı: (1) Amerikan birliklerine Afganistan'daki savaşı desteklemek için eski Orta Asya Sovyet cumhuriyetlerinin askeri altyapısına erişim imkanı sağladı, (2) Küba, Lourdes bulunan sinyal istihbaratı ileri karakolunu kapattı ve (3) Vietnam- Kamran'dan askeri üssünü kaldırdı. Tüm bunlara karşılık Putin, Rus sınırına yakın AB üyesi olmayan Doğu Avrupa ülkeleri ve eski Sovyet cumhuriyetlerinin- bunlar arasında özellikle Ukrayna'nın- sonsuza kadar Rusya'nın etki alanının bir parçası olarak kalması ve Rus sınırları yakınlarında NATO askeri tesis ve yapılanmalara gidilmemesi konusunda Batı'dan garanti istemişti.

Ağ/Bağlantı Prensipleri

Batı, "El Kaide" ye olan karşı mücadelesinde, doğrudan belirli bir devlete bağlı olmayan ve geleneksel hiyerarşiden yoksun ve dikey bir komuta altında yer almayan yeni bir terörist örgüte karşı koymak zorunda kaldı.

Bin Ladin, "Soğuk Savaş" tarzı "Sponsor devlet - Lider - Saha Komutanları ve Savaşçılar" dan oluşan organizasyonel hareket yapısını, ortak düşünceler ve hedefler üzerinde birleşmiş fakat tekbir komuta altında yer almayan; ayrı hücrelerden oluşan yatay bir ağla değiştirdi. "El Kaide" stratejisinde çoğunluğu Müslüman ülkelerden olmak üzere, farklı ülkelerde yer alan gerilla ve ayrılıkçı hareketlerin birlikte mücadele etmesini sağlayacak açık ve ortak hedefler kullandı.

Kremlin de kendi “terör örgütlerini” Donbass'ta da aynı strateji üzerinde örgütlemeye çalışıyor. Bu yapıların taktik seviyede, her birinin kendi “saha komutanları” ve “savaşçıları” var ve birbirinden bağımsız olarak çalışırlar. Ancak, stratejik olarak hepsi ortak hedefleri ve fikirleri paylaşırlar. Bu durum yeni grup üyelerinin işbirliğini kolaylaştırmakta ve aynı zamanda hareketlilik ve verimliliklerini sağlamaktadır. Dahası, bu şekilde, belirli grup veya grupları desteklemek için düzenli Rus birliklerini kullanmak da mümkün olmaktadır.

“Hybrid savaş” adıyla çok yaygın olarak bilinen ve kullanılan bu teknikler aslında ABD ordusu tarafından kullanılan “Ağ-merkezli (Network) Savaş” stratejisinden ödünç alınmıştır. Bu stratejinin temel fikri, askeri gücü fiziksel hâkimiyet elde etmek için değil, enformasyon ve psikolojik alanında hâkimiyet elde etmek için kullanmaya dayanıyor.

“Hybrid savaş” adıyla çok yaygın olarak bilinen ve kullanılan bu teknikler aslında ABD ordusu tarafından kullanılan “Ağ-merkezli (Network) Savaş” stratejisinden ödünç alınmıştır. Bu stratejinin temel fikri, askeri gücü fiziksel hâkimiyet elde etmek için değil, enformasyon ve psikolojik alanında hâkimiyet elde etmek için kullanmaya dayanıyor.

Washington 2003 yılında, Irak Harekâtı sırasında bu konsepti uygulamaya koymaya çalıştı. Ancak düşman üzerinde istenen enformatik ve psikolojik etkinin medyanın Amerikan birliklerinin yürüttüğü operasyonu nasıl algıladıklarına ve ilk olarak ne gördüklerine bağlı olduğuna dikkat etmedi. Rus ordusu ise olayları dikkatlice gözlemlendi ve bu kez kendi çözümleriyle ortaya çıktı: bu stratejide sadece tanımlanamayan bir güç kullandığınızda, bilgi ve psikolojik savaş alanında istenen zaferi elde edebiliyorsunuz.

Uzun bir süre boyunca Ukrayna, Soğuk Savaş sonrası düzenin görünen ve görünmeyen savaşlarından uzak kaldı. Fakat beklenmeyen Rus saldırganlığı ülkeyi birden devlet terörünün en son versiyonunun önüne çıkarttı.

Moskova, Ukrayna ve Rusya’da propaganda faaliyetlerini güçlendirmek için dini söylemi yoğunlukla kullanmaktadır.

Mart 2017’de, Doğu Ukrayna’daki şiddet artışı ile Rus yanlısı savaşçıları eşleştiren Rusya hakkındaki Lahey Raporu bu iddianın canlı bir örneğini oluşturur. Bunların yanı sıra bu rapor modern Rus liderliğinin politik amaçlarına ulaşmak için dini kötüye kullanma konusunda uluslararası terör örgütleri ile ortak fikirleri paylaştığını ortaya koymaktadır. Bunun ötesi, Moskova, Ukrayna ve Rusya’da propaganda faaliyetlerini güçlendirmek için dini söylemi yoğunlukla kullanmaktadır.

Dolayısıyla, Ukrayna, Moskova tarafından kullanılan “yeni terörizm” le baş edebilmek için entelektüel, politik, askeri ve ekonomik kaynaklarını harekete geçirmeli ve bu durumu ulusal güvenlik ve bölgesel istikrar uğruna ele almalı.

INUSAM

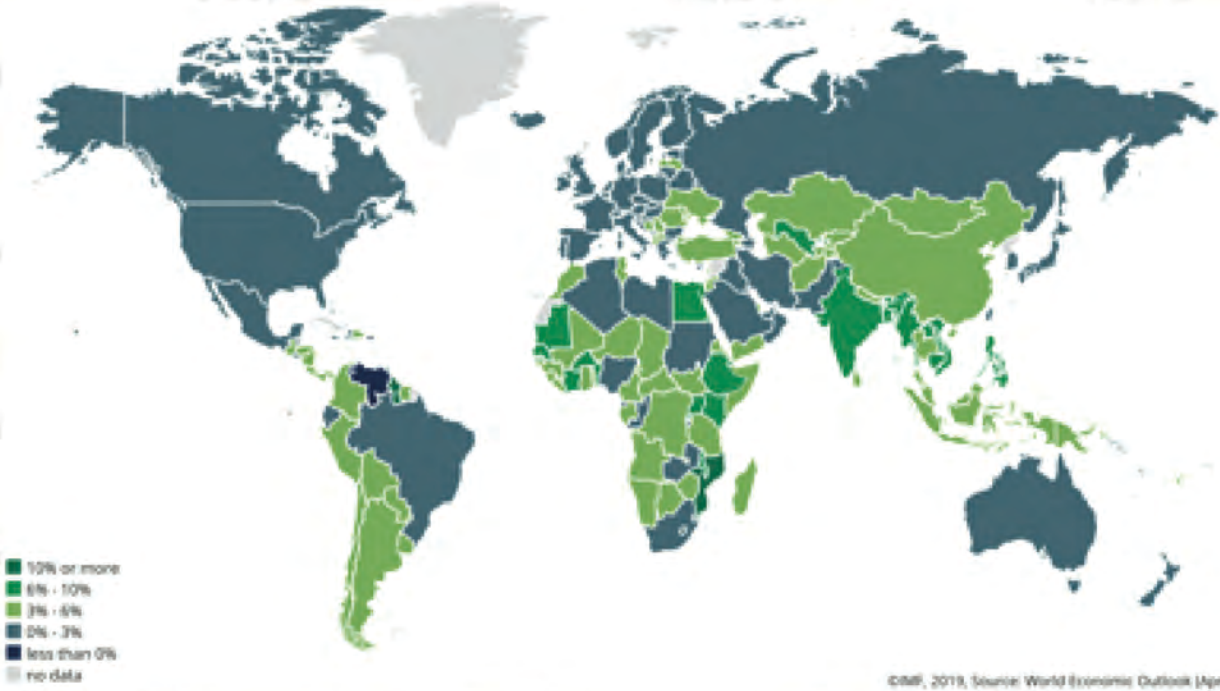
GLOBAL EKONOMİ-POLİTİK BAĞLAMDA TÜRKİYE'NİN GÖRÜNÜMÜ

Dr. Öğr.Üyesi Ömer Faruk Derindağ
İnönü Üniversitesi
Türkiye

Uluslararası kuruluşların öngörülerini de dikkate alıp küresel ölçekte baktığımızda dünya ekonomisinin 2019 yılında 2018 yılına göre kabaca %3 düzeylerinde bir artışla ve reel anlamda 90 Trilyon Dolarlık bir büyüklüğe ulaşmasını bekliyoruz. Gelişmiş ülkelerin %2 gelişen ülkelerin ise %4'lük bir büyüme gerçekleştirmesi öngörülüyor. Ancak daha uzun yapılan projeksiyonlarda gelişmiş pazarların %1'li büyüme düzeylerine inmesi beklenirken, gelişen pazarların %5'li seviyelere ulaşacağı tahmin ediliyor. Bu rakamlar aslında bize kısaca şunu anlatıyor: Pastadaki dilimleri küçülmeye başlayan gelişmiş ülkeler gelişen pazarlara ve bölgelere artık daha farklı yaklaşıyorlar, yaklaşmak zorundalar.

Yakın gelecekte yani 2024 senesine geldiğimizde aşağıdaki haritada sadece yeşil renkli ülkelerin %3 ve üzerinde büyüyebileceği öngörülüyor. Bu ülkelerden birinin de Türkiye olması bekleniyor. Daha anlamlı bir analiz yapabilmek için, büyüme oranları ile beraber ekonomik büyüklüğü ve demografik verileri de dikkate aldığımızda dünyanın ağırlık merkezinin Asya-Pasifik bölgesine doğru kayacağını hemen herkes kabul ediyor.

Ülkelerin Yıllık Büyüme Öngörülerini - 2024

Kaynak: IMF DataMapper

Büyüme oranları ile beraber ekonomik büyüklüğü ve demografik verileri de dikkate aldığımızda Yakın gelecekte dünyanın ağırlık merkezinin Asya-Pasifik bölgesine doğru kayacağını hemen herkes kabul ediyor.

Ne gelişmiş ülkeler topyekûn iflas edecekler ne de gelişen ülkeler hemen dünyanın tek hâkimi olacaklar ama dengelerin değişeceği açık bir gerçek. Ticaret ve pazarlama boyutuyla baktığımızda gelişmiş ülkelerin "şimdilik" sahip oldukları global markalar, ürün ve hizmetlerinin bütün pazarlara daha kolay penetre olmalarını sağlıyor. Teknoloji ve bilim anlamında da tartışmasız üstünlükleri söz konusu. Gelişmiş ülkeler, askeri ve güvenlik boyutuyla da caydırıcı olma özelliklerini korumaya devam edecekler. Günümüzde çok kritik öneme sahip data ve bilgi penceresinden baktığımızda da farklı bir tablo ile karşılaşmıyoruz. Aşağıdaki tabloda da açıkça görülüyor ki gelişmiş ülkeler tüm bu değişkenlerde üstünlüklerini koruyorlar. Bu dengeli (ya da dengesizliği) ve denklemini değiştirecek ve daha karmaşık hale getirecek gerçek ise, gelişen ekonomilerin tüm bu alanlarda artık sadece pazar ya da kullanıcı olmakla yetinmeyip, etkili birer üretici ve satıcı olmaya da başlamalarıdır. Çünkü aynı tabloya bundan 20 sene hatta 10 sene önce bakıyor olsaydık gelişen ülkeler sütununda tek haneli rakamlar görüyor olacaktık.

Bu tabloda Türkiye nerede ve nerede olmalı sorusuna verebileceğimiz yanıt kısaca “çok kötü değil ama gidecek daha çok yolumuz var” olacaktır. İlaç ve ipek ile anılan Çin, sefalet ve Ganj Nehri’yle anılan Hindistan bu algılarını bir gecede değiştirmediler. Milli ama piyasa ekonomisinin gerçeklerinden de kopmamış, ulusal bir ekonomi-politik yaklaşım benimsemiş ve bunları saydığımız bu dört kritik alana enjekte edebilmeyi başarmış toplumlar kendilerine rahatlıkla yeni bir kulvar açabilirler.

Tablo 1. Gelişmiş be Gelişen Ülkelerin Ekonomi Politik Profil Karşılaştırması

	Gelişmiş Ülkeler	Gelişen Ülkeler
Ticaret Pazarlama	Global 100’deki Marka Sayısı 80	Global 100’deki Marka Sayısı 20
Teknoloji - Bilim	Global 500’deki Üniversite Sayısı: 440	Global 500’deki Üniversite Sayısı: 60
Askeri Güvenlik	Global 100’deki Savunma Sanayi Kuruluşu Sayısı 63	Global 100’deki Savunma Sanayi Kuruluşu Sayısı 27
Data - Bilgi	Global 100’deki Şirket Sayısı 71	Global 100’deki Şirket Sayısı 29

Gelişmiş ülkeler bu tablonun gelişen ülkeler lehine daha da değişeceğinin farkındalar. Son yıllarda tartıştığımız ticaret savaşları ve daha öncesinde gündemimize giren kur savaşlarını sadece Trump gibi yöneticilerin kişisel hırslarına ya da bazı ülkelerin ticaret dengelerini korumak için attıkları manipülatif adımlara bağlarsak stratejik bir hata yapmış oluruz.

Artık çok iyi biliyoruz ki, ekonomiyi politik değişkenlerden bağımsız, sadece makroekonomik göstergelerle açıklamaya çalışmak büyük resmi görebilmemizin önünde bir engel.

Ekonomiyi politik değişkenlerden bağımsız, sadece makroekonomi göstergelerle açıklamaya çalışmak büyük resmi görebilmemizin önünde bir engeldir.

Ekonominin ve politikanın dönemsel olarak ağırlıklarının ve önem derecelerinin değişmesi ve bazı durumlarda ekonomik zararlar uğruna politik kararlar alınması yine bazı durumlarda politik kayıplar uğruna ekonomik kararlar alınması, ekonomi politiğin stratejik, dinamik ve konjonktürel doğasından kaynaklanıyor. Türkiye'nin uluslararası arenada izlediği politikaları ve aldığı kararları bir de bu çerçeveden değerlendirecek olursak ekonomi ve politika eşleşmesinde dört ihtimalin de gerçekleştiği birçok örnek verebiliriz. Türkiye'nin olası ekonomik sonuçlarını ve F-35 yaptırımı tehlikesini göze alıp Rusya'da S-400 füze savunma sistemini satın alması en güncel örneklerden biri olarak öne çıkıyor. Yine Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerimiz bu kapsamda değerlendirilebilir. Ancak konu bu kadar basit ve yüzeysel değil.

Almanya'nın bir yandan çip üreticisi Aixtron'un Çin tarafından satın alınmasına ulusal güvenlik gerekçesiyle izin vermemesi, diğer yandan da Çin gibi devasa bir pazarda Volkswagen markasıyla en yakın Asyalı rakibinin iki katı sayıda araç satıp pazar liderliğini korumaya çalışması, kriz ile anlaşma, kazanmak ile kaybetmek arasında ustaca dans etme becerisinin bir sonucudur. Konuya salt güçlü olan kazanır mantığıyla yaklaşarak global ekonomi politiği kavrayamayız.

Almanya'nın çip üreticisi Aixtron'un Çin tarafından satın alınmasına ulusal güvenlik gerekçesiyle izin vermemesi, fakat Çin pazarında Volkswagen markasıyla liderliğini korumaya çalışması, kriz ile anlaşma, kazanmak ile kaybetmek arasında ustaca dans etme becerisinin bir sonucudur. Konuya salt güçlü olan kazanır mantığıyla yaklaşarak global ekonomi politiği kavrayamayız

---

Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin de zor durumda olduğu ama fırsatlarının da olduğunu görüyoruz. Azalmakla birlikte bitmeyen terör sorunu, Suriye sorunu, Irak ve sınır güvenliği sorunu, ödemeler dengesi ve dışa bağımlılık, Doğu Akdeniz sorunu, Güney Kıbrıs sorunu ve inişli-çıkışlı AB süreci, global markalaşmadaki zaafiyet, en büyük ihracat pazarımız Avrupa'daki durgunluk ve BREXIT belirsizliği gibi elimizi zayıflatan birçok ekonomi-politik sorunla mücadele ediyoruz. Diğer yandan ise küresel ekonomik iklimin parasal genişleme ile beraber 2020'de Türkiye ve gelişmekte olan ülkeler lehine değişmeye başlayacağına ilişkin sinyaller, S-400 alımının Amerika ile aramızda bir krize dönüşmeyeceğinin anlaşılması, Trump vergileri ile rekabet gücü zayıflayan Çin'in boşluğunu kısmen ve sektörel bazda da olsa doldurabilme ihtimali, risk primimiz istenilen seviyelere düşmese de Türk bankalarının uluslararası piyasalardan borçlanabilme kabiliyetini sürdürmesi, Turizm gelirlerindeki artış, Volkswagen yatırımının sağlayacağı psikolojik katkı en azından 2018 gibi çalkantılı bir 2020 geçirmeyeceğimizin göstergeleri olarak öne çıkıyor.

INUSAM

RUS STRATEJİK KÜLTÜRÜ VE JEOPOLİTİĞİ

Doç.Dr. Fikret BİRDİŞLİ
İNÜSAM Direktörü

Rusya, Çin gibi dünyanın en geniş topraklarına sahip ve ikisi de doğal bir korunaktan mahrum. Yani saldırıya açıktır. Coğrafyanın dezavantajını yine coğrafya ve iklim kapatıyor. Rusya'yı işgale kalkışanlar geniş topraklar nedeniyle ikmal hatlarının çok uzaması ve iklim koşullarına bağlı olarak başarısız olmuşlar. Örneğin, Ruslar Napolyon ve Hitlerin işgalinden soğuklar ve kış sayesinde kurtulmuşlardı. Bu durum Rus stratejik kültürüne derin bir ofensif militarizm katmış. Slav kültürüne uygun olarak Ruslar ikiyüzlülükten uzak bir basitlik taşırlar. Fakat Rus sosyolog J. Novicov'a göre bireysel olarak sakin ve nazik kalpli olan Slavlar, dini fanatizmle birlikte beklenmedik zülüm ve vahşete meyillidirler.

Coğrafi olarak savunmasız olan Ruslar etraflarında yer alan Doğu Avrupa halklarını Batı'ya karşı; Orta Asya'daki Türk cumhuriyetlerini Çin ve Hindistan üzerinden gelen İngiliz tehdidine karşı; Kafkasları da Osmanlı tehdidine karşı ön savunma hattı olarak kullanmışlar. Yani adeta duvar gibi. Bu savunma jeopolitiği hala geçerli. Bu nedenle gerek Doğu Avrupa'ya gerekse Orta Asya'ya karşı Rus politikaları oldukça hırslı ve paternalisttir.

Coğrafya Rus jeopolitiği açısından hem dezavantaj hem avantaj sağlamaktadır.

Rusya tarihsel savunma doktrinini u esas uzerine inşa etmiştir. I kolonizasyon (Internal Colonization), Ruslaştırma (Russification), Gömülü (embedded) Etno Federal Yapılanma veya başka bir ifade ile Matruşka Modeli.

Sovyetlerin dağılmasından sonra Rusya Federasyonu yukarıda açıklanan jeopolitik savunma hatlarını koruma telaşına düşmüştür. Rusya bu amaca yönelik Bağımsız Devletler Topluluğu'nu kurdu ama bu yapı umut ettiğinden daha gevşek bir yapılanma haline geldi. Amacı bir Rus commonwealth'i oluşturmaktı.

Bağımsız Devletler Topluluğu Rusya'nın jeopolitik savunma hatlarını koruma amacıyla kurulmuş olmasına karşın beklenenden daha gevşek bir yapılanma haline gelmiştir.

---

11 Eylül saldırılarının ardından ABD'ye koşullu destek veren ve eski Sovyet lkelerindeki üslerini hareket için ABD'ye aan Rusya, bu desteğin karşılığında Rus sınırına yakın AB yesi olmayan Doğu Avrupa lkeleri ve eski Sovyet cumhuriyetlerinin -bunlar arasında özellikle Ukrayna'nın- sonsuza kadar Rusya'nın etki alanının bir parçası olarak kalması ve Doğu Avrupa lkelerinde NATO askeri tesislerine yer verilmemesi konusunda teminat istedi. Batı'nın verdiği bu teminata rağmen Rusya'nın periferinde yer alan ülkelerde Arap Baharından önce hareketlenmeler başladı ve renkli devrimler olarak anılan halk hareketleri baş gösterdi.

Rusya kendi periferinde cereyan eden halk hareketlerini (Renkli Devrimler) güç kullanarak ve orantısız şiddet göstererek bastırdı. Özellikle Çeçenlerle olan savaşı çok şiddetli ve kanlı gerçekleşti. Batı'nın bu kitlesel eylemlere olan desteği ve Ukrayna'yı NATO'ya alma çabaları Rusya için bardağı taşıran son damla oldu. Önce enerji kartını kullanarak Avrupa'ya gözdağı verdi ardından Matruşka Modeli gereği periferinde yer alan ülkelerde yerleştirdiği Rusları kullanarak Ukrayna'da Batı yanlısı iktidarın önünü kesti ve tüm periferine gözdağı olarak Kırım'ı ilhak etti. Bu fiili durum özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin gözünü oldukça korkuttu. Batı ve ABD buna karşı Rusya'nın silahını kendine karşı kullanmaya karar verdiler ve dünya piyasalarına petrol ve doğalgaz arzını artırarak Rusya'nın enerji gelirlerini yarı yarıya düşürdüler.

Rusya'ya karşı uygulanan ambargo ve ekonomik savaş gerçekten Rusya'yı çok sarstı. Ekonomik açıdan Rusya'nın bir iflasa sürüklendiği anda Suriye krizi baş gösterdi. Rusya bu sayede ABD'den sonra başta Suriye olmak üzere Ortadoğu'ya silah satan ikinci ülke konumuna geldi. Ortadoğu'ya silah ihracatının %25'ine yakını tek başına karşılamaya başlayan Rusya kendine uygulanan ekonomik yaptırımların yaralarını kolaylıkla sararak dünya politikasında rol alacak güçlerden biri olma yolunda hızla ilerledi.

Suriye krizi sonrası dengesizleşen Ortadoğu'da Rusya en büyük ikinci silah tedarikçisi haline gelmiştir.

Siber teknolojide çok iyi olan Rusya elindeki imkânları adeta bir silah gibi kullanıp ABD seçimlerine müdahale edip Trump'ın iktidara gelmesine, İngilizlerin Brexit sürecine müdahale edip Avrupa'dan kopmasına neden oldu. Bu sırada Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz'u kendisi için bir fırsata çevirdi. Sosyal medyada Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın uçağının Rus jetleri tarafından korunduğu gibi hayali iddialar tüm ülkeyi kasıp kavurdu. Ortadoğu'da tüm aktörlere oynayan Rusya Türkiye ve ABD'nin karşı karşıya gelmesini kendisi için tarihsel bir fırsat olarak görüp Türkiye ve Rusya arasında yaşanan suikast ve skandalların üzerine gitmedi. Bu tutumunun karşılığını Türkiye'ye S-400 -hatta belki de uçak- satarak almanın yanı sıra Türkiye'yi NATO'dan kopartmayı umut ediyor. Bunun gerçekleşme olasılığı düşük olsa da Türkiye ile Batı'nın arasının tarihte hiç olmadığı kadar açılması ve Türkiye'nin AB'den uzaklaşması Rusya'nın bölgeye dönük politikaları için yine de tatminkâr bir sonuç sayılır.

Sovyetlerin dağılmasının ardından Ruslar derin bir travma yaşamış Batı'dan kalkan küçük bir yabancı uçağın Rus sınırından geçip Kızıl meydana iniş yapması Rusların yaşadığı en derin tarihsel aşağılama olarak belleklerinde kalmıştı. Bu nedenle Putin Ruslara tarihsel onurunu yeniden kazandıran bir lider olarak adeta peygamber gibi görülmekte, Putin'in her uygulaması Rusya'da mesianik ve apotezis zirve yaşamaktadır.

Batı'dan kalkan küçük bir yabancı uçağın Rus sınırından geçip Kızıl meydana iniş yapması Rusların yaşadığı en derin tarihsel aşağılama olarak belleklerinde kalmıştı.

Rusya'nın siyasal kültürü Kto-Kovo Prensibine dayalı baskın güç ve hiyerarşik statü üzerine kuruludur. Bu nedenle siyasal anlaşmazlıkları uzlaşarak değil çatışarak çözmeye daha yatkındır ve haliyle Rus siyasal kültürü antogonistik mücadele üzerine kurgulanmıştır. Bu nitelik tarihsel olarak enternasyonal sınıf mücadelesi, emperyalizme karşı mücadele, küresel güç dengesini kendi lehine etkileme olarak dış politikaya yansımış ve halen yansımaktadır.

Rusya'nın siyasal kültürü Kto-Kovo Prensibine dayalı baskın güç ve hiyerarşik statü üzerine kuruludur. Bu nedenle siyasal anlaşmazlıkları uzlaşarak değil çatışarak çözmeye daha yatkındır ve haliyle Rus siyasal kültürü antogonistik mücadele üzerine kurgulanmıştır.

Yeniden nükseden Rus stratejik kültürü için yabancı devletler: düşmanlar, vasallar, geçici müttefikler ve manipülasyon için müsait aptallar (usuful fools) olarak anlam taşırlar. Ruslar gerçekten de kendilerinden başka kimseye güvenmezler. Özellikle jeopolitik çıkarları ve öncelikleri bunu kendileri için adeta zorunlu kılmıştır.

Rusya'nın geleceğe dönük uluslararası vizyonu güçler dengesine dayalı bir uluslararası sistemde dengeleyici bir güç olarak konum almak bu sayede ABD ve Çin ile rekabet edebilir hale gelmektir.

Rusya'nın geleceğe dönük uluslararası vizyonu güçler dengesine dayalı bir uluslararası sistemde dengeleyici bir güç olarak konum almak bu sayede ABD ve Çin ile rekabet edebilir hale gelmektir. Bu kapsamda Hibrid savaş yöntemlerini ve Ortadoğu'da vekalet savaşlarını birlikte yürüterek uluslararası toplumdaki yerini sağlamlaştırma gayreti içindedir. 11 Eylül saldırılarının ardından oldukça hızlı ve esnek bir hal alan uluslararası politikada Rus çıkarları dikkate alındığında Putin yönetimi zamanın en proaktif ve çok yönlü dış politika uygulamalarını başarı ile yürütmektedir.

INUSAM

HİNDİSTAN'IN BÖLGE SİYASET

Duygu Çağla BAYRAM¹¹
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Hindistan'ın "bölge" algısı esasen onun "Raj" geleneğiyle yoğrulmuştur. Raj, Hindistan'da iki yüz yıl süren Britanya hâkimiyetini ifade eder. Söze konu Britanya Hindistanı'ndaki İngiliz yönetim sisteminin temel iki ayağı vardır: bölge bir bütündür ve merkez Hindistan'dır. Dolayısıyla bugünün Hindistanı'na baktığımızda, Delhi'nin bölgesel siyasetinde "bütünsel" bir yaklaşım ile bir "merkez", yani üstünlük anlayışı egemendir. Ancak fiyatta bunun vücuda gelmesi içinse önünde aşılacak ölçüde handikapları vardır. Buradaki en başat iki engel, onun kendi "çekirdek" bölgesinde, yani Güney Asya'da Pakistan'la yaşadığı "düşmanlık" temelindeki ilişkiler ile her ne kadar tüm boyutlarda anılan çekirdek bölgenin "büyük gücü" olsa da bu bölgede dahi "söz geçirebilme yetisinin" tam anlamıyla gelişmemiş olmasıdır. Bu arada, başlangıçtaki Raj geleneği üzerinden kastettiğimiz "bölge" Hint Okyanusu bölgesidir: Güney Asya, Güneydoğu Asya'nın batı kıyıları ve Afrika'nın doğu kıyıları, diğer bir ifadeyle, Malakka Boğazı'nın batısı ile Afrika'nın doğusu arasında kalan kısım.

¹¹ Doktor Adayı, Uluslararası İlişkiler-Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ)
Hindistan Uzmanı, Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (GASAM)

Hindistan'ın yeni bağımsız olduğu dönemde konjonktür gereği "Bağlantısızlar Hareketi" öncülüğünü yapması ve "Bağlantısızlık" anlayışı üzerinden politika yapımını tercih etmesi dolayısıyla Yeni Delhi aslında uzun bir sürez kendisini bölgeden tecrit etmişti. Ancak onun "merkez" olma ve bölgeyi domine etme fikri hiçbir zaman değişmemiştir. Bunun için kendi şartlarını olgunlaştırması ve gerek bölgesel gerekse küresel durumun elverişli olması gerekmektedir.

Uluslararası sistem 1990'larla birlikte Hindistan için uygun bir ortam hazırlamaya başlıyordu ancak Delhi buna hazır mıydı? Hayır. İşte bu noktada Hindistan'ın gelişim hikâyesi başlıyor. Ekonomik reformlarının meyve vermesiyle yükseliş sürecine adım atan ülke, "Doğu'ya Bakış" olarak kavramsallaştırılan Hint bölgesel siyaseti ile ilk etapta kendisine bölgesel ticaret ilişkileri üzerinden açılım getirmiştir. Bu çerçevede, 1990'lı yıllardan başlayarak 2000'li yılların başlarına dek, öncelikli olarak Güneydoğu Asya bölgesiyle ilişkiler geliştiren Yeni Delhi, bilhassa 2014 yılından itibaren bu ilişkilerini savunma ve deniz güvenliği başta olmak üzere çok boyutlu bir biçimde Batı Pasifik bölgesine kadar genişletmiştir. Afrika'nın doğu kıyılarından Pasifik'in batı kıyılarına uzanan bölge Hint-Pasifik olarak adlandırılmış ve bu bağlamda bilhassa ABD başta olmak üzere özellikle Japonya, Avustralya, Güney Kore, Singapur ve Viet Nam ile ilişkiler geliştirilmiştir. Batı Pasifik'te bulunan küçük ada ülkelerini de ihmal etmemeye çalışan Hindistan, Afrika'nın doğusunda nüfuz alanını genişletme ve Güneydoğu Asya, yani ASEAN bölgesiyle geniş kapsamda bağlarını derinleştirme peşindedir.

Hindistan'ın "geniş" Hint-Pasifik bölgesine yönelik hamleleri esasen onun kendi yükselişini beslemek ve Çin yükselişi karşısında elini güçlü tutmak zihniyetiyle gerçekleşmektedir.

Hindistan'ın bölgesel siyaset kapsamında 1990'lı yılların sonlarıyla birlikte geliştirmiş olduğu "Genişletilmiş Komşuluk" (Extended Neighbourhood) konsepti, onun yükselişine paralel olarak güç projeksiyonunu ifade etmek amacıyla hayata geçirdiği bir başka açılamdır. Söze konu kavram, Hint siyasetinde atardamar olan Doğu'ya Bakış politikası başta olmak üzere Güney'e Bakış (Hint Okyanusu), Batı'ya Bakış (İran, Körfez Ülkeleri, İsrail, Suudi Arabistan başta olmak üzere genel anlamda Batı Asya ve Afrika) ve Kuzey'e Bakış (Orta Asya ve Şanghay İşbirliği Örgütü) bölgesel politika kombinasyonlarının bir ifadesidir. Bu bileşenler dâhilinde Delhi'nin geleneksel Filistin politikasını değiştirip, İsrail'le bilhassa

savunma, güvenlik ve istihbarat alanlarında gelişen ikili ilişkileri dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra, Delhi'nin deniz stratejileri bağlamında İran'la bilhassa bölgede Pakistan ve Çin'i bypass eden ve Hindistan'ın Orta Asya'ya açılan kapısı olan Çabahar derin deniz limanı üzerinden gelişen ilişkileri, Süveyş Kanalı'na alternatif olarak düşünülen ve Hindistan'dan Rusya ile İran'a ve İran'dan da Hint Okyanusu'na altyapıyı artırmaya yönelik "Uluslararası Kuzey-Güney Koridoru" (INSTC) girişimi ekseninde ilerleme kaydetmiştir. Tahran, Delhi'nin ekonomik yükselişi çerçevesinde artan enerji ihtiyacı ile "arka bahçesi" Hint Okyanusu üzerinde Pekin'in artan ayak izlerine karşın Hindistan için önemli bir kozdur. Yeni Delhi her ne kadar enerji konusunda Orta Doğu'nun diğer ülkeleriyle ilişkilerini çeşitlendiriyor olsa da onun için İran, Çin nüfuzunun etkili olduğu Orta Asya bölgesine açılan kapısı olmakla beraber, Güney Asya'nın, yani Hint alt kıtasının bir parçası olarak gördüğü Afganistan üzerinde kendi nüfuz alanını genişletmek için de önemli bir kaldıraçtır.

Hint Okyanusu'nda "Güvenlik Sağlayıcısı" (Net Security Provider) olarak tanımlanan Yeni Delhi, Başbakan Narendra Modi'nin, 2015 yılında "SAGAR" (Security and Growth for All in the Region/Bölgedeki Herkese Güvenlik ve Büyüme) stratejisini ilan etmesiyle birlikte, anılan güvenlik sağlayıcısı pozisyonunu temellendirmeyi amaçlamıştır.

Hintçede okyanus anlamına gelen Sagar doktrini, ülkenin Hint Okyanusu bölgesi ve adalarıyla olan ilişkilerinin temel taşı haline gelmiştir. Ancak Hindistan, tüm bölgeyi korumak için yeterli güce veya etkiye sahip değildir. Bu noktada bölgedeki diğer paydaşların işbirliğini sağlamak zorundadır ve bu tür bir işbirliği, denizde bulunan farklı güvenlik sorunlarının üstesinden gelmek için ortak bir anlayış ve kapsamlı bir stratejinin geliştirilmesini gerektirir.

Hindistan'ın "Yakın Komşuluk" (Immediate Neighbourhood) konsepti kapsamında Hint hükümetinin komşularına yönelik politikası "Önce Komşuluk" (Neighbourhood First) ifadesiyle nitelenmektedir. Genel anlamda tüm Hint siyasi liderler sık sık barışçı ve istikrarlı bir çevre istediklerine vurgu yapar; çünkü böyle bir çevre ülke dikkatini dağıtmadan Delhi'nin gelişmeye odaklanmasını sağlayacaktır. Nitekim Hindistan, Güney Asya'nın arazi alanı, nüfusu, ekonomik faaliyetleri ve kaynakları gibi parametrelerde %75'ine tekabül ediyor. Tarihin olumsuz bir getirisi olarak ülkenin temelde kara sınırlarının doğru düzgün çizilememesinden kaynaklanan ciddi sorunları bulunuyor. Bu noktada bilindiği üzere Keşmir meselesi ve ayrıca Çin'le olan sınır anlaşmazlığı gerek bölge için gerekse Hindistan için ciddi tehdit. Nepal'le olan sınırlarda Kalapani ve Susta kısımları henüz tamamlanmamıştır. Bunlardan Kalapani sınırı Hindistan, Nepal ve Çin arasındaki üçlü

kavşağı belirleyeceğinden stratejik olarak önemlidir. Bhutan'la olan sınırların doğu ve batı uçları üzerinde henüz anlaşmaya varılmamış, çünkü Çin ile üçlü bağlantının yeri henüz belirlenememiştir. Ancak Delhi'nin Nepal ve Bhutan'la tamamlanamayan sınırları önemli bir sorun teşkil etmiyor. Bunun yanı sıra, söze konu iki ülkeyle Hindistan'ın açık sınır uygulaması vardır. Bu durum insanların serbest dolaşımına katkı sağlıyorsa da aynı zamanda anti sosyal unsurlar ve teröristler tarafından da değerlendiriliyor. Öte yandan, Bangladeş'le toprak ve deniz sınırlarının belirlenmesi ise yıllar süren gecikmenin ardından yaklaşık 4 yıl önce tamamlanırken, Hint devleti Tamil Nadu'da Sri Lanka ile deniz sınırı 1970'lerin ortalarında kabul edilmiştir.

Hindistan'ın komşularla olan ilişkisi ağırlıklı olarak o ülkelerin hükümetlerine bağlıdır. Bu nedenle, Yeni Delhi'nin yakın bölgesiyle ilişkileri deyim yerindeyse pamuk ipliğine bağlıdır.

Zira bölge ülkelerinde hükümet değişiklikleri yaşandığında bu durum genellikle Hint siyasetinde de değişimi gerektirmekte ve dolayısıyla Delhi'nin yakın bölgesine yönelik uzun vadeli yaklaşım planlamasını zorlaştırmaktadır. Bu noktada her ne kadar kurumsal mekanizmalar bulunuyor olsa da Hindistan'ın yapması gereken en iyi iki şey sık sık üst düzey ziyaret alışverişini sağlaması ve bölge ülkelerinde ekonomik bağımlılık yaratarak siyasi farklılıkları aşmaya çalışması olacaktır. Ancak Güney Asya için ekonomik entegrasyonun dizayn edilmesi oldukça sınırlıdır ve bunun en temel nedeni bölgede benzer ürünleri üreten ve ihraç eden paralel ekonomilerin olmasıdır. Bu bağlamda Hindistan Güneydoğu Asya'da olduğu gibi bölge genelinde üretim zincirleri oluşturmaya odaklanabilir ve bu noktada da karşılıklı fayda sağlayan işbirliği için önemli potansiyel alanı hidroelektriktir. Örneğin, Nepal ve Bhutan elektrik kesintileri için bölgedeki diğer ülkelere ihraç edilebilecek hidroelektrik potansiyeline sahiptir. Benzer şekilde, Sri Lanka, Hindistan'dan enerji ithal etmeye ilgilidir. Teknolojinin gelişmesiyle, bu çok uzak olmayan bir gelecekte mümkün olabilir.

Hindistan'ın bağımsızlıktan bu yana hem Nepal hem de Bhutan ve 1999'dan itibaren de Sri Lanka ile serbest ticaret anlaşması bulunmaktadır. Ancak bölgesel ya da kurumsal düzlemde Güney Asya Bölgesel İşbirliği Örgütü (SAARC) ülkeleri arasındaki serbest ticaret düzenlemesi beklenen sonuçları vermemiştir. Buradan hareketle Delhi, SAARC üyesi Pakistan'ı ve gözlemci üyesi Çin'i bypass eden "Çok Sektörlü Teknik ve Ekonomik İşbirliği için Bengal Körfezi Ülkeleri Girişimi"ni (BIMSTEC) desteklemektedir. Bunun yanı sıra, Bangladeş, Bhutan, Hindistan ve Nepal'den oluşan BBIN grubu, enerji ve hidroelektrik üretimi, su kaynakları yönetimi ve ticaretin kolaylaştırılması ile bölgesel bağlantı ve ulaşım olanaklarının sağlanması gibi belirlenen alanlarda işbirliği yapmaya istekli olduğu için daha iyi bir başarı şansına sahip.

Yeni Delhi, BBIN grubuna benzer bir yapılanmayı güney bölgesinde Sri Lanka ve Maldivler'le de kurma çabası içindedir.

Bölgede diğer bir mesele, kara gümrük noktalarındaki altyapının çok zayıf olmasıdır. Hindistan'ın bölgede yardım politikası ile şekillenen insan kaynakları gelişimine katkısı olumlu seyretse de ekonomik işbirliği noktasında geliştirilmeye çalışılan projeler, gecikmeler ve yıllarca uygulanamaması gibi nedenlerden ötürü beklenen sonuçları henüz vermemiştir. Ancak öte yandan, ülkenin on yıldan fazla bir süredir Nepal, Bhutan, Afganistan ve Sri Lanka'da başarılı bir şekilde faaliyet gösteren ve eğitim, temel sağlık, kırsal yollar, altyapı gelişimine odaklanan küçük kalkınma projeleri planı devrededir.

Yakın Komşularla İkili İlişkilerdeki Belirli Konular

Pakistan

Delhi'nin komşuları arasında en çetrefilli ilişkisi kuşkusuz Pakistan'la olanıdır. Delhi-İslamabad ilişkilerinin doğasındaki "düşmanlık" onların bağımsızlığından gelen ve girift birçok sorundan beslenen ihtilaflardan kaynaklansa da ikili ilişkilerdeki en büyük sıkıntı Keşmir meselesidir. Hindistan İslamabad'ın terörizmi bir politika aracı olarak kullandığını ve Afganistan'ın da istikrarsızlaşmasında Pakistan destekli terörizmin etkili olduğunu iddia etmektedir. Bununla birlikte, Delhi için Pakistan'ın güçlü ve büyüyen savunması ve Pekin'le olan nükleer bağlantısı ile Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) projesi ciddi bir güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Bu noktada Hindistan, ABD çıkarlarına da tehdit oluşturmasına rağmen Washington'ın İslamabad'ı kısıtlama konusundaki isteksizliğini, Pakistan'ın Afganistan'daki durumun istikrara kavuşturulmasına katkıda bulunacağını umduğu şeklinde yorumlarsa da bu durumdan büyük rahatsızlık duymaktadır.

Afganistan

Hint hükümetinin Afganistan güvenlik güçlerine yardım sağlaması ile onlarla aktif işbirliği yürütmesi ve Kabil'e kalkınma yardımları sunması dolayısıyla Hint-Afgan ilişkileri genel anlamda dostane denebilir. Delhi'nin ülkeye yönelik en büyük güvenlik kaygısı, Pakistan'ın destek verdiği Taliban güçleriyle halen savaş halinde olan Afganistan'da İslamabad etkisinin artmasıdır. Bu noktada, İran'la birlikte üçlü olarak geliştirdiği Çabahar liman projesine büyük umutlar yüklemiş olsa da henüz Hindistan için beklentiler umulduğu gibi hayata geçmemiştir.

Bhutan

Hint hükümetinin Afganistan güvenlik güçlerine yardım sağlaması ile onlarla aktif işbirliği yürütmesi ve Kabil'e kalkınma yardımları sunması dolayısıyla Hint-Afgan ilişkileri genel anlamda dostane denebilir. Delhi'nin ülkeye yönelik en büyük güvenlik kaygısı, Pakistan'ın destek verdiği Taliban güçleriyle halen savaş halinde olan Afganistan'da İslamabad etkisinin artmasıdır. Bu noktada, İran'la birlikte üçlü olarak geliştirdiği Çabahar liman projesine büyük umutlar yüklemiş olsa da henüz Hindistan için beklentiler umulduğu gibi hayata geçmemiştir.

Nepal

Delhi-Katmandu ilişkileri için yüzeysel anlamda düşünülürse dostane denebilir ancak Nepal'deki istikrarsız iç politik durum, ikili ilişkileri gölgeliyor. İki ülke arasında 1950'ye dayanan Barış ve Dostluk Anlaşması, açık sınır uygulaması ve hidroelektrik ve turizm gibi sektörlerde karşılıklı fayda sağlayan ekonomik işbirliği için önemli bir potansiyel olmasına rağmen bilhassa Çin, Nepal'deki bazı siyasi güçlerin aktif desteği sayesinde kendi nüfuz alanını genişletme konusunda Delhi'ye nazaran çok daha şanslıdır.

Bangladeş

Delhi-Dakka ilişkileri Ocak 2009'da Bangladeş Başbakanı Şeyh Hasina'nın iktidara dönmesinden bu yana yeniden yükselişe geçti. Hindistan'ın Bangladeş'le savunma, enerji ve transit gibi alanlarda geniş çaplı ikili işbirlikleri bulunuyor. İki ülke, 2015 yılında 1974 Arazi Sınır Anlaşması'nın onaylanmasının ardından sınır sorunu üstesinden gelmiştir. Bangladeş topraklarında Hindistan karşıtı operasyonlar yürüten Hint isyancı gruplar her ne kadar iki ülke arasında sorun kaynağı olarak kalsa da Dakka'da Hasina iktidarı ikili ilişkilerde olumlu etki yaratmıştır. Bu bağlamda Dakka hükümetine son 6 yılda toplam 8 milyar dolar kredi teklifinde bulunan Yeni Delhi, eski demiryolu hatlarının ve karayollarının yeniden inşası ve iç su yollarının yeniden canlandırılması için Dakka'ya yardım sağlamaktadır. Ülkedeki ulaşım ağının iyileştirilmesinin yanı sıra, Bhutan, Bangladeş ve Hindistan arasında hidroelektrik enerjisi bağlamında üçlü bir anlaşmaya gidilmiştir.

İkili ilişkilerde nehir sularının paylaşımı önemli bir konudur. Başbakan Hasina'nın katkılarıyla Hindistan'ın Batı Bengal devletindeki Murshidabad bölgesinde yer alan Ganj Nehri üzerindeki Farakka Barajı sularının paylaşılmasına ilişkin 1996 anlaşması işlerlik kazanmıştır. Bunun yanında, Hindistan'ın Sikkim ve Batı Bengal devletlerinden Bangladeş'e doğru akan Teesta Nehri sularının paylaşılması için düzenleme 2011'de yapılmış olsa da ikili ilişkilerde su sorunu halen masadan kalkmış değildir.

İkili ilişkilerde devam eden bir başka zorlu konu ise Bangladeş'ten yaşanan yasadışı göç sorunudur. Bu noktada, Hindistan tarafından sınır çitleri gibi alınan önlemler istenen etkiye sahip olmazken, Dakka ise ağırlıklı olarak yasadışı göç durumunu reddetme eğilimindedir.

Bunların yanı sıra, esasen ikili ilişkilerde Hindistan'ın önündeki en büyük iki zorluk: Çin'in Kuşak-Yol girişimi kapsamında Bangladeş üzerindeki planları ile gelecekteki muhtemel hükümet değişikliği durumunda Dakka'nın Delhi'ye yönelik politikasındaki muhtemel değişiklikleridir.

Sri Lanka

Sri Lanka'daki etnik sorun aynı zamanda Delhi-Kolombo ilişkilerinde de önemli bir sorun kaynağı olagelmıştır. Sri Lanka nüfusunun dörtte biri Tamil etnik grubundan oluşuyor ve birçoğu Hindistan'ın Tamil Nadu devletiyle önemli bir bağ kuruyor. Sri Lanka'da 1980'li yıllarda etnik sorun şiddetlendiğinde birçok Tamil Hindistan'a kaçmış ve Tamil Nadu, on binlerce Sri Lankalı Tamil mültecisine ev sahipliği yapmıştır. Bu dönemde Delhi'nin barışçı çözüm hamleleri çok fazla karşılık görmemiştir. Bunun yanı sıra, Yeni Delhi, on dokuzuncu yüzyılda İngilizlerin çay tarlalarında çalışmak için bölgeye yerleştirdiği Hint kökenli Tamiller konusunda Kolombo'nun çok fazla sorumluluk almadığını iddia ediyor. Bu noktada Narendra Modi'nin Mayıs 2017'de Sri Lanka ziyareti sırasında, Hint Tamillerin yaşadığı bölgedeki hastanenin açılışını yapmak için bulunması, Hindistan'ın söze konu topluluğu ihmal etmediğini gösteriyor.

Sri Lanka ile yaşanan bir diğer sorun kaynağı, Hint balıkçıların kendi sularında avlandığı gerekçesiyle Kolombo tarafından sıkça tutuklanmasıdır. Bu iddianın doğruluk payı vardır, zira Hint kıyılarındaki balık stoklarının tükenmesi nedeniyle balıkçılar daha da ileri gidiyor ve Sri Lanka sularına açılıyor. Bu hususta iki ülkenin geliştirdiği "Balıkçılık Ortak Çalışma Grubu" çözüm üretmeye çalışıyor. Aynı zamanda Hint hükümeti balıkçıları Sri Lanka sularında balık tutmak zorunda kalmamaları için derin deniz balıkçılığına teşvik ediyor. Aslında bu kapsamda alternatif bir çözüm olarak, birbirlerinin sularında avlanma ruhsatlandırılabilir ve düzenlenebilir.

Son olarak, Sri Lanka'da Hambantota limanı gibi projelere yapılan büyük Çin yatırımları Hindistan için diğer bir endişe kaynağıdır. Ancak Kolombo'nun bir dönem Pekin yakınlığı onu borç batağına sürüklediğinden, Sri Lanka artık denge gözetmek durumundadır ve bu noktada Delhi'nin eli güçlenmektedir.

Maldivler

Maldivler'in Hint Okyanusu deniz yolları üzerindeki stratejik konumu Male'yi Hindistan için oldukça önemli kılıyor. Ülkenin iç politik problemlerinde farklı taraflara danışmanlık yapmayı seçen Delhi, adadaki dini aşırılık yanlılarının faaliyetlerinden fazlasıyla kaygı duyuyor. Yakın dönemde, Male'nin Hindistan menşeli bir şirketin havaalanı projesi için mevcut sözleşmesini iptal etmesi iki ülke ilişkilerinde önemli bir sorun kaynağı olmuştur.

INUSAM

GÜVENLİK DİPLOMASİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Nurgül BEKAR¹²

Uluslararası ilişkilerin dolayısıyla devletlerin kadim meselesi olan güvenlik, üzerinde uzlaşmış kesin bir tanımlaması olmamakla birlikte, genel olarak tehlikesizlik halini ifade etmektedir. Tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren devletlerin en önemli amaçlarının başında güvenlik gelmiş ve bu çerçevede devlet ile tebaasının güvenliğini sağlamak devletin ilk görevleri arasında gelmiştir. Bu kapsamda 1919 yılında İngiltere'nin Galler Üniversitesi'nde Aberystwyth'de uluslararası ilişkiler için ilk kürsünün kurulmasından bu yana güvenlik kavramı disiplinin en çok çalışılan alanlarından birini teşkil etmiştir. Bu bağlamda realist teorilerde güvenlik anlayışı devlet odaklı iken, liberal teorilerin güvenliğe bakışı ise birey temelli şekillenmiştir. Yirmi birinci yüzyıl ile birlikte uluslararası politikada Soğuk Savaş dönemine kıyasla farklı düzenlemelerin ve farklı kuralların olduğu bir döneme girilmiştir. Bu dönemde bir yandan uluslararası ilişkilere dair oyuncular değişirken bir yandan da konuyla ilgili unsurların hem içeriği hem de kapladığı alan değişmiştir.

¹²Kastamonu Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası ilişkiler disiplinin birçok kavramıyla birlikte güvenlik kavramında da içerik ve algılama yönünden ciddi değişimler gözlenmektedir. Güvenlik algılamasındaki bu dönüşüm sonucunda iki kutuplu dönemin meydana okumalarına ek olarak yeni nesil güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır.

Teknolojik ilerlemenin hızlanması dünyayı küresel bir köy haline getirirken devletlerin iç güvenliği ile dış güvenliği arasındaki ayırım/sınır da ortadan kalkmıştır.

Artık ülkelerin iç sorunları uluslararası güvenliği tehdit edebilmekte, uluslararası alandaki ikili veya çok taraflı sorunlar devletlerin iç barışını ve refahını doğrudan etkileyebilmektedir. Askeri gücü esas alan geleneksel güvenlik anlayışının geçirdiği bu değişiklikler güvenlikle ilgili yeni alt başlıklar ortaya çıkarmıştır.

Uluslararası politikadaki bu yeni yapılanma nedeniyle güvenlik kavramının bugünkü kompozisyonunda, sorunların çözümüne ilişkin olarak eskilerin yanı sıra çok çeşitli ve çok boyutlu yeni mekanizmaları da zorunlu hale getirmektedir. Zira ülkeler arasındaki ikili ve çok taraflı ilişkiler gittikçe daha karmaşık hale gelmektedir. İki ülke arasında ekonomik ilişkiler en üst seviyede seyrederken, diğer yandan ikili ilişkilerde ciddi askeri ve siyasi sorunlar yaşanabilmektedir. Aynı şekilde iki ülke müttefiklik ilişkisi içinde tanımlanmalarına rağmen birçok farklı konuda çıkar çatışması yaşayabilmektedirler.

Devletlerin birbirleriyle ilişkilerinde birbirinden bağımsız konularda birbirine bağlı durumlar ortaya çıkabilmektedir.

Böyle bir ortamda uluslararası işbirliği alanında etkili mekanizmaların ve ikili ilişkilerin yönetiminde yeni anlayışların geliştirilmesi uluslararası güvenliğin sağlanması için özel önem taşımaktadır. Bu bağlamda tehdit ve risklerin ortadan kaldırılmasında, savaş tehlikesinin bertaraf edilmesinde diplomasi her geçen gün daha fazla ön plana çıkmakta, buna bağlı olarak birçok sorun diplomatik görüşmeler ve/veya arabuluculuk yöntemleriyle çözüme yoluna gidilmektedir.

Son zamanlarda uluslararası politikada yaşanan sorunların daha çok güvenlik temelli olması ve bu sorunların çözümünde silahlı kuvvete başvurmanın dünyanın geneli açısından oluşturduğu sorunlar, bir güvenlik diplomasisine duyulan ihtiyacı artırmaktadır.

Bir başka ifadeyle, küresel çapta gerek ikili gerekse çok taraflı güvenlik sorunları için diplomasinin eski ve yeni biçimlerinin kullanılması uluslararası refah açısından büyük önem teşkil etmektedir. Uluslararası politikada devletler kadar uluslararası örgütler de güvenlik diplomasisi çerçevesinde rol oynamaktadır. Bu bağlamda güvenlik diplomasisi tüm taraflar için kapsayıcı, güvenlikle ilgili herkesin kaygılarını giderebilecek şekilde dizayn edilmesi ve devlet ve/veya hükümet başkanları, ilgili bürokratların yürüttüğü üst düzey görüşmeler kadar, yeni diplomasinin gerektirdiği kamuoyu desteği, şeffaflık gibi unsurları da içermektedir. Güvenlik diplomasisi eskisi gibi, bir devletin askeri ve ekonomik potansiyelinden oluşan sert gücüyle birlikte 21. Yüzyıl uluslararası ilişkilerinde büyük önem atfedilen moral ve kültürel değerlerin ağır bastığı yumuşak gücü arkasına almakta, böylece "akıllı güç" (smart power) üzerinde şekillenmektedir.

Teknolojinin gelişmesi paradoksal bir biçimde bir yandan devletlerarasındaki sınırları yok ederken öte yandan daha karmaşık ve daha kontrol edilemez sorunları ortaya çıkarmıştır. Uluslararası ilişkilerin yirmi birinci yüzyıldaki öngörülemez karakteri de göz önünde bulundurulursa, diplomasinin sağlayacağı faydalar sayesinde güvenlikle ilgili sorunların çözülmesi kolaylaşacaktır. Soğuk Savaş sonrası dönemdeki uluslararası ilişkiler yapısında devletlerin güvenliğinin hiç olmadığı kadar birbirine bağlı olması, ikili veya çok taraflı sorunlarda taraflardan herhangi birinin dahi tehdit algılamasının genel güvenliği bozması anlamına gelmektedir.

Bu durumda sivil ve askeri operasyonlarda en yüksek hassasiyetle ve esasen önleyici/ön alıcı tedbirlerle hareket edilmesi diplomasiden elde edilecek sonuçlardan maksimum fayda sağlayabilmeyi beraberinde getirecektir.

Diplomasinin kullanılması, çok daha pahalı ve yıkıcı askeri-teknik mekanizmalarla karşılaştırıldığında bedeli daha düşük, ancak çıktısı daha fazla bir kompozisyon teşkil edecektir. Sonuç olarak diplomasi belki her şeyi çözmeyecektir, ancak çok fazla sorunu silahlı güce başvurmadan çözme yolunda kayda değer adımlar atılabilecektir. Uluslararası ilişkilerdeki temel teorilere baktığımızda hem realist hem de liberal teorilerin savları güvenliğin sağlanmasında diplomasiyi ve diplomatik çözümleri gerekli görmektedir.

SLAVLARIN KÖKENİ

Arif Cengiz ERMAN¹³
Dilbilimci/Almanya

Slav sözü, Kuzey Avrupalı köleleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bugün tüm Avrupa dillerinde 'köle' anlamında kullanılır. Ancak bu sözün asıl anlamı, 'köle satan' demektir. Köle ticaretiyle uğraşan kuzey Avrupalı bu halka takılmış olan bir addir. 'Slav' sözü "Latince" diye anılan Batı Roma dilindeki Sclavus ve "Eski Yunanca" diye anılan Doğu Roma dilindeki Sklabos sözünden gelir. Roma dilinde 6. yüzyılda Ortaçağ Latincesi döneminde ortaya çıkmış olan bu söz, Arapçaya da Sakaliba olarak geçmiştir.

Karadeniz bozkırlarında yaşayan ve köle ticaretiyle uğraşan Türkler, Romalılar tarafından Sklavus/Sklabos olarak adlandırılmıştır. Çünkü bu topraklar Sakların ve diğer etnik Türklerin eski topraklarıdır. Anlaşılacağı gibi Sclavus/Sklabus sözü, Sak'lı/Saka'lı sözünden dönüşmüştür. Saklar (Sakalar/İskitler) eski bir Türk halkıdır ve yaşamış oldukları yer, bugünkü Rusya ve Ukrayna topraklarıdır. Slavlar, 6. yüzyılda bu topraklarda ortaya çıkan ve Türklerin ardıllarından olan bir halktır.

¹³Türk Dilleri Uzmanı, "Türklerin Gerçek Tarihi", "Türk Dili Köken Sözlüğü" kitaplarının yazarı.

Ancak Slav etnosu, Türklerle Ugorların karışımından ortaya çıkmıştır. Slav dili de temelde Türk dili ile Ugor dilinin karışımından oluşmuştur. Bu dile Latince'den de etkileşim olmuş ve Avrupa'da en geç oluşan bu halkın Doğu Avrupa ve Balkanlar'a yayılmasıyla, değişik Slav dilleri ortaya çıkmıştır.

Slavlar, 6. yüzyılda Rusya ve Ukrayna topraklarında ortaya çıkan ve Türklerin ardıllarından olan bir halktır. Ancak Slav etnosu, Türklerle Ugorların karışımından ortaya çıkmıştır. Slav dili de temelde Türk dili ile Ugor dilinin karışımından oluşmuştur.

Aslında Saklar o dönemde Karadeniz bozkırlarından çoktan göç etmiştir. Karadeniz bozkırlarında Kimmerleri yerinden eden Saklar, Herodot'un da yazdığı gibi doğudan gelmişlerdir ve Orta Asya'daki Oxus, Andronovo ve Afanesyev o erken Türk kültürlerinin ardıllarıdır. Sak İmparatorluğu'nun alanı Avrupa'nın doğusu Kırım ve Karadeniz Bozkırları ile Orta Asya'da, Tanrı Dağları ve Fergana Vadisi'ni de içine alan bölgedir.

Bu geniş coğrafyada M.Ö. 8. yüzyıl ile M.Ö. 3. yüzyıl arasında güçlü bir İmparatorluk kurmuş olan Saklar için Bizans kaynaklarında Skythai, Asur kaynaklarında Aşguzai ve Çin kaynaklarında Sa adları kullanılmıştır. Kimmerlerin ardılları olan Sarmatların, Sakları yenerek Karadeniz bozkırlarını yeniden ele geçirmeleri üzerine Sak İmparatorluğu dağılmıştır.

MÖ 5. yüzyılda yaşamış olan Herodot'a göre Kimmerler, MÖ 8. yüzyılda Kafkasya'nın ve Karadeniz'in kuzeyinde, yani bugünkü Ukrayna ve Rusya'da yaşamış olan bir halktı. Asur kayıtları Kimmer ülkesinin Kafkasya'ya kadar uzandığını göstermektedir.

Herodot tarihine göre Kimmerler, Saklar (İskitler) tarafından Karadeniz bozkırlarından kovulmuştur. Karadeniz bozkırlarında kalan Kimmerler ise MÖ 3. yüzyıldan sonra kendilerini Saruma (Sarmat) olarak adlandırmışlardır.

Herodot'a göre Kimmerler, Trakların (Türüklerin/Türklerin) yakın akrabalarıdır ve bu iki halk Karadeniz'in kuzeyinde yaşarken MÖ 8. yüzyılda doğudan gelen istilacılar tarafından yerlerinden edilmiştir. Aslında tek bir halk olan Kimmerler/Traklar çok eski çağlardan, beri İdil Irmağı'ndan Karadeniz'in kuzeyine ve Balkanlara doğru uzanan geniş bir alanda yaşamışlardır.

MÖ 8. yüzyıldaki Sak (İskit) istilasından sonra Kimmerlerin büyük bir kısmı Doğu Avrupa'ya yayılmış ve Trak adıyla anılmaya başlanmışlardır. Kimmer/Trak uygarlığı Bug- Dniester (MÖ 5000), Samara (MÖ 4000), Kvalynsk (MÖ 4000), Sredny Stog (MÖ 4000), Dnieper-Donets (MÖ 4000), Usatovo (MÖ 3000), Maikop-Dereivka (MÖ 3000) ve Yamna (MÖ 3000) gibi erken Türk kültürlerinin ardıdır.

MÖ 8. yüzyıldaki Sak (İskit) istilasından sonra Kimmerlerin büyük bir kısmı Doğu Avrupa'ya yayılmış ve Trak adıyla anılmaya başlanmışlardır.

Avrupalı tarihçiler, Karadeniz bozkırlarında Sakların yerini alan Sarmatların da "Hint- Avrupa" kökenli bir halk olduklarını ve bir İran dili konuştuklarını iddia ederler. Ancak bu iddialarını kanıtlayan herhangi bir belge yoktur. Sarmatlar, Kimmerlerin ardıdır. Yaklaşık 500 yıl Sak egemenliğinde yaşayan Kimmerler, MÖ 3. yüzyılda Saklara başkaldırarak Karadeniz bozkırlarına yeniden egemen olmuşlardır.

Sarmatlar MS 3. yüzyılda, Asya Hun İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra küçük bir bölümü buraya göçen Asya Hunları ile birleşerek Got istilasını sona erdirmiş ve Avrupa Hun İmparatorluğu'nu kurmuşlardır. Sarmatlara yenildikten sonra Orta Asya'ya çekilmeyen Sak boylarının bir bölümü ise Alanlardır ve daha sonra Kafkasya'ya yerleşmişlerdir.

Romalı Tarihçi Tacitus (56-117) Avrupadaki Hunlardan Hunnoi olarak söz eder. 91 yılında Hunların Karadeniz'in kuzeyi ile Hazar Denizi arasında yaşadıklarını belirtir. İskenderiyeli coğrafyacı ve tarihçi Ptolemy de (90-168) Chunnoi olarak adlandırdığı Hunların Roxolani (bugünkü Romanya'nın güneyi) ile Karadeniz'in kuzeyinden Kafkasya'ya kadar olan bölgede yaşadıklarını söyler. Anlaşılacağı gibi Saklar bölgeyi çoktan terk ettikleri halde adları yaşamış ve bölgede yaşayan Türkler, Romalılar tarafından Saklar olarak da adlandırılmıştır. Slavların bir etnos olarak ortaya çıkmaları ise Avarlar dönemine rastlar.

Orta Asya'da Türüklere ("Göktürüklere") yenildikten sonra Karadeniz bozkırlarına göçen Asya Hunlarının ardılları olan Avarların küçük bir kesimi, buradaki Türük boylarıyla birleşere 562 yılında Bayan Han önderliğinde Orta Avrupa'dan İdil'e, Balkanlar'dan Baltık'a kadar olan bölgede Avrupa Avar İmparatorluğu'nu kurmuşlardır (558-805).

Türk ve Ugor boylarının karışımından oluşan Slavlar, Avarlar döneminde aktif olarak tarih sahnesine çıkmışlardır. Bu dönemde doğu Avrupa ve Balkanlar'a yayılmışlar, ilk siyasi örgütlenmelerini kurmuşlardır. Etnik yapılarındaki değişimler de bu dönemde ortaya çıkmıştır. Örneğin Doğu Slavları (Ruslar, Ukraynalılar ve Beyaz Ruslar), İsveç Vikingleri olan Varyagların bölgeye yerleşerek Slavlarla karışmaları sonucu 9. yüzyılda etnik dönüşümlerini tamamlamışlardır. Varyaglar, İskandinavya'daki ilk krallıkları kurmuş olan Avrupa Hun komutanlarının soyundan gelmişlerdir.

Türk ve Ugor boylarının karışımından oluşan Slavlar, Avarlar döneminde aktif olarak tarih sahnesine çıkmışlardır. Bu dönemde doğu Avrupa ve Balkanlar'a yayılmışlar, ilk siyasi örgütlenmelerini kurmuşlardır.

---

9. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Ruslar, Özi (Dinyeper) Irmağı üzerinden Karadeniz'e inen büyük ticaret yolunu ele geçirerek, bu bölgedeki Hazar egemenliğine son vermişler ve dağınık bir halde yaşayan Slav boylarını toplayarak Rus devletini kurmuşlardır.

Doğu ve Güney Slavları ise, Avarlar, Bulgarlar, Peçenekler, Kıpçaklar gibi Türk boylarının ilk Slavlarla karışımıyla ortaya çıkmıştır. 803-804 yıllarında Bulgar kağanı Kurum, Tuna bölgesindeki tüm Avar topraklarını ele geçirmiş ve bu tarihten sonra Avarların bir kısmı Macarlarla karışmış, bir kısmı da Slavlarla karışarak Hırvat halkını oluşturmuşlardır.

9'ncü yüzyılın ikinci yarısından itibaren Ruslar, Özi (Dinyeper) Irmağı üzerinden Karadeniz'e inen büyük ticaret yolunu ele geçirerek, bu bölgedeki Hazar egemenliğine son vermişler ve dağınık bir halde yaşayan Slav boylarını toplayarak Rus devletini kurmuşlardır.

---

632 yılında Kubrat Han, Bulgar Kağanlığı'nı kurmuştur. Kubrat Han'ın 665 yılında ölmesiyle Hazarların baskısı sonucunda Büyük Bulgar Hanlığı 681 yılında yıkılmış ve Bulgarlar bölünmüştür. Kubrat'ın büyük oğlu Batbayan, Bulgarlarla aynı halk olan Hazarlara katılmış, Halkın büyük bir kısmı ise kuzeye göç edip İdil Bulgarları Devleti'ni kurmuştur. Kubrat'ın küçük oğlu Asparuh'un yönetiminde güneybatıya yerleşen bölüm ise 678 yılında Tuna Bulgarları Devleti'ni kurarak Bugünkü Bulgaristan'ın temelini atmıştır.

Bir Oğuz boyu olan Peçenekler 10. yüzyılda Karadeniz'in kuzeyinden batıya yönelmişler ve Karadeniz'in kuzeyi ile Balkanlarda 11. yüzyılın sonlarına kadar önemli bir güç olmuşlardır. 915 yılında ise, Özi-Kubat bölgesinde yaklaşık 150 yıl (916-1065) hanlık olarak örgütlenmişlerdir. Bizans'ın, Balkanlar'a gelmiş olan Kumanlarla anlaşması sonucu, Meriç kıyısında Kumanlarla savaşa tutuşan Peçenekler ağır bir yenilgi almışlardır.

Bu olaydan sonra Peçeneklerin bir kısmı Bizans Devleti'nin isteğiyle Selçuklular'a karşı Anadolu'ya yerleşmiştir. Peçeneklerin diğer bir bölümü ise Macaristan'a çekilerek Macarlarla karışmış, bir kısmı da Balkanlar'a yerleşerek bir süre daha varlıklarını sürdürmüş ve daha sonra Slavlarla karışarak Boşnak halkını oluşturmuştur.

"İlk Boşnak beyliği 1250 yılında Macaristan'a bağlı olarak kurulmuş, 1377'de bağımsız bir krallığa dönüşmüştür. Bu krallık Daha sonra Hırvatları ve Sırları da kapsayan bir krallık haline gelmiş, 1463 yılında da Osmanlı egemenliğine girmiştir. 1219 yılında Sırp Kilisesi'nin kurulmasıyla birlikte etnik bir kimlik olarak ortaya çıkan Sırların tarihi ise, Boşnaklar ve Hırvatlarla iç içe geçmiştir.

Avrupa Hun Kağanlığının doğrudan ardılı olan ve 469-1048 yılları arasında varlığını sürdürmüş olan Hazar Devleti, Türk Kağanlığı döneminde Kağanlığın batı kolunu oluşturmuş, Türk Kağanlığı dağıldıktan sonra da, kendi başına bir kağanlık haline gelmiştir.

Hazar Kağanlığı, bir Oğuz/Türkmen kağanlığıdır. Tarihte "Hazar" adlı bir Türk boyu hiç bir zaman var olmamıştır. Özetle, Hazar Kağanlığının toprakları, Türkmenlerin tarihi topraklarıdır. O zaman en kalabalık olan Türk boyu Oğuzlardır. Bugün de öyledir. Oğuzlar, Türklerdir; kendilerini Türk ya da Türkmen (Türk olan) olarak adlandırmışlardır.

Kaşgarlı Mahmud'a göre Türkmenler gerçekte yirmi dört boydur, bunlardan yirmi ikisi kendilerini Oğuz olarak adlandırır, öteki iki boy da Kıpçaklar ve Halaçlardır. Günümüzün Slav Kazakları olan Kozaklar (Ukraynalılar) ise, Kıpçakların Karadeniz bozkırlarında kalan doğrudan ardıllarıdır

---

Kaşgarlı Mahmud'a göre Türkmenler gerçekte yirmi dört boydur, bunlardan yirmi ikisi kendilerini Oğuz olarak adlandırır, öteki iki boy da Kıpçaklar ve Halaçlardır. 11. yüzyılda tarih sahnesine çıkan Kıpçaklar (öteki adıyla Kumanlar) ise, Oğuzların bölgeyi terketmelerinden sonra Karadeniz bozkırlarında kalan Türkmenlerdir.

Daha önce Oğuz bozkırı diye bilinen Karadeniz bozkırları, daha sonra Kıpçak bozkırı olarak anılmaya başlanmış ve Kıpçaklar, 13. yüzyılın sonlarına dek, Karadeniz bozkırlarının belirleyici bir gücü olmuştur. Kıpçakların bu varlığı, 11. yüzyılda Rus beyliklerine karşı kazandıkları bir dizi yengiştten (zaferden) sonra, Balkanlar'a dek sürmüştür.

Balkanlar'a göçen Kıpçak kolunun bir kesimi, daha sonra Hristiyanlığı kabul ederek Gagavuzları; bir kesimi de Avarlar ve Slavlarla karışarak Hırvat ve Sırpırları oluşturmuştur. Bir kısmı da Macarlara katılmıştır.

Kıpçakların Karadeniz bozkırlarında kalanlarından bir bölümü, daha sonraki yüzyıllarda öteki Türk boylarıyla karışarak Kazak, Tatar ve Bulgarlar gibi halkların atalarından biri olmuştur. Günümüzün Slav Kazakları olan Kozaklar (Ukraynalılar) ise, Kıpçakların Karadeniz bozkırlarında kalan doğrudan ardıllarıdır.

Kaynak:

Erman, Arif Cengiz. Türklerin Gerçek Tarihi / Türk Dili ve Tarihi Üzerine Tezler. Urzeni Yayınları. 2019
Erman, Arif Cengiz. Türk Dilinin Köken Sözlüğü. Urzeni Yayınları. 2019

INUSAM

inusam.inonu.edu.tr

INUSAM

inusam.inonu.edu.tr

[inusam.tr](https://www.instagram.com/inusam.tr)

[inusamtr](https://twitter.com/inusamtr)